18932/B

COTUGNO, D

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b3050384x

W. M. Banks —

from A.W.P. Oct. 1894.

DOMINICI COTVNNII

REG. PRIM. ANAT. PROF.

DE

ISCHIADE NERVOSA

COMMENTARIVS

NOVIS CVRIS AVCTIOR.

NEAPOLI

EX TYPOGRAPHIA SIMONIANA

MDCCLXXIX.

PUBLICA FACVLTATE.

15054 (1)

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

Libertas, quæ ſera tamen reſpexit inertem,
Reſpexit tamen, & longo poſt tempore venit.
VIRGILIVS Bucol. Ecl. I.

S
20/6/06
754

ILLVSTRISSIMIS ATQVE EXCELLENTISSIMIS

V I R I S

MAGNI NEAPOLITANI

INCVRABILIVM NOSOCOMII MODERATORIBVS

ANGELO MARCHIONI DE CAVALCANTIBVS, Equiti Conſentino, Regiæ Cameræ Summariæ Locumtenenti, Noſocomii Protectori Delegato.

LEONARDO DE TOCCO, Hiſpaniarum Magnati primæ Claſſis, Equiti Divi Januarii, Montismiletti Principi &c. &c.

JOANNI PIGNONO DE CARRECTO Patricio Neapolitano.

CAROLO PAVLETTO Regis Conſiliario.

HORATIO GVIDOTTO Cauſſarum Patrono.

MARCO TVRRIO.

JOSEPHO CALIPHANO.

DOMINICVS COTVNNIVS

F.

CVM nonnullas haberem obſervationes, in hoc Veſtro peractas Incurabilium Valetudinario, ad illam iſchiadem pertinentes, quæ ſæviſſima

 om-

omnium, & frequentiſſima nervis pertinaciter inhæreſcit; conſtitui nuper MODERATORES AMPLISSIMI, *dum parumper me ſubtraherem conſiderationi malorum, quæ hoc ipſo tot per menſes vidimus anno, eas omnes in ordinem digerere, ut libro complexas aliquando evulgarem. Etenim nonnihil utiles hominum generi eſſe poſſe videbantur, & otii cauſſas quærebamus in litteris avidiſſime. Quumque horis aliquot ſubſecivis eas tandem ordinaſſem, conſtituiſſemque in præſens invulgare, nolui committere ut opus proxima fætura natum quidem apud me, ſed domi Veſtræ, Vobis inſciis, nulliſque patriis inſignibus decoratum in publicum exiret. Sum namque non mediocriter veritus ne homines ingenio leves, & alienis operibus detrahendis intenti, quorum ubique gentium copia non deeſt, illud ex facili opinarentur, non curaſſe me ut de illo Vos cognoſce-*

ſceretis, quaſi parum auctoritatis, & ornamenti habere poſſet a Vobis. Quo crimine nullum, puto, de me poſſe abſurdius cogitari, neque hoc tempore gravius aliud mihi poſſet affingi. Qui enim inter maximas rationes, quibus potiſſime ſum permotus, ut hujus opuſculi editionem quodammodo feſtinarem, illam habui præcipuam, atque adhuc præ me fero, quod ita longe peroptatam Vos publice alloquendi honeſtam occaſionem mihi compararem, principi fructu laboris mei hac profecto calumnia privarer omnino. Etenim quibus ſentio me eſſe devinctum immortalibus beneficiis, habendus videar ingratiſſimus ſi, quam referre nullo modo poſſim, publice ſaltem gratiam non enitar habere. Probe ſcilicet reminiſcor ex quo tempore Medici munus in hoc Veſtro Noſocomio mihi decreviſtis; nimirum per hos integros decem annos; nullam de me Vos bene

ne merendi præterivisſe occaſionem. In primis autem memini; & tantæ voluntatis in me veſtræ mecum vivet memoria ſempiterna; mihi Vos tertium vix agenti ſupra viceſimum annum graviſſimam provinciam ultro demandaſſe, ut ſcilicet in hac Veſtra Regia Academia ſelectiſſimos Adoleſcentes in re Chirurgica erudirem, cujus potiſſimum facultatis ſtudio in hoc Veſtrum Noſocomium confluunt numeroſiſſimi. Quod munus cum nemini ante me niſi doctrina præcellenti fuerit a Vobis ſapientiſſime creditum, cumque meo tempore competentibus Claris Viris ſit denegatum, mihi datum pene ephebo, ſatis oſtendit quantum Vos mediocritati meæ, non quidem ingenj, quod ſemper ſenſi perexiguum, ſed diligentiæ & ſedulitatis, in quibus certe conor nemini concedere, jam pridem tribueritis. Cui Veſtro perbenigno de me judicio an pro viribus reſpondere ſem-

ſemper ſim connisſus, non adeo mea fide Vobis profitebor, ut non ſimul eos omnes excitare poſſim teſtes ejus rei peridoneos, quotquot mihi ſive Noſocomii, ſive externi adoleſcentes prælegenti affuere. Conſtat enim inter omnes, qui per hos ſeptem fere annos partim publice privatimque docentem me audiverunt, partim in illis, quas frequentes habui, Chirurgicis, Anatomiciſque diſſectionibus demonſtranti aſtitere, quanto ſemper opere in his contenderim, ut Adoleſcentium ſtudia promoverentur. Et quamquam fuerint non obſcura, neque, in tanta vigilantia Veſtra, Vobis ignota iſta qualislibet diligentiæ documenta, ea tamen ſæpe optavi publico etiam aliquo monumento tanquam ipſiſmet Veſtris oculis ſubjicere. Non enim facile dixero quanto ſtudio adhucuſque flagraverim efficere, ut Vobis apertiſſime conſtaret, conari me quantis viribus

 bus

bus poſſem (utinam tantis, quæ voluntatem Veſtram, atque muneris dignitatem exæquarent) ne exſpectatio de me Veſtra Vos omnino fefelliſſe videretur. Atqui hæc fuit ratio præcipua cur inter ſummas temporis anguſtias, aliaſque longe difficillimas occupationes in edendum hoc opus nunc potiſſimum incubuerim; quod etſi maximam partem ad Medicum pertineat, non pauca tamen habet ad Anatomen, ipſamque medendi artem pertinentia, quæ Chirurgum vel ornent vel perficiant. Itaque Vos, PRÆSTANTISSIMI VIRI, *quibus ob maxima in me merita, ſacrum hoc opus, dicatumque volo; ſi vacat inter maximas illas curas, quibus ad publicam utilitatem diſtinemini, oculos ad hæc parva convertere, tanquam grati animi ſignum hoc munuſculum ſpectatote, frontem ei ſerenam oſtendite, tutela Veſtra & patrocinio ornate. Sic ei per Vos,*

ve-

veluti dote aucto, pretium accedet, auctoritas, & ornamentum; ſtabitque mei erga Vos animi, Veſtrorumque erga me benefactorum monumentum ſempiternum. Dumque tot alia Veſtra egregia opera, publicum ſcilicet magnificentiſſimum Sepulchretum longe ab Urbis mœniis, divino quodam inſtinctu, nuper a Vobis extructum; ſollicite per Vos multiplicata, diligenterque inſtructa & inſtituta, in nupera morbi ſtrage ægrotantium Clauſtra; in ſumma illa annonæ caritate mire ſervatum hoc illuſtre Noſocomium, quantum prudentia, & vigilantia præcellatis mirifice prædicant; hoc meum qualecumque ingenii opus quam ſit Veſtra in bonas litteras, medicaſque in primis diſciplinas, egregia voluntas notum omnibus efficiet. Ita Vos DEVS, EXCELLENTISSIMI VIRI, *ſingulos in publicam utilitatem ſervet diutiſſime incolumes, & jubeat univerſos huic*

No-

Noſocomio, quod mirabili prudentia moderamini, diutius præſidere, ut ſub quorum tutela cœpit mirifice ſplendeſcere, perfectum culmen dignitatis acquirat.

Neapoli quarto Calendas Decembres MDCCLXV.

CA-

****

CAPITUM SUMMA.

Ad Ill. Swietenum præfatio.

I. Iſchiadis definitio, & etymon. pag. 1
II. Genera iſchiadis duo: *arthriticum* alterum; alterum *nervoſum*. 2
III. Nervoſa iſchias vel *antica* eſt, vel *poſtica*. 3
IV. Nervoſa iſchias poſtica vel *continua* eſt, vel *intermittens*. 4
V. Sedem ejus in iſchiadico nervo eſſe, doloris poſitus, & directio oſtendit. 5
VI. Evincunt etiam ſymptomata. 7
VII. In his ſymptomatibus eſt macies iſchiade affectæ ſedis, quæ differt ab iſchiadica Hippocrati dicta tabe. 7
VIII. Cauſſa iſchiadico nervo dolorem inferens acris eſt materia in ejus vaginis reſidens, quæ venit ad vaginas, vel a ſpinæ cavo, vel a propriis arteriis. 9
IX. Nam ſpinæ cavum circa medullam ſpinalem completur humore. 10
X. Et ſimilis etiam eſt humor circa cerebrum, & cerebellum. 11
XI. Quem ſpinæ, & cerebri humorem non ſatis perviderunt Anatomici. 12
XII. At modus adhibendus quo poſſit pervideri. 14
XIII. Nam hic ſpinæ humor eſt ſecundum naturam. 16
XIV. Cujus origo ab arteriis eſt exhalantibus: etſi accedit pars humoris ventriculorum cerebri. 18
XV. Nec hujus ventriculorum humoris miſcellam redarguit, quod ſpinæ humor coagulari non poſſit; nam ne ventriculorum quidem humor coagulatur. 19
XVI. Neque fidendum experimentis, quibus ventriculorum humor coaguli videtur particeps; ſunt namque fallacia. 20
XVII. Sic etiam urina inventa eſt aliquando particeps coaguli. 22
XVIII. Et vapores omnes interni coagulum habere viſi ſunt, qui naturaliter ſunt impotes coaguli: in his humor pericardii. 25
XIX. Pectoris etiam vapor, abdominis, & teſtium. 28
XX. Fiunt tamen vapores præter naturam coagulabiles. 29
XXI. Ratio cur coagulari non poſſint ſecundum naturam. 31
XXII. Et cur præter naturam coagulabilem indolem acquirant eſt manifeſta. 33
XXIII. Non eſt ergo fidendum experimentis, quæ aliquid coagulatum in vaporibus oſtendunt. 38

XXIV. Spinæ vaporis aliqua portio nervos ſpinam egreſſos poteſt comitari. 39
XXV. Non ejus tamen originis potuit humor eſſe, quem a nervis Malpighius expreſſit. 40
XXVI. Erat ille humor ab arteriis, quæ humorem exhalant in nervorum vaginis. 43
XXVII. Qui vaginarum humor aut quia multus, aut quia acer in iſchiadico nervo eſt, gignit iſchiadem. 45
XXVIII. Nam in iſchiadicis nervis vaginæ ob amplitudinem huic affluxui ſunt opportunæ. 48
XXIX. Tum etiam ob levem, quam habent muſculorum appreſſionem. 50
XXX. Eſt vero iſchiadis nervoſæ poſticæ altera facienda diſtinctio in *ſuralem*, & *tibialem*. 53
XXXI. Similes cauſſæ in nervo cubitali ſimilem noxam gignunt. 56
XXXII. Hinc ſymptomata omnia nervoſæ iſchiadis poſticæ. 57
XXXIII. Nam nervus iſchiadicus longam iſchiadem patiens fit hydropicus, iſque hydrops ſæpe ſtimuli effectus eſt, a quo crampi oriuntur. 60
XXXIV. Hydrope perfecto, ſæpe fieri ſolet iſchias quadantenus intermittens. 62
XXXV. Diſſectio cadaveris hominis iſchiadem paſſi. 65
XXXVI. Hydrops iſchiadici nervi ſecundum ipſum dolentis nervi tractum extenditur. 69
XXXVII. Tria vero poſticæ iſchiadis nervoſæ ſtadia ſunt. 72
XXXVIII. In primo ſtadio ſanguinis miſſio neceſſaria eſt. 73
XXXIX. Et ex venis ipſius partis affectæ ſanguis utiliter educitur. 75
XL. Utilis quoque alvi eductio maxime per clyſteres. 78
XLI. Frictionum etiam utilitas magna eſt, auxiliorumque aliorum frictiones imitantium: in his electrici ictus, cujus mirabiles in viro fulmine icto effectus apparuere. 81
XLII. Opii quoque uſus opportunus. 88
XLIII. Cujus effectus per experimenta in avibus inſtituta explorata ſunt. 90
XLIV. In venerea iſchiade compeſcenda maxime opium eſt utile, ut & uſus hydrargyri. 94
XLV. In altero iſchiadis ſtadio acerrimi clyſteres damnoſiſſimi. 95
XLVI. Inutilia enim cauſtica, niſi applicentur loco apto, & in ſola iſchiade nervoſa. 98
XLVII. In hoc altero morbi ſtadio procuranda eſt apertio vaginarum iſchiadici nervi. 101
XLVIII. Ea fieri poteſt in ſedibus nervi iſchiadici ſubcutaneis, & fit utiliter applicato veſicante. 102
XLIX. Etenim veſicantia, per ulcus quod excitant, evacuant humores a ſubjectis cuti locis extractos. 104
L. Veterum Græcorum, & Arabum quædam fortuita obſervata utilitatem uſtionis ſuper

per ſedes nervi iſchiadici ſubcutaneas indicant. Recentiorum item Arabum nova urendi ratio eodem pertinet. 109
LI. Recentium maxime Italorum eo facientes obſervationes. 112
LII. Primum a nobis inſtitutum ejus operis experimentum feliciſſimum. 114
LIII. Plurima alia eodem exitu inſtituta ſunt experimenta, & quædam obſervata ex iiſdem eruta. 117
LIV. Sed nervoſa iſchias ſuralis veſicatoriis juvari non ſolet; cauterio in medio poplite inuſto curatur. 122
LV. Quæ ſedes nervi ſubcutanea diligenda ſit ad quam veſicans applicetur experimentis declaratum eſt. 125
LVI. Nec videtur ignis præferendus iiſdem ſedibus applicitus. 128
LVII. Idque non modo in locis a nobis indicatis, ſed nec forte cis pedis digitos, quod recentes Arabes faciunt. 131
LVIII. In cubitali nervo pares iſchiadicis dolores veſicante curantur: in iſchiadico nervo præter aſſignatos veſicanti locos, ſæpe loci affines utiliter veſicante aperti ſunt. 134
LIX. Sed in electione loci veſicante aperiendi, ſuperior, qui ad caput fibulæ eſt, videtur reliquis præferendus. 136
LX. Hæc per veſicantia iſchiadem curandi ratio nonnunquam podagricis doloribus proficua eſt. 138
LXI. In tertio iſchiadis ſtadio, ſemiparalyſi iſchiadica, quæ ſint peragenda. 140
LXII. Nec diſpar ratio eſt, qua iſchias nervoſa antica ſit curanda. 141
LXIII. Quæ vero periodica & febrilis iſchias eſt, ingenium habet a continua, & lenta diverſum. 142
LXIV. Curationemque admittit peruviano cortice, opio admixto. 147

Peroratio Operis.

Errata nonnulla emendanda.

pag. 4	verſ. 25	neminem		nonneminem.
	27	foret		fuit.
16	11	VIII.		XIII.
96	3	compleum		completum.

AD

AD VIRVM AMPLISSIMVM

GERARDVM L. B. VAN SWIETEN

CÆSARIS ARCHIATRVM

PRÆFATIO.

SI ſtudium fabricæ corporis humani, a quo ſumma utilitas ſolet ad cognoſcendos, curandoſque morbos dimanare, ſedulo ii omnes colerent, qui rationali medicinæ nomina dederunt; & non potius præjudiciis, vel deſidia diſtracti, levia plerique, aut remota ab uſu, peritiaque medendi, ſtudia ſequerentur; in tanto Rationalium Medicorum numero, non tam frequenter deſiderari videremus, GERARDE SWIETENE Vir Ampliſſime, rectam illam, quam ceteroquin jactitant, medendi rationem. At præſentium temporum ea eſt conditio, ut ſtudia potius ſpecioſa, variamque doctrinam vulgo redolentia, Medicorum plurimi ſectentur; ſtudium vero corporis humani vix pauciſſimi excolant: &, quod turpius eſt, omniſcii quidam, ſi Diis placet, Medici, modo totam, quanta eſt, ſpernunt Anatomen,

modo

modo ejus ſubtilitates vanitatis accuſant. Quorum ego dicta etſi non tam cenſeam reprimenda, quam potius viriliter deſpectanda; homini tamen ingenuo ne multum invaleſcant annitendum exiſtimo. Verendum eſt enim ne libere in vulgus pernoxiæ voces diu vagatæ, ex alieno ſilentio auctoritatem ſibi vindicent, ac Adoleſcentium animos, ſuapte natura laborem abhorrentes, in primis inficiant, naſcentiaque Reipublicæ præſidia damno perdant irreparabili. Quam ob rem in honore, ac laude ſemper habui ſcripta Virorum præſtantiſſimorum, qui Anatomes ſtudii utilitatem ſummam, paremque neceſſitatem ad recte medendum præſtitere. Quod utinam & ſæpius eſſet factum, & argumentis adhuc probaretur non difficilibus, neque alte petitis, ſed, quantum fieri poſſit, obviis, & a quotidiana medendi experientia non remotis. Vim enim ad perſuadendum ſub oculis poſita magnam habent exempla, ut quæ moveant animum dum docent. Accidit igitur opportune ut, quam dedit Anatome, morbi frequentis, ac obſtinati, *iſchiadis nervoſæ* curandi methodum haberem, aptam ad oſtendendum quam in ipſis etiam pertinacibus morbis, & jam fere inſanabilibus, ad feliciter medendum humani corporis ſcientia juvet. Qua de re, cum inter

inter permoleſtas Clinices potiſſimum occupationes, animum tantiſper avocare nuperrime peroptarem, ut aliquid potui temporis anxius ſuffurari, Tecum agere volui, Doctiſſime SWIETENE, brevi, ut cernis, commentariolo, nec multum tua tempora inutiliter moraturo. Vt dum Adoleſcentes exemplo non levi ad Anatomen incito, eoque ex ſtudio ſummas ad medendum illis ſpondeo utilitates, Te memoratum habeant Medicum Sapientiſſimum, in quo cernant illuſtre exemplar ſummæ artis peritiæ, profectæ in primis ab eximia notitia corporis humani.

DE

DE

ISCHIADE NERVOSA

COMMENTARIVS.

I. VULGO Medicis eſt notum, dolorem pertinacem, qui raro utramque coxam, ſæpius autem alterutram, e regione articuli cum femore prehendit, ſic ut claudum ſuo ex latere ægrotantem efficiat, *iſchiadem* nominari. Quam vocem origine græcam, atque a principe ipſa morbi ſede petitam (coxa enim Græcis ισχιον eſt dicta) dubito an ante PLINII majoris tempora Latium adoptarit (*a*). Quamquam enim *iſchiacos* CATO memoret (*b*), CELSUS ta-

(*a*) Hiſtor. Nat. lib. XXVII. c. I. (*b*) De re Ruſtica c. CXXIII.

tamen, latinorum nominum, quæ ſuis temporibus eſſent morbis tributa, cenſor perdiligens, cum ſemel, & iterum iſchiadem memoraret, *coxæ dolorem* maluit appellare (*c*).

II. Ischiadis autem ſpecies variæ ſunt, ob varias coxæ partes, quas dolor inſidit: eæque omnes, etſi minus, ac par eſſet, adhuc a Medicis diſtinctæ videantur, quia propriis tamen characteribus dignoſci poſſunt, & propriam ſingulæ curationem expoſtulant, ſunt ſedulo diſtinguendæ. Duæ igitur ſummæ poſſunt iſchiadis ſpecies conſtitui; altera in qua dolor fixus in coxa ulterius non excurrit; altera vero in qua ſubjectum læſæ coxæ pedem, continuo tractu propagatus, attingit. Priori, quamquam ſedes coxæ affecta non una ſemper eademque ſit, neque ſemper eadem cauſſa doloris, quia tamen circa coxæ articulum verſatur, *arthriticæ iſchiadis* nomen recte inditum puto: alteri, quod ſemper ſedeat in nervis coxam tranſcendentibus, etſi aliquibus *vera*, uti Prosepero Martiano (*d*), aliis, ut Riolano (*e*) *notha* iſchias dicta ſit, a propria tamen ſede, *nervoſæ iſchiadis* nomen fortaſſe convenerit.

III.

(*c*) De re Media lib. II. cap. VII. lib. IV. cap. XXII.

(*d*) In HIPPOCRATIS Librum de Affectionibus, ſect. II. verſ. 25. p. m. *166*.

(*e*) Enchirid. Anat. Lib. V. c. III.

III. DE arthritica vero iſchiade nobis in præſens nulla erit quæſtio. Scimus enim præſtantiſſimos Viros nihil eorum, quæ ad varias ejus cauſſas, variaſque ſedes pertineant, intactum reliquiſſe. Quos inter Ill. MORGAGNVM (*f*), & Cl. Virum ANTONIVM DE HAEN (*g*), prima laude dignos nominabo. Dicam tantum de nervoſa, cujus maxime res latent adhuc in obſcuro. Sunt autem nervoſæ iſchiadis ſpecies duæ. Altera enim fixum dolorem habet in coxa, præcipue poſt majorem femoris trochanterem, qui ſurſum ad os ſacrum, deorſum, per exterius femoris latus, ad poplitem uſque vim ſuam extendit: raro hic autem in poplite dolor deſinit, ſed ſæpius a poplite, vel per capitis fibulæ exteriora declinans, in priorem deſcendit cruris partem, & ſecundum exterius latus ſpinæ tibiæ anterioris percurrens, ante malleolum exteriorem, in dorſum pedis tandem deſinit; vel demiſſus in ſuram per malleolum exteriorem plantam pedis attingit. Altera vero ſpecies fixum dolorem in inguine oſtendit, qui per interiorem femoris, ac ſuræ, partem verſus pedem propagatur. Priorem, quod poſticas inſideat coxæ partes, totaque fun-

A 2 detur

(*f*) De Sedibus & Cauſſis morb. per Anatomen indagat. Lib. IV. Epiſt. LVII.

(*g*) Rationis Medendi Lib. IV. cap. IV.

detur in iſchiadici nervi affectione, *iſchiadem nervoſam poſticam* appello: alteram, quod coxæ priora poſſideat, nervique cruralis paſſione generetur, *nervoſam iſchiadem anticam* nominabo. De ſingulis quid habeam obſervatione compertum, quidque ſentiam, nunc breviter dicam.

IV. Et primum de poſtica iſchiade nervoſa hæc generatim obſervavi. Ea quidem aut *continua* occurrit, aut *intermittens*: aliquando enim dies, noctesque, iſchiadicus dolor ſine mora diſcruciat; ſæpiſſime vero inducias dat, ſtatiſque temporibus revertitur, & ſævit. Vtrique id omnino conſtans eſt ut veſpertinis in horis dolor exacerbetur: ipſaque iſchias intermittens ſævos acceſſus ſuos eo quidem tempore ſortiri ſolet. His autem in acceſſibus tanta partis affectæ fit convulſio, ut ſæpe crampi ſenſu vexentur ægroti, lectum fugiant, cujus noceat calor, liberoque in aëre verſentur. Fere autem in initiis continua hæc iſchias ſemper eſt, fitque ſenſim, quaſi fatiſcat, intermittens. Quæ intermittens tamen iſchias ſæpe omnium ſæviſſima eſſe ſolet: ut ad vires colligendas inducias ſumere videatur. Cum autem a continua plurimos viderim in iſchiadem nervoſam intermittentem tranſiviſſe, neminem contra vidi in continuam iſchiadem ab intermittente relapſum: quod non ſine ægri uſura factum foret, ab intolerabili

bili ſæpe morbo ad mitiorem tranſeuntis. Hæc tamen omnia utcumque procedant, ſi diutine obtineat, tranſit hæc iſchias in partis affectæ ſemiparalyſim: cui ſolet individua comes accedere & macies non levis, & inſuperabilis claudicatio. Paralyſim perfectam, in tot exemplis, ab hac iſchiade natam vidi nunquam.

V. His omnibus characteribus diligenter obſervatis, mihi recte intelligere viſus ſum, nervoſam iſchiadem poſticam in iſchiadici nervi affectione conſiſtere. Quem etſi fors non tulerit unquam certo in iſchiaci cadavere inveſtigare; quod hac iſchiade peremptus nemo nobis occurrerit; nunquam tamen dubiam morbi ſedem ſtabiliviſſe putavi. Eam enim & curationes talium iſchiadicorum ad hanc fidem feliciter in hunc diem abſolutæ, & morbi characterum ſedula conſideratio, mihi aperte firmam evicere. Quæ ſi me fefellerunt, feliciſſime ſim deceptus: nec multum optem, dum tanta curandi felicitas mihi ſtet, ab innoxio errore liberari. Ego interim cenſeo qui a ſede doloris talium iſchiadicorum, atque ab ejus effectis diligenter expenſis (VI), iſchiadici nervi paſſionem non agnoſcat, fabricæ corporis humani intelligentem Medicum fore neminem. Nam quod ſedem doloris attinet, ea eſt talis, ut ſi velit æger ejus decurſum ab oſ-

ſe ſacro ad ſubjectum pedem digito commonſtrare, næ ille, veluti Anatomes peritiſſimus, ſuccurrentis iſchiadici nervi viam egregie perſequatur. Quod ſi potius HIPPOCRATES (*h*), ab hoc tractu doloris, cruralis venæ affectionem arguerit, excuſandus ob tempora in notitia nervorum caligantia. Et ſi PROSPER MARTIANUS (*i*), poſtquam verum profeſſi fuerant doctiſſimi viri IOANNES RIOLANUS (*k*), atque FERNELIUS (*l*), HIPPOCRATIS ſententiam nihilominus eſt ſecutus, ignoratæ ſanguinis circulationi tribuendum. Cum enim *in quodam cœmentario, hac iſchiade laborante, dum a vehementia doloris afficiebatur, (quod per paroxiſmos contigebat) venas omnes, per exteriorem partem coxæ læſæ, & cruris, diſſeminatas, mirum in modum videret intumeſcere, remiſſoque dolore ſtatim ſubſidere, ut ne veſtigium quidem earum appareret*; hunc venoſum tumorem, morbificæ materiæ deſcenſum in crus per venas manifeſto probare judicavit. Qui ſi venis illis denegatam afferendi poteſtatem cognoviſſet; & vehementiâ doloris affectæ partis muſculos ſic convelli (IV), ut extimas laxiores venas, expreſſo, diverſoque, ſan-

(*h*) De Affectionibus Lib.I.
(*i*) Loco ſuperius (*d*) citato.
(*k*) Enchirid. Anat. Lib.V.cap.3.
(*l*) Pathol. Lib. VI. cap.18.

ſanguine inflent; profecto intellexiſſet, hoc phænomenon nihil potuiſſe minus, quam ſententiam HIPPOCRATIS comprobare.

VI. NEQVE poſitio tantum, tractuſque doloris, ſedem poſticæ iſchiadis nervoſæ in iſchiadico nervo locandam eſſe demonſtrant, ſed & varii affectus, ab hac iſchiade pendentes, idem comprobant luculentiſſime. Nam quæ pervicax adjungitur claudicatio, muſculorum femur cruſque moventium labefacta officia oſtendit: non diu autem ſolent muſculorum officia labefieri nervorum poteſtatem liberam obtinentium. Accedens etiam ſemiparalyſis offenſorum nervorum documentum dat inſigne: nam macie ſolet comitari, quæ torporem membrorum ab longa ſegnitie pendentem, ab impotentia diſtinguit, quam læſi nervi progignunt. Itaque ſi nervi affectæ partis in hac nervoſa iſchiade læſi ſunt, neſcio qui poſſit dubitari, omnium nervorum coxam tranſcendentium, iſchiadicum nervum, in quo dolor reſidet, cauſſam etiam doloris, ejuſque effectuum inſidere. In eo igitur nervo dolor eſt; in eo cauſſa claudicationis reſidet; ab ejus paſſione affectæ partis ſemiparalyſis, & tabes.

VII. TABES nunc autem memorata nolim ut confundatur cum *iſchiadica tabe*, quam in libro *de glandulis* indicavit HIPPOCRATES.

Hæc enim totius corporis eſt conſumtio, quæ fit poſteaquam humor erodens in coxæ acetabulum defluxit, idque inſigniter ulceravit. Hectica namque febris, eo ex ulcere nata, corpus univerſum mortifere conſumit. Quæ vero tabes nervoſam poſticam ſequitur iſchiadem, ea ſolas partes, dolore iſchiadico pervaſas comprehendit. Cum ea neque febris eſt, neque corpus reliquum compatitur, ut diutiſſime ferri intentata vita poſſit. Et nunc præcipue hominem habeo, tertium, & ſeptuageſimum annum jam emenſum, qui a longinqua nervoſa iſchiade poſtica, triginta jam pene annos, ſiniſtrum crus inſigniter macilentum fert, cætera ſanus. Tantaque motus facultas eo eſt in crure relicta, ut baculo innixus gradum commode ſiſtat. Quod ego puto ei potiſſimum obtigiſſe, quia temperi cæperit fluentibus hæmorrhoidibus laborare: quibus tertio quoque menſe, vel in hac ipſa ætate, inſignem ſanguinis copiam egerit. Vlceroſa ergo, univerſalis, & mortifera eſt, atque ab arthriticâ iſchiade pendet, iſchiadica tabes dicta Hippocrati: paralytica vero, & unius partis vexatæ, diuturna eadem, nec vitæ minax, quæ nervoſam iſchiadem ſequitur tabes. Hanc tamen, ut ab illa, Hippocrati memorata, tabe diſtinguatur, *iſchiadicam* potius *atrophiam* nominabo.

VIII.

VIII. Si nervoſæ igitur iſchiadis poſticæ ſedes in iſchiadico nervo eſt; reſtat inquirendum, qua hic nervus cauſſa laboret, qua in nervi parte cauſſa illa perſiſtat, ac unde derivet. Acris autem videtur, irritanſque materia, quæ in nervum iſchiadicum depoſita ejus ſtamina pungat, cauſſam dare dolori. Neque dubium ullum eſt eam ipſam materiem ſtaminum nervoſorum cavitatem non tenere, humore plenam, qui a cerebro deſcendat, nunquam in nervis, illæsô cerebrô, acri. Itaque nervorum ſtamina potius intercedere, vaginiſque celluloſis ſtamina ipſa ambientibus contineri videtur. Vnde vero iſthæc materia ſit non facilis quæſtio videatur. Quo enim ex fonte in nervorum vaginas humor poteſt derivari, acris cum eo iſchiadis materia venire poſſe videtur. Fons autem ille duplex haberi ſolet. Etenim a ſpinæ cavo, unde iſchiadici nervi prodeunt, nonnihil humoris in eorum vaginas influere poſſe creditur: & a minimis certe arteriis, quæ vaginas ipſas nervorum pervadunt, non pauca videtur vaporis quantitas accedere. Præſtiterit ergo hujus humoris, qui nervorum iſchiadicorum vaginas pervadat, fontem utrumque, curatius paullo, quam ſit antea factum, conſiderare; ut certo conſtet inde in nervum iſchiadicum an acris materia dolorem efficiens poſſit deſcendere.

IX.

IX. Principio igitur ſciendum eſt, ſpinæ caveam, quæ a magno occipitis foramine ad extremum uſque pervenit os ſacrum, per quam deſcendit medulla ſpinalis, præ reliquis animantibus datam homini ampliſſimam. Nam tanta eſt, ut non commodum modo medullæ tranſitum permittat, quod & reliquis animantibus eſt conceſſum: ſed quamvis ea medulla homini ſit plenior, cerebrumque imitetur, quo præſtat cæteris animantibus homo, longe etiam ſpinæ capacitas tantam medullæ magnitudinem exſuperat. Itaque ſpatium circa medullam, per ſpinam deſcendentem, ſupereſt inſigne. Hoc autem ſuperfluum ſpatium totum liberum non eſt. Per ipſum enim deſcendit dura mater, quæ a magno occipitis foramine, in tubum conformata, vaginæ inſtar, uſque ad imum os ſacrum, ſpinalem medullam includit. Tubus hic autem duræ matris neque adeo eſt amplus, ut undique ambitum attingat circumpoſiti ſpinæ cavi; neque tamen adeo eſt anguſtus, ut incluſam medullam proxime complectatur. Sed & a ſpinæ cavo aliquantum diſtat, maxime retrorſum, ad ſedem apophyſium ſpinoſarum; & ab ambitu etiam incluſæ medullæ inſigni ſpatio ſejungitur. Quæ duo intervalla, cum integer eſt homo, vacua non ſunt, ſed quodque ſuâ repletur materiâ.

Nam

Nam quantum dura mater a ſpinæ cavi parietibus diſtat, farcimine ſemper vidi celluloſo repletum, molli hoc quidem, fluentique, & pinguitudine ſæpe diti; cujus vice, in tabidis vapor mucidus; mucus verus in hydropicis; ſanguineus vapor in fœtibus affuit, qui laborioſum ob partum ſuffocati perierint. Quidquid autem ſpatii eſt inter vaginam duræ matris, & medullam ſpinalem, id omne *plenum* etiam ſemper eſt: non medulla quidem ipſa in viventibus turgidiori, non nube vaporoſa; quod, in re adhuc obſcura, ſuſpicantur ſummi Viri; ſed *aquâ*, ei quidem ſimili, quam circa cor continet pericardium, quæ caveas cerebri ventriculorum adimplet, quæ auris labyrinthum, quæ reliqua tandem complet corporis cava, libero aëri nequaquam adeunda.

X. NEC tantum hæc aqua complens ab occipite ad uſque imum os ſacrum tubum duræ matris, quo ſpinalis medulla vaginatur, undique medullam ipſam conſtanter incingit; ſed & in ipſo redundat calvariæ cavo, omniaque complet intervalla, quæ inter cerebrum, & duræ matris ambitum inveniuntur. Hæc autem intervalla ſub cerebri baſim ſemper aliquot occurrunt: nec rarum eſſe ſolet ut inter reliquum ipſum cerebri ambitum, & circumpoſitam duram

ram matrem, inſigne intervallum inveniatur: Quod in tabidis, & ſenibus ſolet in primis occurrere. In his enim cerebrum inſigniter coarctatur, duriuſque fit: quodque naturâ vix capere calvaria potuit, ætatis incremento, aut tabis vi, duratur, & ſenſim fit calvaria minus. Quantum autem magnitudinis cerebrum in his perdit, tantum a contactu ſubtrahitur duræ matris; & quidquid loci decreſcendo reliquit, aquoſus vapor collectus totum adimplet. In tabidorum itaque, ſenumque cadaveribus, calvariæ fornice diligenter exſecto, ſicubi jam illæſa dura mater circa cerebrum incidatur, aquoſus rivus ſtatim exſilit: quo exhauſto, concidit dura in cerebrum laxa tota, & in rugas facceſſit. Neque hoc tantum de cerebro, ſed de ipſa etiam valet medulla ſpinali, quæ in ſenibus ac tabidis fit exilior, ac majoribus intervallis, aqua repletis a circumpoſito diſtat tubo duræ matris. Adeoque in hominibus hæc videtur lex obtinere, ut circa ambitum medullæ ſpinalis ſpatium aqua completum ætate creſcat; nam quod nullum eſt pene in fœtu, cujus medullam, maxime in collo, duræ tubus integre capit; ætatis incremento, in magnam amplitudinem evadit.

XI. Tantam autem aquæ in ſpina, aut & circa cerebrum, collectionem, ne perviderent ad-

adhuc Anatomici, præpoſtera eorum, atque vulgaris, corpora diſſecandi ratio effecit. Cerebrum enim perſcrutaturi caput a cervice vulgo præſecant: quod cum fit, reſciſſo tubo duræ matris per ſpinam colli deſcendente, effluit humor omnis circa cerebrum collectus, medullamque ſpinalem, & inconſiderate perditur: apertâque inde calvariâ, inter cerebrum, & duram matrem, intervalla omnia, quæ pridem aqua replebat, vacua deprehenduntur; imponuntque Anatomico inanium ſpatiorum ſpecie, quæ forte diſſipabilis aura vaporis impleverit. Vix tum enim intra foveas calvariæ baſis, intraque præcipuos vaginales ſinus duræ matris (*m*), nervos cerebri excipientes, minima ejus aquæ portio ſupereſt, quæ priſtinæ colluviei documentum exhibeat. Qua ipſa diſſecandi perverſa ratione fit, ut, effuſo humore circa medullam & cerebrum collecto, in ejus locum aër intret, relictaſque ab humore ſedes occupet. Quæ ſolet cauſſa eſſe, cur cerebrum intuentibus, ſub membrana arachnoidea bullularum aërearum ſæpe acervus occurrat, ſummam ſulcorum cerebri partem occupans. Qui quidem acervus major, minorve eſt, pro majori, minorive in ſubjectis variis, arachnoideæ, piæ-

(*m*) Conſ. de Aquæduct. auris humanæ internæ §. LXXV, LXXVI.

piæque membranæ , ſummis in ſulcis intercapedine. Ad quas intercapedines, a baſi calvariæ, ubi arachnoidea ſe in ſpinam demittens a piæ matris contactu quam ampliſſime ſecedit, patentiſſima via eſt: per quam viam uti ſulcorum cerebri humor, diſſectô collô, facile effunditur, ita & ſe aër in humoris locum ſtatim inſinuat. Itaque nunquam aëreæ bullulæ ſub arachnoidea iis in capitibus invenire ſolemus, quæ, adhuc integro conjuncta trunco, diligenter aperiuntur.

XII. Vt igitur poſſit tanta circa cerebrum, medullamque ſpinalem, humoris collectio manifeſte obſervari, ſequentia ſunt tentamina diligenter inſtituenda. Cadaveris integri caput erigatur, diſſectiſque tegumentis, atque oſſibus nudatis, horizontali ſectione oſſeus calvariæ fornix ſeparetur. In his autem initiis maxime cavendum eſt, ne dum ſcinditur os, aut a duræ matris nexu ſejungitur, perforetur alicubi dura mater. Quæ, ſi integra ſervata ſit, oſſe nudata, ubicumque incidatur, dum ſenis, tabidive fuerit cadaver, aquam effundet: ſin minus, cerebro videbitur exacte repleta. Durâ autem ſubinde diſſectâ, cerebrum nudetur: tumque ſub arachnoidea quam nullæ uſpiam, quantumvis minimæ, aëris bullulæ occurrant (xi) apparebit. Lobis deinde cerebri anterioribus ſuſpenſa manu elevatis,

tis, utraque ethmoidis cribroſa ſedes ſcatere aqua obſervabitur: cerebrique reliqui elevatione apparebit, ſub nervorum opticorum conjunctionem, adque latera protuberantiæ ovalis, quidquid in capitibus a collo ſejunctis vacui ſolet inveniri, aquâ plenum eſſe. Quæ quidem aqua & ſinum quinti paris vaginalem, & meatum acuſticum totum implet. Circa caudicem vero oblongatæ medullæ omnis intercapedo aqua completur: & ſi, caudice diſciſſo, cerebrum, & cerebellum extrahatur, erigaturque totus cadaveris truncus, tubus duræ matris, quo ſpinalis medulla continetur, aqua medullam omnem circumcingente plenus exacte obſervabitur. Quibus jam peractis, ſi ab aliquot lumborum vertebris latera præſecta fuerint, atque inferior pars tubi duræ matris, caudam equinam complectentis, jam detecta, incidatur, humor limpidus effluet; pro cujus effluxu, qui circa ſummam ſpinalem medullam humor erat ſenſim deſcendet, donec per imam apertionem totus effundatur. Quod ſi, capite integro, lumborum vertebræ aperiantur, incluſuſque tubus duræ matris incidatur, humor affatim emerget: ac poſtquam tanta humoris copia emerſit, quanta ad locum inciſum ſponte deſcendit, ſi caput cadaveris attollatur, quatiaturque, verſus locum apertum, quaſi nova ſcaturi-

turigine reſerata, vis aquæ uberior denuo redundabit. Quibus ego tentaminibus, in viginti pene adultorum hominum cadaveribus, vario tempore iteratis, quatuor, & quinque etiam aliquando, aquæ potui uncias ex ſpinæ cavo libere haurire. Quam aquam limpidiſſimam frequenter in adultis, quamquam aliquando leviter ad flavum vergentem; in fœtibus vero difficili partu ſuffocatis, quantulacumque fuit, ſubrubram ſemper, atque opacam offendi.

VIII. Num hæc autem collectio humoris circa cerebrum, ſpinalemque medullam, in homine ſoleat poſt mortem inveniri, qui dum vivit vacua habeat illa ſpatia, aut vaporoſa nube plena, turgidiorive medulla, non ſine quadam veri ſpe videri poſſet dubitandum. At enim in vita vacuum ſuſpicari ſpatium, quod a morte humore plenum inveniatur, neque veriſimile eſt, neque viventium explorata corpora animantium verum demonſtrant. Nec ſi nubes vaporoſa, dum homo vivit, ſpatia illa teneret, tanti eſſe videatur, ut denſata poſt mortem eadem illa ſpatia poſſet aqua complere. Accedit quod collecti circa cerebrum, & ſpinalem medullam, veri humoris præſentiam, de qua in homine vivo dubitamus, viventium quorumdam animalium diſſectiones affirmant. Variis enim in piſcibus

bus aut vivis, aut ſtatim a morte diſſectis, ſed potiſſimum in teſtudine marina, quam libras quindecim pondo æquantem nuper vivam diſſecuimus, cum pro calvariæ capacitate cerebri moles eſſet perexigua; ut a cerebri ſede ad totum undique calvariæ ambitum, multum ſpatii intercederet; hoc omne ſpatium aquâ multâ complebatur, quæ circa medullam ipſam, ſpinæ cavum ceteroquin pene complentem, interſerta apparebat. Hoc tamen idem neque in vivis canibus potui, neque in animantibus volatilibus comperire; quia in his cerebrum, medullaque ſpinalis, tantæ magnitudinis cum in vita, tum a morte inveniuntur, ut cavorum, quibus continentur, capacitatem adæquent. Hæc autem animantia ſi ad collecti vaporis præſentiam confirmandam fuerunt non idonea, magno tamen exſtitere documento, cerebrum, medullamque ſpinalem, nihil a morte magnitudinis perdere. Quamquam qui in homine turgidiorem in vita medullam ſuſpicantur, & toti implendo ſpatio circumpoſito parem, debeant etiam animadvertere ne origines nervorum a medulla ipſa enaſcentium, quæ per ſpatium illud explicatæ in cadavere decurrunt, complicatas vivo in homine velint, atque compreſſas. Quod igitur ſpatium circa ſpinalem medullam invenitur, ſecundum

naturam & eſt, & aqua eſt plenum, & in cadavere nil pene habet diverſum ab eo, quod in homine obtinet vivente. Eſtque omnino Naturæ ſancita lex, ut *Nuſpiam vacuum in animantium ſit corpore, in quo quidquid libere exterior aër, ſolidumve non replet, impleat humor.*

XIV. Mirum autem videatur Viros Illuſtres, qui vaporem cavearum corporis humani magna ſunt diligentia proſecuti, hanc ſpinæ inſignem adeo, & fere principem caveam vaporis divitem præteriviſſe. Quem ſpinæ vaporem, uti & qui reliquas omnes humidat corporis caveas, ab extremis minimarum arteriarum conſtanter exſudare, ac per venas minimas inhalantes denuo reſorberi, itaque in perenni ſtatu renovationis eſſe, extra omne dubium poſitum videtur: nobis præſertim, qui alias evicimus experimento (*n*), vere quædam venularum duræ matris inhalantia oſcula in ejus interna facie aperiri: qua de re hæſitaverat olim Illuſtris Boerhaavii nepos Abrahamus Kaavius (*o*). Nullus attamen dubito; quod nuperrime accredidit Vir ſummus Hallerus (*p*); his ſpinæ aquis eas etiam ſubinde commiſceri, quas ſive

(*n*) De Aquæductibus auris humanæ internæ §.LXXXVI.

(*o*) Perſpiratio dicta HIPPOCRATI §.611.pag.m.273.

(*p*) Elem.phyſiol.Tom.IV.Lib. X. Sect. II. p. m. 77, 78.

ve a majoribus cerebri ventriculis, per lacunar, & SYLVII aquæductum, ſive a propriis exhalantibus arteriis, cerebelli ventriculus accipiat: cujus poſitio perpendiculata, & via ad ſpinæ cavum ſatis patens, defluxum humoris in ſpinam manifeſte perſuadent.

XV. NEQVE ad hanc miſcellam aquæ ventriculorum cerebri, cum ea, quæ ſpatium implet ſpinali medullæ circumpoſitum, evincendam, obſtat indoles coagulabilis, quam ventriculorum aquis vulgo attribuunt, quæque omnino, per noſtra experimenta, in ſpinæ aqua nequicquam eſt. Nam, ſi recte experimenta inſtituantur, ventriculorum cerebri aquæ indoles una eademque invenietur cum ea, quæ ſpinam occupat. Hæc autem ſpinæ aqua igni admota non concreſcit. Quoties enim ex cadaveribus hauſtas binas, tres, vel amplius ejus aquæ uncias igni admovi; quod ſepties me feciſſe coram in adverſariis adnotatum invenio; ſemper ebullivit ea quidem, ſpumamque excitavit, odorem exhalantem juris carnium calentis odori perſimilem; ſed ſenſim in vaporem reſoluta, abſque vel minimo coaguli ſigno, evanuit. Quam ſortem hauſtæ aquæ, quamvis, ut ſolent, paucæ, a majoribus cerebri ventriculis, conſtanter oſtenderunt. Quibus in aquis jam hoc idem experimentum, non diſ-

ſimili eventu, inſtituerat Bellinus, *qui cavitatum cerebri lympham concipere calorem facile vidit, & in auras evaneſcere totam, & vix ſui veſtigium ullum relinquere in vaſe, in quo ad ignem evaporat* (q). Quod ſuis etiam Brunnerus confirmaverat experimentis; aquas enim ventriculorum cerebri, *inſtituta evaporatione, cuticulâ obduci* vidit, *non tamen inſtar albuminis concreſcere, ſicuti alias lympha ſolet* (r). Pariaque iſtis fuerant experti Boerhaavius inde (s), ac nuperrime Vir Illuſtris Antonius de Haen (t).

XVI. Nec mihi videntur, in re manifeſta, contraria aliquot vel non ſatis repetita, vel non rite intellecta experimenta, ventriculorum cerebri vaporem coaguli capacem exhibentia, hactenus relatis clariſſimorum hominum, noſtriſque experimentis, recte præferre poſſe ſummos Viros, ei principio innixos, quod *cum aliqua experimenta ſuccum aliquem coagulabilem faciunt, alia vero ſuadent evaporari, prioribus plus ſit fidei præſtandum; quoniam mora & putredo evaporabilem reddere humorem poſſunt, nullus vero caſus coa-*

(q) De motu cordis prop. XII.
(r) De Glandula pituitaria.
(s) Præl. ad Inſtitut. med. §. CCLXXIV. Not. *Tenuiſſimum*.
(t) Rationis medendi Parte IV. c. V. p. m. 216. Ed. Vindob. 1760.

coagulabilem reddat. Nam, qui computruere, olidi, turbidique humores ſunt, limpidi nunquam, & inodori: limpidiſſimum autem, inodorumque, ſemper ventriculorum cerebri vaporem, cum hæc inſtitui tentamina, ſelegi. Neque verum profecto eſt coaguli naturam, quam poſſideat, humorem animalem perdere poſſe, acquirere, cum non habeat, nunquam poſſe. Nam e contrario in animantium corpore, humor potius, qui non habeat, coagulabilem poteſt indolem facillime acquirere, perdere qui habeat, difficillime. Siquidem nullus humor eam indolem perdit, niſi putredine ſumma, cujus caſus eſt perdifficilis, nec dum limpidus ſtet, ac inodorus humor poteſt adeſſe: acquirit vero concreſcibilem naturam facillimis cauſſis, & limpitudine ſervata. Ita ut ſi alia experimenta, limpido alicui humori, a ſanguine jam ſecreto, concreſcibilem naturam apertiſſime decernant, contra alia omnino negent; hæc, quæ negant, potius nativam humoris indolem oſtendere credendum ſit. Nam evaſiſſe coagulabilis facile præter naturam, limpitudine ſervata, & inodorus permanens humor potuit; perdidiſſe coagulum, iis dotibus ſervatis, certe non potuit. Quæ res conſtat experimentis. Omnes enim aquoſos humores, qui a ſanguine in quavis ani-

mantium cavea deponuntur, & ſecundum naturam coagulabiles non ſunt (XVIII), ſæpiſſime vidi coagulabilem indolem ſine ulla inſigni perturbatione acquiſiviſſe. Quam rem ſi exemplis velim ſingillatim oſtendere præclare video duo mihi fore invitiſſime facienda: primum ut ad hunc locum quædam transferam experimenta, quæ jam alteri labori opportunius deſtinaverim: alterum ut ab hominum doctiſſimorum placitis, quæ maxime ſequi velim, atque potius ornare, cogente natura, videri debeam diſſentire. Faciam autem utrumque ne veritatis honori quidquam videar detraxiſſe. Itaque oſtendam in humano corpore omnes humores, qui ſecundum naturam a ſanguine ſecreti coagulari non poſſent, coagulabilem indolem facillimis ſolere cauſſis; & abſque gravi perturbatione frequenter adipiſci. Incipiam autem ab urina, quam nemo ignoret coagulabilem non eſſe; & ea tamen in quibuſdam, quæ protinus adſcribam, experimentis viſa eſt nobis coagulata.

XVII. Miles erat ſtationarius annorum duodetriginta, qui per multam æſtatem udiſſimas, molleſque Baias tutatus erat. Circa finem ſextilis quotidiana intermittente febri ibidem eſt correptus, quæ quinto poſt die in aquam intercutem mirifice erupit. Ad hoc noſtrum Incu-

ra-

rabilium Noſocomium inter initia ſeptembris translatus eſt, noſtræque commendatus curationi. Ægrum hoc tempore, præter aquoſum enormem univerſi corporis tumorem, quotidianis acceſſibus adhuc febris premebat: hydrops autem ſub acceſſibus creſcere in dies videbatur. Alvus erat ſicca, ſitis nonnulla, lingua albido muco oblita, animi dejectio ſumma, urinæ pauciſſimæ. Itaque febrim, ut quæ hydropem fecerit, augeretque, primum eſſe profligandam, mox relictum hydropa curandum conſtituimus. Primo igitur die ex radicis ipecacuanhæ drachma emeticum datum eſt, excuſſurum, educturumque, id quod primis in viis, febris fomes, adeſſet: hôc autem mucoſa aliqua bile imbuta egeſta ſunt, alvuſque bis mota. Sequentibus diebus doſes aliquot peruviani corticis ingeſtæ, adjectô rhabarbarô: ſic, alvo ſoluta, febriles acceſſus receſſere. Relictus autem, profligata febre, hydrops. Hic vero primum drachmâ pilularum ſcilliticarum ſingulis diebus veſpere exhibitâ, ſaſſafras decoctione ſuperpotâ, ad urinas proliciendas, curari cœpit. Sed multos poſt dies pulſus conſtanter frequentiores facti videbantur, alvus quidem paullulum citatior, ſed urinæ pauciſſimæ profluebant, & tumor hydropicus ultro creſcere videbatur. Tunc primum feror ad credendum,

tantum hydropem, quem primo febris impetus excitaſſet, acribus diureticis vitæ vires augentibus, atque adeo veluti febrim redintegrantibus, per nos potius auctum iri. Quod cogitatum adeo ſum poſtea in hujuſmodi caſibus verum expertus, atque proficuum, ut non aliunde profluxerint ſecundæ quædam hujus hydropis curationes, quas forte aliquando opportunius explicabo. In hoc itaque caſu placuit tartari cremorem, cujus effectus in provocanda urina, ſine inſigni pulſuum acceleratione, aliis experimentis compertos haberem, potius trahere ad uſum. Cæptum eſt mane ad unciam dimidiam quotidie dari, multa chamædryos decoctione ſolutum. Quo remedio ſic urinarum aucta copia eſt, ut, non facili exemplo, decem, duodecimve ſaturæ urinæ libras in ſingulas noctes æger excerneret. Cum autem, ut æger ipſe fatebatur, potus eſſet longe pauciſſimus, erat indubium, enormem illam urinarum copiam collectis aquis hydropa facientibus potiſſime detrahi. Quod etſi corporis etiam tumor, manifeſto decreſcens, teſtabatur; placuit tamen, ad ignem admotis urinis, rem certo experimento definire. Qui enim ex cadaveribus tali hydrope confectorum, aquas intercutes plurimum materiæ coaguli capacis continere pernoveram; in ſpem veni fore, ut ſi tales aquas

quas per urinæ vias æger excerneret, coaguli materiam, qua ſcaterent, eſſent ad ignem oſtenſuræ. Quæ res, ut præceperam, experimento comperta. Nam duabus libris ejus urinæ ad ignem admotis, cum pene dimidium evaporaſſet, reliquum faceſſit albam in maſſam, tenerrimo jam coacto ovi albumini perſimilem. Idque ſtetit experimentum donec uber ille urinæ fluxus perſtitit; quod & ipſi auditores, qui frequentes priori affuerant experimento, idem ſæpe retentando, ſunt experti. Neque tantum in auctis hydropicorum urinis, ſed in illis etiam, quas excreverint diabete correpti, hanc urinæ naturam coaguli materiam ad ignem exhibentem, quamquam non adeo inſignem, pari tentamine non ſemel comperimus. Primum itaque conſtat, urinas, quas in ſanis nemo coagulabiles invenerit, quandoque poſſe coaguli materiam continere.

XVIII. NEQVE tantum urina, humor ad coagulum non natus, viſa eſt nobis aliquando coaguli materiam habuiſſe, ſed vapores omnes, qui in caveis exhalant corporis humani, ſecundum naturam coaguli non capaces, ſæpe etiam morbi vi eam ipſam materiem oſtenderunt. Quod ego cum affero præclare video eos omnes contra nos inſurrecturos, qui coagulabilem indolem vaporis interni ſecundum naturam eſſe exiſtimant,

Quos

Quos tamen omnes, pro eo quo veritatem proſequuntur amore, velim oratos, ſuum ut judicium paulliſper ſuſtineant, donec & id aperiam, quod plurimis natura nos docuit experimentis, & ipſi per ſe cum cura iterum, iterumque, in naturam inquirant. Nam ut docti, ingenuique ſunt, minime vereor ne non brevi mecum profiteantur, vapores omnes in variis quibuſque corporis caveis exhalatos, ſecundum naturam non coagulari. Quod cum jam de eo, qui ſpinam occupat, cerebrique ventriculos, oſtenderim (xv); reliquum eſt ut de pericardii, ac pectoris, de abdominis, ac vaginæ teſtium humore confirmem. Humor autem pericardii, quoties limpidus atque exiguus, ideſt ſecundum naturam, invenitur, igni expoſitus integre evaporat, nec ullam ſui partem coagulatam oſtendit. Quod pluribus experimentis mihi conſtanter eſt compertum; quæ non tantum in hominibus ſæpe inſtitui, ſed quinquies etiam in vivis canibus. Quinimo in novimeſtri etiam fœtu; a quo puros aquoſos ſecretos humores non exſpectes; cum ſanguinei vaporis pene unciam pericardium contineret, vapor hic expoſitus igni, ſi paucam excipias craſſamque ſpumam, carnium ebullientium ſpumæ perſimilem, maxima pars reliqua prorſus evanuit: ut ſatis videretur craſſamentum illud ab hu-

humore rejectum, ex ſanguine intermixto originem traxiſſe. Ex fœtu autem altero ſemeſtri, cujus pericardium vaporis ſature flavi drachmam continebat, expoſitus vapor ad ignem, ſenſim in lentam, muco tamen, non coagulo, ſimilem, maſſam faceſſit. Ex vivis autem canibus, in hunc finem diſſectis, pericardii vaporem quoties detraxi, atque ad ignem expoſui, toties prorſum in auras, ſine ulla vel levi cruſtæ ſpecie reſidua, viſus eſt evanuiſſe. Qualia ego in viventibus inſtituta experimenta uti plurimi facio, ſic ad rem definiendam maximopere inculcem: ſiquidem in genuino pericardii humore, ac labis non ſuſpecto, quæ utcumque obſtare in cadavere morbido potuiſſet, inſtituta. Nec me LOWERI (*u*), aut LANCISII (*x*), KAAVIIQVE (*y*) movent documenta, quæ videntur aſſerere coagulabilem indolem humori, quem complectitur pericardium: nam natura quem doceat is vel hominum clariſſimorum documenta deſpectet, quorum auctoritas, ſi naturæ deſit teſtimonium, cenſeatur ineptiſſima. Quod ſi pro noſtris experimentis experturorum auctoritas non ſufficiat, requiraturque potius teſtimonium expertorum, unus mihi ſit

(*u*) De corde c. I. p. m. 6, 7.
(*x*) De motu cordis c. V.
(*y*) Perſpiratio dicta HIPPOCRATI n. 741. pag. m. 316, 317.

ſit omnes Malpighius, qui pericardii vaporem, *in bove præcipue*, *levi ignis calore evaporare*, *& tenuiſſimam tantum cruſtam relinquere* etiam *vidit*: quique *uncias quatuor ejus humoris*, *in ſartagine ſuper ignem expoſitas*, *evaporaſſe ante dimidiam horam*, *abſque evidenti*, *& alta ebullitione obſervavit*; *relictâ gracili cruſtâ ſubrubrâ*, *quæ interdum carnis elixæ odorem* referret (z). Quæ noſtris tam ſimilia Malpighii experimenta, miror potuiſſe Kaavium & longe mutatis, perverſiſque verbis recenſere, & ad roborandam ſententiam aſſerentium coaguli capacem indolem humori pericardii, ſine ulla prorſus hæſitatione traducere. Quaſi ad decernendam coagulationem humori ſatis ſit ſi, poſtquam omnis evaporavit, *tenuiſſimam in fundo vaſis*, *gracilemve cruſtam relinquat*. Qualem cruſtam lenteſcens etiam aqua ſimplex evaporata relinquit, nedum ea quæ a ſanguine ſit ſecreta, quam puriſſimam exſpectare hominis eſſet ſanguinis, & aquæ naturam obliti.

XIX. Pectoris item vapor, ſi parcâ etiam copiâ, & purus eſt, æque ad ignem totus evaporat, parem ut reliquis aquoſam naturam præſeferat. Quod etiam imi ventris vapor oſten-

(z) De ſtructura glandularum conglobat. p. m. 7. ed. Lond.

oſtendit: in quo longe frequentius, ut qui ſæpius, quam pectoris vapor, collectus occurrat, inſtituere potuimus experimenta. De hoc tamen abdominis vapore ſemper nobis inſtitit ſuſpicio, num coagulum reſpueret, quôd natus aquoſus coaguli impatiens eſſet, an quôd halitu potius inteſtinalium fœcum putredinoſo; quo, ob gravem odoris notam, & nonnihil lacteæ turbulentiæ, videri ſolet imbutus; coaguli capacem indolem in cadavere perdidiſſet. Hanc tamen eſt viſus dubitationem exemiſſe vapor ex viventium canum abdomine deſumtus; qui & limpidus, & recens, & fere inodorus, ut labem nullam videretur contraxiſſe, igni expoſitus, ſine ullo diſcrimine totus evanuit. Quæ ſors teſtium etiam vaginæ vapori contingit: in quo tamen incauto facilis poteſt eſſe occaſio errandi. Nam teſtium vagina, quæ guttulas aliquot continere vaporis naturâ conſueſcat, quæ ſi igni admoveantur prorſus evaneſcant, ubi paullulum majori vaporis copia ſcateat, fere tantum materiæ coaguli capacis ad ignem oſtendit, quantum conſuetam vaporis quantitas exceſſit. Quam ob rem collectus humor in vaginæ teſtium hydrocele magnam partem ad ignem ſolet coagulari.

XX. NEQUE tantum coaguli materia vapori

pori vaginæ teſtium præter naturam adaucto ſolet immixta inveniri, ſed nullus eſt neque ſpinæ, neque cerebri, neque pericardii, aut pectoris, abdominiſve vapor, qui, cum copia excedit, ſimilem materiam frequenter non exhibeat. Quæ res adeo eſt in promptu, ut ſæpe in uno eodemque ſubjecto, vapor ab altero pectoris latere collectus ad ignem evaneſcat, cum ab altero deſumtus, in quo copia redundet, coaguli plenus inveniatur. Divitem autem coagulabili parte vaporem non copia tantum incongruens loci naturæ demonſtrat, ſed novus etiam color oſtendit: ſaturus namque flavo vapor eſt, longeque a pura diſtans decoloratione aquoſa, cum coaguli materiam habet immixtam. Immiſcetur ei vero ſemper præter ordinem naturæ: ideoque vapor, coaguli materia dives, morboſus ſemper eſt. Sic patientibus hydrocephalon ſolet cerebri, & ſpinæ vapor coagulo imbui; in pectoris hydrope collectæ aquæ coagulum excipiunt; nec minus illæ, quæ ſive pericardii, ſive abdominis, ſive vaginæ teſtium hydropa conſtituunt. Vt ſit certe inquirendum, cur corporis humani caveas ſecundum naturam exiguus, & mere aquoſus vapor humectet, qui coaguli materiem habeat, quoties redundet, flaveſcatque, immixtam. Quæ tamen res, niſi originem vaporis ſecundum naturam ex-

po-

poſuero, apparere non poterunt.

XXI. VAPOR autem ſanguinis eſt ſoboles. Sanguis vero quem cor alterno ictu urget per arterias in corpus univerſum, liquor eſt triplici partium ordine conſtans; altera namque pars eſt rubra, quæ innumeris anulis fit minutulis, quemadmodum coram docuere nos Cll. DE TVRRE (a) experimenta: ſubflava altera, quæ concreſcat ad ignem: tandem & mere aquoſa. Quam partium varietatem ſanguinis officia poſtularunt; deſtinatur ſanguis enim ad omnes nutriendas corporis partes, eaſdemque fotas flexileſque ſervandas. Et nutritioni quidem unice facit ſerum, quod coaguli capax eſt; hoc enim ſecundum naturam vernici perſimile ſolidis partibus animantium facile adhæreſcit. Hæc ſanguinis autem vernix inſigniter fluxilis eſt ſervanda; neque aliter enim is glutinoſus humor ad ſingula poſſet corporis puncta, nutritionis indiga, per vaſcula perangusta, pervenire. Fluxiliſque ſervatur partim calore, quem anuli rubri ſolidiores immixti rapido motu progignunt, quique humorem vernici ſimilem facile colliquat; partim aquâ intermixtâ, quæ adhæſionem ſolida-

rum

(a) Confer ejus Epiſtolam ad NOLLETUM: & nuperius opuſculum, quod inſcribitur, *Nuove oſſervazioni intorno la ſtoria naturale*. Neap. 1763. Tom.I. cap.IV. n.66, & ſequ.

rum partium interjecta diminuit, & ut impedit denſitatem anulorum ſerique ſanguinis, ſic ſolidorum omnium, ad quæ ducitur per arterias, flexilitatem adjuvat. Ita altera pars alterius adjuta miniſterio egregium illud animalium liquidum conficiunt, quod ubi ad ultimos innumerabiles pervenit arteriarum ramos mirabili artificio diſtribuitur. Nam minimæ arteriæ omnes in ramos diſſipantur exiliſſimos, quorum terminus eſt triplex: alii enim continuo tractu in ſanguiferas venas tranſeunt; hi capaciores: alii in laminarum cellularium interſtitiis ultima extremitate aperti deſinunt; hi magis anguſti: alii tandem anguſtiſſimi in libera ſuperficie aut cavearum corporis, aut cutis, extremitate aperta terminantur. Itaque ſanguis, ubi hos terminos arteriarum attingit, per ramos latiores, qui perferunt ad venas, integer, ac veluti toto corpore, tranſit; dum ad ramos minores, qui deſinunt in ſpatiis cellulofis, ſeroſa pars aquoſæ immixta divertit; & in ramuſculos, in ſuperficie partium deſinentes, pars aquoſa, tenuiſſima omnium, & iis anguſtiis par, unice penetrat. In quo partium diſceſſu nihil ſanguis omnino perdit, niſi parum aquoſi; nam venæ ſanguiferæ primorum ramorum ſanguinem reſumunt; lymphaticæ inhalantes ſecundariorum; humor autem ramo-

ramorum tertii ordinis integre evaporat. Et hic vapor ſi aëri expoſita ſuperficies partium eſt, fumi ſpecie avolans diſſipatur & perditur: talis inſenſibilis perſpiratio eſt cutis univerſæ, narium, faucium, oris, pulmonum cavi: ſi vero partium ſuperficies caveâ eſt incluſa, coërcitus repagulis in aquam adunatur, perque inhalantia vaſcula, ſpongioſarumque membranarum, quibus continetur, imbibitione reſumitur, & in ſanguinem remeat; talis origo fatumque eſt aquæ cavi ſpinæ, ventriculorum cerebri, pectoris, pericardii, abdominis, vaginæ teſtium. Vbique eſt igitur perſpirabile idem ſive externum ſit, ſive internum: cujus a ſanguine diſceſſus neceſſarius eſt, & ad plurima utilis. Præcipue vero ubi ſerum coaguli capax partibus nutriendis eſt aptandum; quod ultra extrema quamminima vaſa ſemper fit, nam aliquem ibi aquoſæ partis diſceſſum pati optimum eſt; ſiccius fit enim, adhæſionique paratius; & aqua divertens vel intrinſecus vaporat & lenit, mulcetque, & a coalitu defendit partium ſuperficies; vel extrinſecus emergit, mollitque aëris vias, & cutem.

XXII. Et ſecundum naturam hæc eſt origo vaporis, quem emittit ubique corpus humanum: qui ſi parcus ac tenuis, neque coaguli particeps invenitur, vaſorum per quæ prodit anguſtiæ tri-

buendum. Si enim ampliora excernentia eſſent vaſa, ac naturâ ſolent, copioſius aquam, unaque craſſius ſerum, & coaguli capax facile trajicerent: uti reapſe trajiciunt cum, auctis vitæ viribus, præter modum diſtenduntur. Sic incitato cordis, arteriarumque, motu cutis univerſa ſudorem emittit, cujus multa pars coagulabile ſerum eſt; cujus rei indicio eſt tenax, duraque macula, ſimilis illi, quam appingit aqua ictyocollæ particeps, in induſiis a ſudore relicta. Sudat ſimiliter iiſdem ex cauſſis pulmo, ſudant fauces, nares, os; cujus ſudoris materia eſt, frigore denſata, quam reddunt catharrhoſi. Ex eademque cauſſa ſudant partes internæ, quæ tamen, quôd a frigore tutæ ſunt, liquidum ſerum ſervant, permixtumque vapori. Ea eſt autem animantibus lex, numquam ut cordis vires, niſi in ſtatu machinæ violento, ſudare vaſa cogant. Semper igitur ſudorem vas emittit, ideſt, præter naturæ ordinem, craſſiorem lympham & coagulabilem ejicit, cum vi majori conſueto diſtenditur; quam vim infert ſanguis appellens, ſi ſolito copioſior ſit, aut impetuoſior. Itaque vaſa plenitudine ſudant, ſudant cum inflammantur. Sic pulmonem inflammatum cruſtâ obductum ſæpe vidimus corio pleuritico perſimilî; inflammatum pericardium cruſtâ undique cum corde

corde inveſtitum polyposâ invenimus; & vaginæ teſtium hydrocele, cujus aquæ coagulantur, ſolet teſtis inflammatione præiri. Tantum igitur eſt facile vapores collectos intra corporis humani caveas coaguli materia imbui, quantum facile eſt ſudorem emittere vaſa intrinſecus vaporantia: quod æque tam eſt facile, quam cordis motum accelerari, & ſanguinis cum eo impetum, vaſorumque extremorum dilatationem. Idque cum ſemper fiat quando aut febris magna eſt, aut vehementes machinæ motus præceſſere, ratio eſt in promptu cur magna febri, aut ſuffocatione, extinctorum animantium ſæpe imbuti vapores coagulo inveniantur. Et cur in bobus, quos, anteaquam occidant, ſæpe multo laniones, magnoque curſu fatigant, pericardii vaporem *concretæ* ſimilem *gelatinæ* deprehendere potuerit LOWERVS (*b*). Itaque eorum, qui magnis febribus extinguuntur ſecundum naturam vapores non ſunt; neque poſt magnos curſus animalium vapores interni inveniuntur puri. Accidit ſuperioribus annis ut pueri duodennis ſemilixæ, qui poſt magnos curſus in difficilem reſpirationem inciderat, cum pulſu arteriarum & parvo & creberrimo, a quo, fruſtra omnibus tentatis, intra

(*b*) De Corde cap. I. p. m. 7. Ed. Lugd. Batav. 1740.

undecim dies extinctus eſt, cadaver obſervarem, in quo cor dicebatur inventum eſſe ſine pericardio. Erat autem ejus moles inter pulmones tanta, ut bovillum pene videretur ſuperare: & vero pericardii nulla ſuper eo diſtincta ſpecies obſervabatur. Reciſis tamen magnis omnibus proxime cor vaſis, ponderata moles ejus eſt, atque uncias ſeptem ſupra viginti exſuperavit. Diligenti poſtea examine vidi, extimam, finitimamque tantæ molis veſtem eſſe pericardium; ſub quo quidquid futurum fuiſſet ſpatium, quo ſejungeretur a corde, id vero totum carnoſa maſſa complebatur tranſverſum digitum pene craſſa, tanquam ſtratis coagmentata, hinc pericardio toti intrinſecus, inde toti cordi extrinſecus affixa, ſubſtantiæ aſſimilis illi, quæ ſtrata polypoſa aneuriſmatum proxime ſaccum efficit. Qua diligenter detracta, & nudum cor mole ætati congrua eſſe oſtendi, & integrum pericardium. Sanguinei nulli grumi ſimul erant, ſed per totam pericardii & cordis intercapedinem maſſa carnoſa una, & uniformis. Quam exſtitiſſe ob violenter auctam vaporis pericardii, & lympham coagulabilem efferentem ſecretionem, nemo ibit inficias. Nam quomodo in ea ſede, hoc genus lympha effuſa, micatu cordis auctiori quaſſata in maſſam potuerit concreſcere polypoſam, res

eſt

eſt per HIPPOCRATIS & RVYSCHII experimenta, declarata (c). Cæterum ut nihil ſanguinis, ita liquidi ſeroſi nihil cum ea, quæ ſolidiſſima erat, & ſicca maſſa, fuit. Experiri igitur volentibus num, ut antea (XVIII, XIX) oſtenſum eſt, vapores interni coaguli ſint expertes, auctor ſim, ut vel vivum brutum animal aperiant, vel hominum repentino extinctorum, quod ipſi attendere ſolemus, cadavera perluſtrent. Sic itaque concludamus, quidquid in ſanguine coaguli capax eſt, aptumque partium nutritioni, numquam, in ſano ſtatu, per vias vaporem emittentes effunditur: ſervat id natura, non perdit: & quoties vapor coaguli materia ſcatet, impurus eſt, & ſudore interno præter naturam imbutus: purus autem, & coaguli capax ſecundum naturam nullus vapor eſt. Eſtque perutile lympham coagulabilem cum vapore naturaliter non effundi; effuſa enim nutritioni corporis detrahitur, &, quod magis noxium eſt, partium internarum ſuperficiebus accreſcit, quas & cruſta obducit, & ſæpe contra naturæ ordinem colligat. Nec morboſa illa ligamenta, quæ ſive pulmonem pleuræ, ſive pericardium cordi, poſt harum partium inflammationes, revinxiſſe

 fre-

(c) Confer ea quæ diximus in opera de Sedibus variol. II. XLI.

frequenter obſervavimus, aliam originem obtinuere. Condonent ergo doctiſſimi Viri, qui ſerum coaguli capax humoribus accenſent, qui a ſanguine, ut ajunt, ſecernuntur, argumento innixi vaporum internorum, quos ſecundum naturam coagulari poſſe perperam crediderunt, ſi expunctum velle dixero a ſerie humorum ſtabili naturæ lege ſecretorum a ſanguine ſerum potens coagulari.

XXIII. Hactenus probatum eſt, vapores omnium cavearum corporis humani, ſecundum naturam coagulari non poſſe, coaguli materia tamen præter naturæ ordinem poſſe imbui. Cum contra nulla ſint exempla, quibus poſſit oſtendi, humores alios coaguli capaces puritate ſuperſtite, eam naturam perdidiſſe. Itaque conſtat, experimentis limpidum aliquem humorem coaguli expertem demonſtrantibus magis eſſe fidendum, in ejus qualitate ſecundum naturam pernoſcenda, quam coaguli materiem in eodem exhibentibus (xvi). Nam coaguli adeptio morboſa eſt, & facilis, fitque humoris limpitudine prope ſervata; amiſſio perdifficilis, & puritate ſuperſtite numquam obſervanda. Quod igitur ſpinæ vaporis coagulari nihil poſſit, nullimode obſtat, quo minus ventriculorum cerebri vaporem, impotem etiam coagulari, habere queat immixtum (xv).

XXIV.

XXIV. NVM deſcriptus (IX) autem ſpinæ vapor vaginas nervorum a ſpinali medulla enaſcentium penetret; ut quemadmodum toti medullæ, ſic enatis inde nervis, & per corpus decurrentibus, balineo & fotui ſit, reſtat ut diligenter inquiramus. Mihi & nervis inſervire non omnino videtur improbandum. Singulos enim nervos a ſpina prodeuntes, appendice quadam, infundibulo ſimili, laxæque inſtar vaginæ, excipit tubus idem duræ matris, quo ſpinalis medulla continetur; eaque vagina nervi libera comes eſt, donec jam jam exiturus a ſpina, ganglium nervus efficit. Itaque, quum cavea vaginarum omnium ſpinæ nervos excipientium continua caveæ ſit tubi duræ matris medullam ſpinalem complectentis, eodemque vapore perpetim repleatur, ad ganglium uſque ſuum ſingulos nervos ſpinæ vapore foveri manifeſtum eſt. Dubium itaque reſtat an etiam ultra ganglium. Vaginæ enim ſingulæ duræ matris, hactenus patulæ, circa ganglium vehementer adſtringuntur: inde vero in celluloſas laminas evaneſcunt, quæ partim undique nervum complectuntur, partim ſingula etiam nervoſa fila obveſtiunt. Via igitur ultra ganglium tranſituro vapori videtur impedita: quam tamen aërne, hydrargyrumve trajiceret, voluimus experiri. Trajecit autem utrumque.

 Nam

Nam impulſus aër per tubum patulo vaginæ oſtio citra ganglium applicatum, ganglium ſuperavit; eoque vaginæ omnes, nervum ultra ganglium veſtientes, protinus intumuere. Eâdemque viâ injectum preſſumque hydrargyrum ganglii anguſtias tranſilivit, inque ipſas celluloſas nervi vaginas penetravit. Quæ tentamina in iis potiſſimum nervorum vaginis inſtituimus, quæ nervos in iſchiadicum truncum coalituros extra ſpinam perducunt. Et quamquam aëris, & hydrargyri, tranſitus ultra ganglium non ſine aliqua preſſione potuerit obtineri, levis tamen ea preſſio fuit, aut certe non tanta, quæ obſtaculum argueret, quod per ſe in homine vivente ſpinæ vapor, abſente preſſura, ſuperare non poſſet. Si vero cogitetur vaporis ſpinæ puritas, & indoles aquoſa, longe penetrantior aëre, ac hydrargyro; unaque in vivente quam ſint viæ trajiciendæ laxiores, & humor trajecturus calore penetrantior; ratio ſufficiet, cur non poſſit omnino eorum ſententia improbari, qui ſpinæ vaporis beneficio, etiam ultra ſpinale ganglium, nervos exiſtimant gaudere.

XXV. Qvod ſi hujus ſpinæ vaporis coaguli capax natura conſtitiſſet, & non potius ad ignem nullimode concreſcens (xv), nunc facile aſſen-

aſſentirer ſummis Viris, qui MALPIGHIVM (*d*) opinantur, quum *inciſô tenui nervulô hinc inde per caudam bovis excurrente, ac ungue compreſſo, humorem glutinoſum terebinthinæ inſtar* expreſſit, hunc ſpinæ vaporem, vaginas nervorum percurrentem, elicuiſſe. Nunc autem alio ex fonte is glutinoſus humor repetendus, cui videtur parem in nervo jamdiu ſecto HEISTERVM (*e*) etiam obſervaſſe; qui *facturus in cane experimentum, nervum*, neſcio quem, *vulneravit; quo facto, canis poſtea convulſionibus miſere torquebatur. Poſt tres autem circiter menſes, in eodem* cane *diſſecto, ubi vulnus illud antea inflictum fuerat, veluti glanduloſam concretionem reperit inſignem, quam a ſucco nervoſo è nervi punctura emanante ortum ſuum habuiſſe* putavit. Et quamquam certe pigeat quem nervum vulnerarit nullimode HEISTERVM meminiſſe; & ſuſpicio valere poſſit tendinis pro nervo vulnerati: ne peritum tamen hominem negligentiæ inſimulem, & ut aliquid ſecutis convulſionibus tribuam, quæ nervo potius, quam vulnerato tendine naſci ſolent, hoc quoque experimentum ad evincendam in nervis glutinoſi humoris præſentiam non ineptum judicetur. Hujus autem humoris

(*d*) Oper. poſthum. p.m. 27. ed. Ven. (*e*) De Rachitide.

moris dum in nervis dubitari exſiſtentia non poteſt; quandoquidem nobis etiam Malpighii experimentum repetentibus manifeſte occurrit; eſt tamen origo, quæ a ſpina eſſe non poſſit, alicunde repetenda. Hanc Malpighivs, & Heistervs a cerebro deduxerunt; adeo ut verum nervorum ſuccum, per fiſtularum nervoſarum cavum naturaliter decurrentem, gluten illud eſſe judicaverint: perperam, ut opinor, uterque; nec rectus ſuarummet obſervationum interpres, quod mirere, Malpighivs. Nam qui expreſſis iiſdem nervis in primo exortu a ſpinali medulla, cum vaginam duræ matris nondum eſſent (xxiv) adepti, glutinoſum illum humorem occurrere non vidit, qui, vaginis acceptis facile prodiret (*f*), intelligere debuiſſet, non tam *ob mollitiem*; quam certe non tantam illo in exortu nervi habent, ut *compreſſi lacerentur*; quam potius ob defectum vaginarum, glutineum humorem reddere nequiviſſe. Accedit quod diſciſſa vivi canis ſpinalis medulla; per quam verus a cerebro nervoſus humor deſcendit, ac tranſit in nervos; mihi ſit viſa e ſede diſſecta humorem emanare mere aquoſum, ac facile diſſipabilem, non lentum, & concreſcen-

(*f*) Loco proxime citato.

ſcentem: quod jam proprio experimento vidit etiam BOERHAAVIUS (g). Hancque veri nervoſi humoris a cerebro in nervos deſcendentis indolem eſſe aquoſam, & coaguli impotem, præter hæc experimenta & ratio ſuadet, & illa etiam, puto, manifeſte evincunt, quæ in cane inſtituit, ante hos novem annos, ſingularis eventi experimenta Cl. MOLINELLIUS (h). Qui ex cellulis diu ligati octavi nervorum paris, in quas verus videbatur cerebri humor deſcendiſſe, non quidem glutinoſum, ſed *tenuiſſimum* elicuit, *albicantemque liquorem*, & *citiſſime evanidum*. Igitur humor, quem preſſi nervi promunt concretionis capacem, cum neque a ſpinæ cavo, neque a cerebro eſſe poſſit, quam habeat originem reſtat inquirendum.

XXVI. HÆC autem origo apparere non poterit, niſi veram antea ejus humoris ſedem definiamus. Et quidem concreſcibilis ille humor non in fiſtulis nervoſis, quarum cavum opinor nemini viſum, ſed in vaginis celluloſis nervorum filamenta complectentibus contineri videtur. Quam ego rem didici, poſtquam aliquoties nervos illos, aut ſuppares, diligenter expreſſi, quos MAL-

(g) Præl. ad Inſtit. §. CCLXXIV.

(h) Bononienſis Academiæ Comment. Tom. III. p. m. 282.

Malpighius edixit. Ita namque vidi evadentem illum humorem inter nervum vaginamque patentiſſime pertranſire. Quem ipſum attamen tranſitum potius per *fiſtulas nervoſas*, quam per vaginas eſſe, fortaſſis feſtinanter, Malpighius affirmavit; nam ſi fiſtulas illas, quoad effici potuiſſet, vaginis exutas voluiſſet exprimere, nihil protinus glutinei, ut quidem in nervis nondum ſpinam egreſſis (xxv) obſervavit, potuiſſet elicere. Poteſt itaque tuto jam diſquiri undenam hunc humorem accipiant nervorum vaginæ. Et vero cum neque a cerebro habeant (xxv), neque a ſpinæ cavea (xv), reſtat ut a propriis illis arteriis accipiant, quæ vaginas omnium nervorum ſolent percurrere: quæque, ut in reliqua interſtitia celluloſæ membranæ (xxi), nervorum etiam in vaginas humorem concreſcere aptum vapori immixtum eructant. Amplam hanc enim vaporis viam oſtendit aqua tepens, quæ injecta in curalem arteriam, uti reliquam cruris celluloſam membranam, ſic nervorum vaginas patentiſſime invadit. Quibus in vaginis, donec animal vivum, calidumque eſt, quidquid illius humoris emanant arteriæ fluidiſſimum eſſe puto; lentius a morte, & frigoris acceſſu glutinoſius fieri. Re namque ipſa nervi in vivis animantibus, æſtuve calentibus, expreſſi, aquo-

ſum

ſum ex vaginis humorem, non glutinoſum, dant: ex frigidis demum nervis jam glutineus elicitur. En igitur demonſtratum duos eſſe fontes unde in vaginas quorumcumque nervorum derivet humor, alterum calvariæ, aut ſpinæ cavum, alterum proprias ipſarummet vaginarum arterias: & illinc pauculum & aquoſum mere; plurimum ex arteriis, & aliqua parte concreſcere aptum humorem nervorum vaginis impertiri. Nunc quando in hoc humore, qui nervorum etiam iſchiadicorum vaginas pervadit, cauſſa illa poſticæ iſchiadis nervoſæ dolorem excitans reſidet (VIII), quomodo hic nervoſarum vaginarum humor dolorem iſchiadico nervo inferre poſſit inquiramus.

XXVII. DOLOREM autem poteſt inferre, vel quia copia excedens vaginas, nervumque concluſum, immane imbuat; vel quia redditus acer nervum pungat, ac irritet. Vtrumque videntur enim edocere, atque definire, experimenta. Siquidem vidi; quod eſt etiam ab HIPPOCRATE (*i*), & CÆLIO AVRELIANO (*k*) deprehenſum; ſuppreſſo hæmorrhoidum, uterive, fluxu ſanguinis conſueto, lacte etiam lo-

(*i*) Popularium Lib. V. num. XXXIII. in Polemarchi uxore p. m. 793. Tom. I. editionis LINDANI.

(*k*) Morborum Chronicorum Lib. V. Capit. I. p. m. 547. Edit. AMMANNI Amſtæl. MDCCXXII.

lochiiſve repreſſis, poſticam iſchiadem nervoſam ſuperveniſſe: quibus ex cauſſis non pravitas humorum, ſed redundantia videtur feciſſe iſchiadem. Validos item ictus coxa exceptos, aut nimias in ponderibus elevandis coxarum diſtractiones, poſticam vidi pariter iſchiadem nervoſam excitaſſe. Quæ cauſſæ ſtimuli vi in coxæ nervos copiam majorem ſanguinis videntur attraxiſſe. Sed etiam obſervatum quamplurimis rheumatico viru, venereove, vexatis, uti plurimas alias corporis ſedes, iſchiadicos etiam nervos pertinaciter indoluiſſe. Juverit ex multis viri exemplum eligere non unam ob cauſſam memorandum. Siniſtri inguinis venereo bubone prehenditur grandi, & multiplici: acervus glandularum inguinalium enormiter intumuerat. Chirurgus conditioni hominis potius quam rei inſerviens, cauſtico in centro aperit, & intra paucos dies cicatrice obducit: nec quatuor inſignes glandulas egregie tumentes ſub cicatrice relinqui vel advertit, vel curat. Æger curatione inſane lætus muniis ſuis obeundis accingitur: ſed coxam paullatim ſentit duplici iſchiaco dolore prehenſam, antico, & poſtico, ſed poſtico magis. Itaque lecto affigi, crus curvatum tenere cogitur, dies noctesſque, præ acerbitate dolorum, cruciari. Poſcit opem: frictionibus mercuriali-

bus

bus addicitur; ſed, tantâ curatione peractâ, morbus idem, aut potius ſævior. Conſilium advocat: ego inguen ante omnia exploro, obſervaturus ſedem in qua radix dolorum, quos hydrargiroſis non extinxerit, ſæpius lateret; ſcilicet glandulæ adhuc veneno turgentes, cujus atmoſphæra & corpus univerſum ſoleat affligere, & ſedes vicinas vehementius vexare. Cicatrix jam primo vitium latens docebat: in medio profunda, circum turgida, & late rugoſa. Eam comprimo, & ſuppoſitarum ſentio glandularum tumores, magnos, duros, dolentes. Pronuntio, niſi glandulæ aperiantur ignito ferro, & ſuppuratione deſtruantur, quavis ope dolores minime finitum iri. Horret æger auxilium; ipſe inſto multa memorans exempla quibus mihi compertum evidenter eſſet, dolores ea cauſſa natos niſi eo auxilio minime evaneſcere. Blandior Chirurgus cauſtico locum aperit; cicatrix dura, glandulæ ſolidatæ, renuunt eo auxilio deſtrui. Interim cruciatus, inſomnium, macies ægrum dejiciunt. Tum deſperato malo efficax & ſolum admittitur auxilium. Glandulæ igne apertæ ſuppurantur, ſuppurationis progreſſu dolores minuti ſunt, & omnino evanuere poſtquam glandularum duritas, volumenque morboſum, ſunt deſtructa. Duos fere menſes hæc curatio popoſcit, ſed ſanitas integra ſecuta eſt. Habeo

etiam

etiam exempla numeroſa, poſt ulcera diuturna penitus occluſa, nervoſam hanc iſchiadem perpeſſorum. Quæ videntur documento, ex infecto jam ſanguine, pravum vaporem nervorum iſchiadicorum vaginas retuliſſe. In aliis ſæpe vidi ob frigus immodicum, crure, coxaque receptum, eamdem iſchiadem eſſe natam: in quibus niſi dicas ſanum antea vaporem vaginarum iſchiadici nervi ab exteriori illa cauſſa fuiſſe depravatum, unde repetas iſchiadem cauſſam deſideres. Habeo etiam exempla, & recentius unum, in quo, ſoluta iſchiade nervoſa dextri cruris, hac cauſſa nata, paralyſi correptus ſiniſtri lateris eſt æger, cum cruris, tum brachii. Quam a tranſmigratione natam iſchiadici homoris pravæ naturæ nemo facile negaverit.

XXVIII. Cum adeo vero ex facili ſoleat accidere, ut quæ maxime cauſſæ vel augendo vapori, vel aſperando ſunt aptæ, tot alios prætereant nervos corporis humani, iſchiadicos autem, dedita velut opera, & graviter impetant, & pertinaciter occupent; non immerito quæri poſſet num nervorum iſchiadicorum vaginæ peculiarem aliquam habeant diſpoſitionem, cujus maxime cauſſa in eas noxas frequentius, & gravius incurrant, quibus cæteri fere nervi ſunt immunes, ut e ſanguinis maſſa redundantem vaporem, acreſ-

acreſque particulas ſuſcipiant, & exterioribus cauſſis adeo graviter afficiantur. Et mihi quidem plures videntur habere: quarum eſt certe princeps laxitas, & amplitudo, quæ nervorum iſchiadicorum exterioribus vaginis tanta contigit, quanta, quod ſciam, nulli alii nervo corporis humani. Notum namque eſt, iſchiadicum nervum multiplici origine a ſpina prognatum poſt majorem femoris trochanterem in unum truncum coaleſcere, quo non major nervus toto in hominis corpore invenitur. Hoc autem in trunco quatuor, vel quinque radices, ſeparatim a ſpina venientes, uniuntur, quæ non fila nervoſa modo, ſed & vaginas ſuas omnes in unum conjungunt. Et hæ quidem vaginæ, quas dixeris nervo originarias, nulla ſupervacua laxitate laborant: quin imo, nervo, quem includunt, ſemper aptiſſime adſtringuntur. Laxitas autem, quam nimiam aſſerui, novis quibuſdam aliis ineſt vaginis, quæ facto jam iſchiadici nervi trunco tandem ſuperveniunt. Eas adjicit celluloſa membrana, quæ occurrit copioſiſſima, & magnis laminis dives, ubi primum nervus in truncum coaleſcit, atque, ut vidi ad hunc diem, ſolet pinguitudine carere. Laminæ autem hujus membranæ quamquam potius neceſſario officio, quod nervi trunco per ſui medium tranſvadenti

præſtare debent, quam deſtinatâ fabricâ, atque decurſu, vaginas nervo dant: adeo tamen affabre tranſcendenti nervo ſæpe accommodantur, ut ad eum vaginandum, non tam loci neceſſitate conferre, quam præfinito fabricæ conſilio poſitæ ibi eſſe videantur. Siquidem quandoque vidi; quod & coram in ſiniſtro iſchiadico nervo in viri cadavere contueor; has extimas vaginas, quas poſſis *acceſſorias* appellare, infundibuli formâ recens conflatum nervi truncum excipere: & hinc ſummo infixas trochanteri, illinc marginato veluti orificio deſcendentem nervum inhiare, exceptumque continuo uſque in crus comitari. Eſtque præſens vagina adeo elegans, ut ſcalpelli manubrio inter nervum, vaginamque verſato, veluti enſis laxa vagina exceptus, iſchiadici nervi truncus videatur.

XXIX. Adjuvat hanc nativam extimarum vaginarum iſchiadici nervi laxitatem adſitorum muſculorum non ſatis proxima preſſio: qui muſculi protectum præcipue trochantere majori, veluti ponte, nervi truncum vix leviter ſolent attingere. Qua conſtanti laxitate quantum hæ vaginæ excipiendo vapori, quem arteriæ exhalant (xxi), in homine aptæ ſint; quantum excepto in ſe ipſis retinendo peridoneæ, neminem arbitror non videre. Ad hæc, arteriârum

iſtas

iſtas iſchiadici nervi vaginas percurrentium magnitudo eſt tanta, quantam non aliis ullis vidi forte datam reliquorum nervorum vaginis. Facit hæc autem magnitudo vaporis fontem uberiorem. Quam ob rem numquam vapore vacuas vaginas illas invenio: quem imo coactum etiam aliquando deprehendi, peneque gelatinoſum. Et ea certe coactio mihi viſa eſt ſimul ejus vaporis indolem probare concretionis capacem, ſimul & naturalem ejus copiam in his vaginis eſſe inſignem. Quamquam exiſtimo coactionem in vapore poſt mortem ſucceſſiſſe: caloris enim defectui tribuenda, qui non ſolet in vita nervis facile deeſſe. Nervorum namque truncos, ramoſque præcipuos, natura & communi partium calore, & muſculorum in primis, quibus ſubjacent, accubitu ſolet defendere. Qua ratione vapor in nervorum vaginis neque redundare poteſt, neque frigore figi. Et hæc in nervis defendendis naturæ providentia elucet adeo per corpus humanum, ut fere duo tantum inſignes nervi excipi poſſint, non ſine maximo conſilio eo munere defecti: quorum nervorum alter eſt in cubito, alter in crure. In cubito enim nervus inſignis; *cubitalem* Anatomici vocant; inter olecranon ulnæ, & condylum humeri interiorem, ex averſa flexuræ cubiti parte, pene ſubjectus cuti decur-

rit: qua in ſede, muſculoſi incubitus miniſterium, quo tot alii gaudent nervi, cubitalis deſiderat. In crure vero multa iſchiadici nervi pars aſſimilem cubitalis nuditatem experitur. Natus enim a ſpina radice multiplici poſt majorem femoris trochanterem coaleſcit in truncum iſchiadicus nervus: interque illum trochanterem, gluteumque muſculum majorem, quadratum femoris, caputque bicipitis, via ſatis facili, & laxa, deſcendit ad poplitem, bicipiti ſubjectus, ac ſemitendinoſo. In toto hoc tractu ambitur nervus undique muſculis, non adſtringitur; totuſque vaginis laxiſſimis molliter continetur. Truncus vero, ut poplitem attigit, in duas partes præcipuas ſecedit: quarum altera major, directionem trunci proſequitur, ſuramque penitus intrat inter principia muſculi gaſtrochnemii; cui muſculo ſubjecta, & valenter adſtricta, verſus calcaneum deſcendit: minor altera vero pars cruri exterius advoluta antrorſum deflectit. Minor autem hæc altera pars eſt ob nervoſorum ſtaminum quantitatem minorem, ſed vaginarum laxitate trunco ſuppar. Nam a trunco profecta per exteriorem inferioremque genu partem oblique deſcendit, imam ſupergrediens capitis fibulæ ſedem. In quo toto deſcenſu a trunco ad fibulam omni muſculo nuda eſt, &, niſi quod

com-

communi aponevroſi leviter protegitur, cuti ſubjecta progreditur. Laxis ideo hac tota in ſede, & vapore divitibus gaudet vaginis. Superato fibulæ capite, inter peroneum longum, fibulæque corpus deſcendit: indeque ſub longo vadit digitorum pedis extenſore, tandem inter longum extenſorem pollicis, & tibialem anteriorem. Hactenus muſculis ſepulta, ſed mox priſtinæ reſtituta libertati. Nam, ut extenſorem pollicis evadit, ſæpe ad ſeptem uſque tranſverſos digitos ſupra malleolum exteriorem, bifariam dividitur, & per priorem cruris partem extrinſecus vergentem, muſculis iterum nudata, cutique ſubjecta deſcendit. Pergit autem ſub cute deſcendere ad ſuperiora uſque, exterioraque dorſi pedis, donec tandem in ramos diſſipata in pedis carnibus deſinat.

XXX. TRUNCUS igitur iſchiadici nervi, anteriorque propago in crus demiſſa, non, ut propago altera ſuram invadens, muſculis incluſa, ſtrictaque decurrunt, ſed maximam partem aut nullum habent muſculorum accubitum, aut perquam levem. Hæ itaque nervi partes vaginis laxioribus ambiuntur, vaporeque divitibus, & ideo longe aptis, quæ, præ cæteris reliquorum nervorum vaginis, ſuperfluos humores, quandoquidem iis machina laboret, ſibi recipiant.

Solet enim in laxiora loca, & minus reſiſtentia, corporum undique nitentium facilior eſſe receptus. Quem ego receptum in his vaginis opinor, non modo ſuperfluis, ſed pravis etiam, acribuſque humoribus poſſe facilem eſſe. Acrium enim humorum vim irritabiliora vaſa maxime ſentiunt, quæ, ſi intrinſecus ſtimulo perciuntur, acre perciens urgent, actuoſius reddunt, & vel ſibi inſigunt, & retinent, vel expellunt audacter in vicina, quæ ſpectent, ſpatia celluloſa. Vaſorum autem irritabilitas tunicarum, quibus conſtant, teneritudinem exigit; teneritudo autem tunicarum ſemper major eſt in vaſis, quæ vicinarum partium preſſioni minus omnium ſubjecta ſunt: quod fere proprium eſt vaſorum vaginas percurrentium trunci; priorisque propaginis iſchiadici nervi. Eſt igitur de natura corporis humani, ut in his potius, quam in cæteris aliorum nervorum vaginis, ſive copia redundent, ſive acredine peccent ejus humores, maximam inveniant opportunitatem nocendi. Quam ego puto nulli hominum deeſſe, quamquam aliqui eſſe poſſint ei noxæ opportuniores: quemadmodum illi ſunt, qui nervorum iſchiadicorum vaginas naturâ laxiores habeant, nudioreſve conſueto. Nam ſicuti ad ophtalmiam, ad anginam, catarrhumve præ aliis alii procliviores ſunt, ob lo-

corum

corum, in quibus morbi illi inſident, peculiarem in illis corporibus habitum; ſic homines poſſunt eſſe ad patiendam iſchiadem intrinſecus excitatam diſpoſitiores. Vt vero ex cauſſis extrinſecus coxæ applicitis fiat poſtica iſchias nervoſa, ingenita iſchiaco nervo, & omnibus eadem ineſt diſpoſitio. Tam frequentem namque habet muſculorum nuditatem (XXIX), ut frigus, aliave fortuito in coxam extrinſecus incurrentia, facile in ejus truncum, cruralemque præſertim propaginem, vim poſſint ſuam proxime exercere. Quam pariter vim non ſemel vidi propaginem nervi alteram in ſuram demiſſam identidem retuliſſe. Retulit ſubinde vero, tanquam doloris radiis a trunco procedentibus invaſa: & ſi forte doluit conſtantius, quaſi doloris cauſſis inſeſſa, id raro accidit, & illis opinor in ſubjectis, in quibus ea propago non ſatis fuit muſculis adſtricta; aut quando tanta vis acris materiæ in iſchiadicum nervum incubuit, ut, muſculis invitis, in illam ſuræ propaginem irruperit (XXXVI). Cum tamen caſus certi ſint in quibus iſchias nervoſa poſtica, libera relicta a doloris paſſione anteriori iſchiaci nervi tibiali propagine, a ſummo trunco recta propemodum in ſuralem nervi partem continuetur, erit e rei natura, & accocomodata præſcribendis medendi regulis diſtin-

ctio *nervoſæ iſchiadis poſticæ* in *ſuralem* quando unice per ſuram, & *tibialem* quando per tibiales anteriores nervi ramos propagetur. Nam cum ſpectat utroque, diſtinctione nominis non indiget.

XXXI. Hactenus mihi videor probabiles cauſſas protuliſſe, quæ iſchiadicum nervum cogant indolere (xxvi), & cur ejus nervi truncus, priorque propago in crus demiſſa, doloris tractum ſæpe ſuſtineant (xxix), præque cæteris machinæ nervis, cubitali excepto, doloris cauſſis capiendis ſint maxime idonea. Quo in cubitali nervo non eſt cur quiſpiam curioſe quærat diſpoſitionem eandem fere eſſe, paſſionem rariorem. Etſi de illa enim paſſionis raritate cauſſari parvitas poſſit nudæ ſedis nervi cubitalis; non tamen tanta, uti creditur, ea raritas eſt. Siquidem vidi frequenter cum iſchiadico nervo cubitalem etiam doluiſſe, idque præcipue quum cauſſa doloris fuit interior, ſic ut potuerit utrique nervo occurrere. Quam doloris ſocietatem & conſenſum in cubito, atque coxa, ſic ut uno eodemque tempore ambæ illæ partes indolerent, tractanti mihi plurimos rheumatico, venereove viru divexatos videre contigit ſæpiſſime: nec dubito quin, ſi animus ſedulo advertatur, dolorum hoc connubium frequenter occurrat. Imo quemadmodum in coxa natum antea dolo-

dolorem ſenſim ſæpe vidi ad pedem deſcendiſſe, vel in pede natum petiviſſe coxam; ſic frequenter in cubito reſidentem dolorem, & ad humerum aſcendere, & ad poſtremos vidi manus digitos propagari. Tantaque eſt in his doloribus ſimilitas, atque conſenſio, ſive partium indolentium eadem diſpoſitio, ſive nati doloris natura ſpectetur, ut cenſeam recte CELSVM (*n*) utriuſque doloris judicia conjunxiſſe, & pene etiam exæquaſſe. Ego vero ſi nomen iſchiadis non fuiſſet a ſede doloris, ſed a forma profectum, minime dubitaſſem illum brachii dolorem *nervoſam cubitalem iſchiadem* appellare. Convenit enim cum poſtica iſchiade nervoſa, forma, ſede (XXIX), ſymptomatibus (IV), curatione (LV).

XXXII. CVM igitur uber, acerve vapor in extimis vaginis iſchiadici nervi firmiter immorans poſticam efficiat iſchiadem nervoſam, quomodo ſymptomata iſchiadis omnia, effectuſque gignat, videamus. Et primo ſi a nimia copia vaporis orta eſt iſchias, diſtrahentur neceſſario nervorum vaginæ, & incluſa nervoſa filamenta comprimentur: itaque dolebit minus quam torpebit crus. Contra ſi peccat vaporis acredo: tum enim dolor erit acrior, & permanens. Sed, utra-

(*n*) De re Medica Lib.2.cap.VIII. p.m.75. Edit.Roterd.MDCCL.

utralibet ex cauſſa duxerit originem, veſpertinis temporibus iſchiadica paſſio ſemper erit acerbior. Incaleſcit enim veſpere hominis machina, & tum quod incitato ſanguinis motu major vaporis copia in vaginas nervorum derivatur, tum quod, aucto calore, acris materia vaginis concluſa impellitur, & excitatur, iſchiadicæ paſſionis fiet incrementum. In quo incremento quantum ægri quandoque crucientur, vix puto verbis explicari poſſe. Equidem vidi qui miſere noctes ducerent ad diluculum inſomnes, iſchiadicis cruciatibus acriter divexati: cumque lecti calorem ferre non poſſent, aut vigiles totas noctes inambulando tranſegiſſe, aut, lecto relicto, recubaſſe humi. Et vidi qui, ut tantulum diu negati capeſſerent ſomni, capiti ſubjicerent pulvinar, nudum autem corpus intecto ſolo inſternerent. Eſtque forte in eadem caloris adaucti pernicie poſita ratio, cur poſt crapulam effuſiorem, poſtque magnos machinæ motus augeſcat iſchiadicus hic dolor, & conſuetam veſpertinam exacerbationem anticipet. Itemque cur iſchiadici doloris major ſit æſtivo tempore vis, major cum æger in laneo, quam in ſtramineo, crinalive lecto recubuit. Et ex laneo quidem lecto quot poſt noctem dolore vigilatam vidi ægros ſurrexiſſe, per integras etiam horas ſtare pedibus nequivere; impedita cruris male affe-

affecti extentione; paullatimque erexerunt ſe prout aura frigidior cubile pervaderet, aut crus invitum agitaretur. Quæ duo quod calore exagitatum in vaginis nervoſis acrem vaporem forte ſedarent, ac uberius accurrentem repellerent, videntur profuiſſe. Semper autem probat calor ſi dolorem aliquem intendit, acrem, exſuperantemve materiam doloris illius potiorem cauſſam efficere. Cujus indicii quanta utilitas ſit, is, qui curandis ægris operam locet, poteſt intelligere. Nam in dolorum turba, queis maxima conſtat pars morborum, ſæpe ſumus in ancipiti. Alios namque dolores veſpere acerbari videmus, mane miteſcere; alios contra matutinis in horis fieri graviores. Vtrorumque diſpar natura manifeſta eſt, cauſſa diſparitatis non manifeſta. Hanc tamen elucidant caloris effectus. Nam doloribus veſpere increſcentibus calor obeſt, miteſcentibus prodeſt. Illis ergo doloribus caloris effectus obſunt, iſtis proſunt. Caloris autem in humores effectus ſunt rarefacere, ſolvere, commovereque. Itaque doloribus caloris acceſſione miteſcentibus, ſolutio, commotioque materiæ dolorem inferentis prodeſt: nocebat hæc igitur craſſa indole, & gravi, partemque affectam opprimente. Quamobrem qui matutinis in horis graviores fiunt, mites omnes, torporique ſimiles do-

dolores ſunt; calidiſque aſſumtis, admotiſque; curabiles: & vidi nuper liberaliori vini potu talem natum in ægro, ob diuturnum dextri lateris incubitum, in nate, dolorem evanuiſſe. Doloribus contra caloris acceſſu increſcentibus, dubium eſſe non poteſt, cauſſam dare materiam vel copia peccantem, quæ creſcat incitatis vitæ viribus; vel acredine noxiam, quæ, caloris veluti facibus admotis, agitetur ultro, fiatque valentior. Ita explicatur, cur aſthmatici gravius antelucanis horis patiantur, quorum pectus lentâ craſsâque materiâ farciatur; quod ſæpe viſum: rheumatici contra, atque podagrici, quorum dolores ab acribus humoribus exiſtunt, veſpertinis.

XXXIII. Dum vero iſchiadem patitur iſchiadicus nervus, ſenſim in novum habitum tranſmutatur; quem vel ipſa cum iſchiade originitus induit, vel non diu poſt natam iſchiadem acquirit. Iſque habitus eſt *hydrops* extimarum nervi vaginarum. Qui ſi a nimia vaporis copia duxit iſchias originem, in ipſa hac copia exiſtit: ſi vero humorum acredini dolor iſchiadicus debetur, non diu poſt natam ſequetur iſchiadem. Scilicet acris materiæ ſtimulo in nervum irritatum major in dies conſueto fiet humorum concurſus; quem ſtimulus ſemper provocat in car-

nibus

nibus animatis. Et hic major concurſus tum per iſchiaci nervi filamenta, tum per ſanguiferas erit vaginarum arterias: eritque uberior cum acrior affuerit irritatio: quod ſemper eſt quando dolor ſævit. Doloris ergo tempore arteriæ ſimul, nervique irritantur, & hi ſubjectos muſculos convellunt, faciuntque ſæpe crampos dolentiſſimos (v); illæ nimium replent cruris carnes, & quemadmodum totam exteriorem cruris affecti partem paroxiſmi tempore ſudore perfundunt; quod aliquando factum vidimus; ita intrinſecus vaginas potiſſimum nervoſas cauſſam ſtimuli habentes uberiori vaporis copia ditant (XXXIV). Crampos autem illos ſequi ſolet venarum ſub cute partis dolentis diſcurrentium temporaria inflatio varicoſa, quam ut olim in iſchiadico paroxiſmo MARTIANVS (v), nos in *vagis crampis* hyſtericarum clare vidimus. Stabiles autem veraſque varices ab iſchiadicis crampis natas adhuc non novi, ſed novi poſt crampum non iſchiadicum, attamen acerrimum, per crus & coxam lævam varices exortas, contortas, calloſas, quæ ſtabiles remanſere. Adeo verum eſt ſub violentis crampis venarum loci truncos contorqueri, ſedeſque contortas difficilem ſanguinis regreſſum faciendo, longam ſtagnationem ejus in ramis laxioribus efficere, eorumque dilationem.

Poſ-

Poſſunt autem & violenti & longi muſculorum motus, æque ac crampi, mutationem varicoſam in venas inducere. Nuperque Matrona crampis illis obnoxia; *tractus nervorum* vulgus appellat; quo loco identidem patiebatur, manus dorſo, cubito, brachio, collo, crure, carnes tumebant; venæque loci illius inflatione turgentes, liventeſque toto crampi tempore erant. Quam inflationem a nimio ſanguine potiſſimum derivo in venis illis laxioribus collecto, utpote ſub cute ſitis; in quas omnis illa ſanguinis copia, quæ ſedes cruris interiores, convulſione clauſas nequivit invadere, crampi tempore corrivatur. Crampus autem eſt brevis, invita, violentaque muſculi convulſio: & ſedes vere convulſas ſanguis non immeat.

XXXIV. Immeat vero uberrimus ſtimulatas cruris arterias, in quas accurrit, vel potius velociſſime tranſmeat, inundatque loca, ponderoſioraque reddit, in quæ arteriæ illæ finiuntur (xxi). In his vaginas etiam iſchiadici nervi, quarum in primis arteriæ ſtimulis propius agitantur: illaſque replet multo vapore; qui neceſſario craſſior conſueto, curiſque ignavia, torporeque immotus, laxis illis in vaginis (xxx) facile reſidet. Itaque vaginæ iſchiadici nervi hydropicæ fiunt: iſque hydrops cum ſemel invaſit,

ſi

ſi dolor iſchiadicus perſeverat, creſcit in dies, & confirmatur. Nequit enim a venis tanta reſorberi copia vaporis in vaginis effuſi, quanta doloris tempore quotidie incurrit: partim quod oſcula venarum, pleraque certe, obruente vapore, opprimuntur; partim quod vapor mora ipſa fit in dies impatientior reſorbtionis. Nam vapor, qui coaguli dives eſt, aptus reſorbtioni eſt cum recens eſt, ſi diutine immoratur, loco quantumvis opportuno, reſorberi amplius nequit. Craſſiores enim glutinoſioreſque lymphæ partes, quibus ille vapor imbuitur (XXIX), mora, ab aquoſiori ſenſim vaporis parte ſejunctæ applicari ſolent parietibus caveæ illius, qua concluduntur: & limo perſimiles novam in membranam paullatim coaleſcunt, quæ parietes illos intrinſecus obſarcit. Cujus novæ membranæ miniſterio patentia in illis parietibus oſcula venarum abſorbentium maximam partem occludi neceſſe eſt, & abſorbendi officio venas defici. Quod in omnibus factum vidi, quotquot abdominis, vel pectoris hydrope diuturno potiſſimum laborarunt: quorum ventrium parietibus, ſed maxime pectoris, tot ſæpiſſime talium membranarum ſuperadjecta vidi ſtrata, ut aperte intelligerem cur toties in hydrope confirmato neque purgantibus, neque diureticis, neque ſudoriferis remediis elici

aquæ

aquæ poſſint. Nato igitur iſchiadico dolore, intumeſcunt vaginæ ſenſim iſchiadici nervi, & niſi cito materia dolorem inferens deſtruatur, fiunt hydropicæ: iſque hydrops, niſi ſtatim diſſipetur, pertinax fit, cruſtatis coriaceo tegmine parietibus intimis vaginarum nervoſarum. In hoc autem hydrope nonnihil utilitatis eſſe poteſt: nam, affluente vapore, acris materia, quæ antea nervo adhærebat, diluitur fortaſſis, immiſceturque vapori: cujus alluvie abſorpta non adeo reſtat libera, & incluſo nervo minus nocet. Inde videor intelligere, cur ſæpe iſchias in initiis ſit continua, fiat poſtea ſenſim intermittens (IV). Tales namque iſchiades acri materia genitas eſſe puto, quæ donec diluatur, actuoſior eſt, ſtimulumque progignit perenniorem: diluta, niſi novo impulſu actuoſa fiat, prope deſinit inſævivire. Accipit vero impulſum aut calore nimio, aut muſculari motu plurimum aucto (XXXII): quibus ſolet ex cauſſis iſchias intermittens intempeſtive exacerbari. Ideoque in his caſibus donec intra vaginas iſchiadici nervi collectus humor quieſcit, quod ſæpe interdiu fit, torporis in crure ſenſus, non doloris, adeſt: quem ſenſum puto ab humoris collecti pondere natum perpetim in nervum incumbentis: ceſſat ille torpor, redeunte dolore; ſenſus minor, accedente

ma-

majori. Ea tamen, quæcumque ſit, hydropis utilitas magnis certe damnis, quæ paullatim infert, ſuperatur. Nam, hydrope nato, etſi dolor intermittit, paſſio tamen confirmatur, longiorque fit; ſæpe etiam dolor ipſe exacerbationis tempore ſævior comparet. Quæ major ſævitia aut quia ſanguis in dies in iſchiadicum nervum, habitus jam perverſi, novam acrem materiam deponit; aut quia ſemel depoſita morâ facta eſt deterior; aut quia ſe tandem potius illa materies contagione multiplicavit, poteſt oriri. Valetque in primis contagionis vis, quando acris materia nervum irritans indolis eſt venereæ: qualis lentam ob indolem iſchiadicos ſæpe in nervos, uti cæteras in machinæ partes minus calidas, minuſque commotas, ſolet defigi.

XXXV. SIT nomen ergo confirmatæ poſticæ iſchiadis nervoſæ hydropi datum trunci, atque propaginum iſchiadici nervi; quem hydropem patiens diu ſi negligat, næ iſte pedetentim in cruris incurrat ſemiparalyſim. Neque enim poteſt iſchiadicus nervus circumaggeſti vaporis pondere diu gravari, quin ejus filamenta nervoſa preſſione illa ſenſim elidantur, & muſculis nerviſque ſubjectis debilius adminiſtrent. Quæ ſcilicet eſt cauſſa illius poſtremæ omnium horum iſchiadicorum ſcenæ, atrophiæ, & ſemi-

paralyſis (VII). Illum tamen hydropem, tantarum rerum auctorem, quem hactenus conjectando forte videar eviciſſe, in iſchiadico nervo, donec iſchiadem patiatur, adeſſe; ſperabam experimento probaturum cadaveris ſectionem, quam ex necopinato nuper, dum hæc conſcriberemus, hominis hanc iſchiadem paſſi forte fortuna contigit inſtituere. Sed quin hæc diſſectio mihi pro eo ac voluiſſem ſatis faceret, plurima obſtitere. Etenim Vir erat annorum circiter quinquaginta, qui quatuor ante menſes quam hoc noſtrum adiret Incurabilium Noſocomium, Salerno Neapolim iter faciens, neſcio qua cauſſa, coactus eſt noctu, nudis pedibus, multam, fluentemque aquam pertranſire. Paullo poſt dolore corripitur in planta, & dorſo pedis dexteri, qui ſenſim aſcendens ad iſchium uſque pervenit, directione ſervata, quæ eſt in poſtica tibiali iſchiade nervoſa. Morbum initio ſævum non repetitæ juvarant ſanguinis miſſiones, non unguina varia, non δραστικα purgantia iterata; cum æger acuta febre correptus die Junii decimaſexta in Noſocomium eſt delatus. Erat febris ex epidemicarum putridarum genere in quam infimæ plebis homo, in ſumma hujus anni 1764. annonæ caritate, uti plerique homines ſortis ejuſdem, ob perverſam forte victitandi rationem inciderat. Macies

ei

ei ſumma, herbeus cutis color; quæ communia tum temporis multis erant hominibus caritatem expertis; indicia fortaſſis diutini ex crudis atque inſuetis vegetantibus alimenti; virium dejectio multa, alvus ſollicita, & fluens. Febri, ut par erat, feliciter depulſa, ſequens valetudo, ut in corpore inanito, multam intulit famem. Hanc parco nutrimento, quod vires paullatim erigeret, non enervem adhuc opprimeret concoquendi facultatem, temperandam ægro perſuaſi. Interim cum alvi laxitas totis febris temporibus, quæ duodecimo deſiit, iſchiadicum dolorem non extinxiſſet; qui dolor ſæviente febri valde intenſus evaſerat; qua poſtea tradam (LI) methodo iſchiadis curationem ſum ingreſſus. Erat res in vado, jamque dolor inſigniter imminutus brevi ſecuturam curationem integram perſuadebat, cum, famis impatiens, multa æger, nulloque ordine, electioneve ſervata, cæpit devorare. Corripitur iterum ingenti alvi fluore, qui tres intra dies corpus admodum enerve ad internecionem confecit. Eo extincto, viſa eſt occaſio longe digna, quæ noſtram poſſet de hydrope iſchiaci nervi in poſtica iſchiade nervoſa ſententiam declarare. Neque enim deſperabamus; ut ut æger diebus vitæ extremis vix ad imam tibiam tantulum iſchiadici doloris ſenſiſſet; ſi vere iſchiadicus nervus

hydrope laboraſſet, aliquid in eo nervo inventum iri, quod ſi non præſentem oſtendere, prægreſſam ſaltem morbi cauſſam poſſet arguere. Cadaver in Theatrum perlatum eſt: nos diſſectionem inſtituimus. In illo tamen quædam extrinſecus obverſata jam illico ſpem noſtram infregere. Etenim clunes corruptæ verminaverant, & pes uterque ad mediam uſque tibiam aqua intercute laborabat: quæ vitia, dum æger viveret, nemini attenta, forte poſtremis vitæ diebus irrepſiſſe dicebantur. Vtcumque tamen inita diſſectio. Viſiſque primum vitiis in abdomine manifeſtis, quæ fluoris alvi cauſſas quadantenus declararent; quorum hiſtoriæ alias erit fortaſſe locus; ad iſchiadicum dextrum nervum nos convertimus. Quo detecto, ſic viſum. Erat nervus, adhuc vaginis indutus, a coxa ad tibiam ſolito coloratior; non jam vaſorum vaginas percurrentium magnitudine, aut plenitate, ſed intinctu quodam novo ambientium membranarum; omnes enim flavebant. Itaque vaginis nervi extimis inciſis, deterſoque vapore; quo certe non præter naturalem modum imbuebantur; vidimus vaginas craſſiores conſueto, colorem illum non appictum, ſed imbutum poſſidere, quo ne ipſe quidem nervus, etſi certe pallidior, erat immunis. A fibulæ autem capite ad pedem imum albidior erat ner-

nervus, pleniorque vapore: cujus, a medio tibiæ inferius, copia tanta ſupererat, ut inſigniter vaginæ a nervo incluſo diſtarent, quo locum facerent vapori. En actutum mihi nata ſuſpicio gravis, eſſetne in ea infima nervi ſede viſus hydrops reſiduum hydropis iſchiadis prægreſſæ; an progenies illius, qui carnes proximas inſideret. Erat autem ultra ſedes, ad quas cutis œdema pertineret, nervi hydrops extentus: quod facere poſſet ad referendum hydropem iſchiadi prægreſſæ. Et novus ille vaginarum color trunci iſchiadici nervi a coxa ad crus indicium dare poſſe videbatur lymphaticæ proluviei, quæ illas olim ſedes occupaſſet (XXXI, XXXIII.). Quia tamen in eo cadavere, de quo nunc diſputamus, & propter fervorem tempeſtatis, & propter aperti in anteceſſum abdominis, cluniumque fœtorem, & propter efficacem metum contagionis, qui illa tempeſtate omnibus erat merito ſummus, ſiniſtrum iſchiadicum nervum omnino neglexi, qui potuiſſet evincere, an color ille trunci nervoſi dextri vere novus, an forte proprius, & ad naturam eo in homine eſſet, nihil omnino ſum auſus ex hac diſſectione decernere.

XXXVI. QVEM autem hydropem iſchiadici nervi mihi ſimilem vero fecit ſtimuli ſedis, & naturæ, atque ſimul iſchiadis pervicaciæ con-

templatio, quamquam ſecta cadavera non aperte declararunt, plurimæ tamen iſchiadicorum curationes ad hanc ſententiam feliciter inſtitutæ apertiſſimum evicerunt. In quas etiam leviſſima, atque fugax animi adverſio vel hominem negligentiſſimum, nedum merito ſuſpicacem, docere hydropem illum potuiſſet. Ad cujus rei demonſtrationem non antea deveniam, quam non leve dubium exemero & oriri facile, & ſolvi neceſſarium. Id eſt hujuſmodi. Cum iſchiadicus nervus iſchiade prehenſus hydrope laborat, eſtne tanta hydropis extenſio quanta doloris, ut adeo hydrops totum occupet nervi tractum, qui a coxa indolet ad pedem; an potius hydrops ſummum unice teneat nervi truncum, quem primo ſolet dolor invadere, reliquus autem uſque ad pedem nervus dolori trunci conſentiens indoleat? In qua re non parvis rationibus ad illam accedo opinionem, quæ in vera, & confirmata poſtica iſchiade nervoſa (III) doloris comitem hydropa conſtituit. Nam ſi in vera iſchiade nervus ultra coxam conſenſu doleret, quomodo ſubinde ad poplitem uſque (III), & non ſemper ad crus totum dolor extenditur? Eccur potius cruralis anterior nervi iſchiadici pars dolenti debet trunco toties conſentire (XXIX), non etiam ſemper unà poſterior, quæ pertinet ad ſuram?

Non-

Nonne, quod in iis nervi partibus dolor firmiter inſidet, quæ cauſſam in ſe continent dolendi? Ad hæc, quavis in ſede nervum iſchiadicum extrinſecus imprimas, dolor antea ſilens in vera iſchiade ſæpiſſime revocatur: quod mihi eſt documento, in quavis affecti nervi ſede cauſſam doloris contineri, quæ urgeri poſſit extrinſecus, & impelli. Doloris autem cauſſa comitatur hydropi. Mulierem novi tertium jam annum iſchiadem patientem plane ſingularem, a ſumma tibia ad dorſum pedis dexteri, hora ante ſolis occaſum quotidie exacerbatam, ad diluculum uſque ſævius cruciantem. Sive eo tempore ipſa loqueretur, ſive loquentes paullo altius audiret, mira erat exacerbatio doloris. Lectum fugiens igni crus adhibebat donec violenter concaleſceret. Levari ſe ſentiebat, ſed, ceſſante ardore ignis, acerbius torquebatur. Hanc quis negaverit partialem fuiſſe tibiæ iſchiadem hydropica facta una iſchiadici nervi parte a ſumma tibia ad pedem? Iſchiadicus ergo nervus iſchiadem patiens ſive in coxa dolor incœpit, & ad pedem deſiit, ſive a pede natus aſcendit ad coxam, quantus quantus pertinaciter indolet, hydropicus eſt. Hæc tamen intelligo de dolore nervi illo, qui & fixus eſt, & pertinax, veramque nervoſam iſchiadem (1) efficit; ſunt enim vagæ quædam

iſchiadici nervi punctiones; *fulgura doloris* vulgus appellat; quæ a trunci dolore in ramos propagato ſolent oriri. Hæ tamen volaticæ ſunt, pertinacemque morbum, in quo veræ iſchiadis nervoſæ poſitus eſt character, non conſtituunt: *ſpaſmos iſchiadicos* appellarem.

XXXVII. Sic itaque conſtituo; ea ut contraham in brevi, quæ per tot capita fuſius ediſſerui; decubitum uberis, irritantiſve materiæ factum in vaginas iſchiadici nervi iſchiadem nervoſam poſticam efficere. Quæ ſi ab valde acris materiæ ſtimulo fit, cum vaginarum inflammatione poteſt oriri: quemadmodum forte oritur quæ acrior eſt iſchias, & conſtantior. Hoc primum morbi ſtadium eſt: quod excipit hydrops, qui confirmat iſchiadem. Hydrops vero, ſi diutine obtineat, nervum opprimit adeo, ut nequeat ulterius muſculis inſervire, unde ob nervi defectum, & muſculorum diu feriantium hebetudinem, cruris accedet ſemiparalyſis. Qui ſæpe nervoſæ iſchiadis poſticæ tranſitus eſt noviſſimus. Habet itaque morbus velut tempora tria, quibus medicam opem poſcere poſſit: habet principia ſæpe conjuncta inflammationi: habitum hydropicum iu decurſu: tranſitum poſtremo in ſemiparalyſim. Contra hæc ſuis copiis debet medicus, ſuiſque artibus inſurgere.

XXXVIII.

XXXVIII. In his ſingulis ergo ſtadiis nervoſæ iſchiadis poſticæ, quæ longo nobis uſu profuiſſe ſunt viſa, nunc diligenter enarrabimus. Et quidem in initiis, quando ſævior eſt, & continentior iſchias, mire ſemper profuit ſanguinis miſſio, quæ levavit ſemper morbum, quandoque etiam extinxit: maxime quibus conſueti fluxus hæmorrhoidum, uterive ſuppreſſi fecerant iſchiadem. Cujus rei utilitatem facile explicabit quiſquis attendat, miſſione ſanguinis copiam humorum, unaque vitæ vires, caloremque animantium imminui, quæ vel faciunt iſchiadem, vel reddunt acerbiorem (XXXII). Locus attamen definiendus eſt unde ſanguis mitti debeat: neque enim hoc in ſtadio locus idem ſemper æque profuit. Igitur ſi ſuppreſſæ hæmorrhoides nocuere, hirudinibus ani coronæ applicitis, quæ ſanguinem inde exſuperantem educant, morbus levatur: minus utilem aliunde vidi ſanguinis miſſionem. Vidi ſemel tali ex cauſſa iſchiadico, natis repentino vagis in abdomine doloribus, ſpontaneo naturæ molimine, poſt diem unum, & alterum apertas hæmorrhoides: quarum fluxu tres per dies procedente, iſchiadicus dolor integre evanuit. Magna enim intercedit inter ſedes hæmorrhoidarias, & crura conſentio: & vidi ſæpe hæmorrhoidum, uterive, imminente fluxu, iſchiadicos

ner-

nervos indoluiſſe; exacto fluxu, evanuiſſe dolores. At quibus excretio ſanguinis uterina deficiens fecit iſchiadem, optabilis eſt evocatio ſanguinis ab utero: quam nuper in muliere pene quadragenaria quatuor cucurbitulis ſiccis repetito applicitis femini utrique, & proximæ ſedi femoris anteriori, feliciſſime evocavi. Hoc autem præſtiti imminente jam conſueto evacuationis tempore. Si minus hæc ſuccedant, a pedibus utiliter ſanguis educitur. Etenim conſtanti experientia probatum mihi video, nihil uteri fluxum efficacius elicere miſſione ſanguinis ex pede. Quæ res poteſt in eo rationem habere, quod dum ſanguinis accurſum ad infera promovet, vim ejus ad uterum alliciat majorem. Itaque vidi ſuppreſſum ſæpe uteri fluorem hoc auxilio provocatum, imminentem acceleratum, lentum etiam incitatum. Nihil autem efficacius utero vires addit, ac veluti calcaria ſive ad menſtrua velis, ſive ad lochia revocare: nihilque eſt illâ præſtantius ſive partum difficilem expedire coneris, ſive expeditum accelerare. Alterum æque efficax in longo quaſſiæ uſu poſitum auxilium eſt, ſive menſtrua ſuppreſſa evocare velis, ſive nondum pro ratione ætatis in virginibus apparentia elicere. Unciam hujus ligni contritam in partes octo ſoleo diſpertire, quarum ſingulas duo-

duodeviginti aquæ ebullientis unciis indo. Poſt duodecim horas percolatam aquam ſic tribuo ut ſummo mane jejuno ſtomacho ſelibra, tantundem hora ante prandium, reliquum paullo ante cœnam aſſumatur. Per ſingulos dies ita fit, & luculentis vidi experimentis cum menſtrua veniſſe, tum vero & uterinos, in quibus ſuppreſſi cum detrimento eſſent, albos fluores revocatos. Amariſſimum lignum & ſtomachum una roborat, & famem auget.

XXXIX. POSSET autem quæſtio eſſe, num potius ex affecto, an ex libero pede proſit in iſchiade ſanguinem mittere: quamquam mihi certe olim utrinde noxia illa ſanguinis miſſio videbatur, metu ne in ſedes illas ſanguis vocatus, quæ morbum continerent, majori eſſet detrimento. Quod olim fere ſenſerat CÆLIVS etiam AVRELIANVS, qui poſtquam indicavit *plurimos ex talo, atque ancala ejuſdem partis, quæ fuerit iſchiadica paſſione poſſeſſa, venam dividentes ſanguinem detraxiſſe*; apte regeſſit ita *partes* cruris *impletas magis gravari, cum repente vacuata loca in ſemet materiæ fluxum invitarent* (*n*). Cum autem Claris viris a pede affecti lateris mire laudatam legerem ſanguinis miſſionem, ut quæ ſæpe

(*n*) Morborum Chronicorum Lib. V. cap. 1. p. m. 556.

ſæpe dolorem pene inſtanter exſtinxiſſet, cum vellem incredulus experiri, inveni rem veram. Vidi enim, poplitis venâ incisâ, bis exſtinctam omnino, ſæpe mire levatam hanc iſchiadem. Vidi frequentius, & facilius, iſchiadicæ venæ ramo ante malleolum exteriorem aperto, quem Zecchius (o) in hoc morbo incidendum commendaverat, ſenſim iſchiadem evanuiſſe. Cujus rei, contra ac crederem expertæ, plurima jam, per quatuor pene annos, & vulgaria mihi ſunt exempla. Placet nuperrimum afferre. Vir erat quadragenarius, qui pondus ingens elevaturus, corripitur dolore in ſiniſtra ſede oſſis ſacri. Dolor in dies ſecundum iſchiadicum nervum paullatim deſcendens nervoſam perfecit iſchiadem poſticam. Crus æger extendere non poterat, & ab hora diei viceſima ſecunda multam ad noctem miſerrime torquebatur. Venit ad nos fere poſt menſem: ſanguinem jubemus emitti ab illo iſchiadicæ ramo, qui ante malleolum exteriorem affecti lateris excurrebat, ad uncias pene duodecim: qua ſanguinis miſſione peracta, ſenſim dolor intra binos dies evanuit; vix parvulo ejus, ſed innoxio ſenſu ad os ſacrum relicto. Quæ exempla mihi in mentem re-

(o) Conſult. Med. XLIII. p. m. 467. Ed. Francof.

revocant AGESILAVM ſummum illum Lacœdemonum Imperatorem, quem narrat PLVTARCHVS (*p*) cum in reditu ab expeditione contra Thebanos Megaris exercitum abduxiſſet; *aſcendentem ad curiam, quæ in arce erat, convulſione, & vehementi dolore in ſano crure præhenſum. Cum enim Medicus quidam Syracuſanus venam infra malleolum ei aperuiſſet, dolor quidem remiſit*. Cum vero illa expeditio AGESILAI ad quartum centeſimæ olympiadis annum pertineat, vivente quidem accidit HIPPOCRATE, quem natum conſtat primo octogeſimæ olympiadis anno, ad tertiam uſque & centeſimam olympiadem vitam produxiſſe. Ideoque etſi hujus ſanguinis miſſionis in iſchiade a parte cruris affecta nulla apud HIPPOCRATEM mentio exſtet, manifeſtum tamen eſt ejus rationem HIPPOCRATIS temporibus jam fuiſſe perſpectam, & a Siculis fortaſſe medicis aut primum inventam, aut in primis uſurpatam. An ergo ex ipſa prodeſt ſede affecta ſanguinem mittere, quòd, ex ipſis venis lateris affecti ſanguine educto, vacuatæ venæ illæ liberaliter ſugunt, collectumque in vaginis nervi iſchiadici vaporem efficaciter attrahunt? Sic quidem non ſemel vidi,

(*p*) PLVTARCVS in Vita AGESILAI p.m.535.ed.Heidelb.MDLXI.

di, quemadmodum in iſchiade, in ipſa etiam podagra, recurrente, incisâ venâ aliqua ſuper ipſam, quod mirum, partem tumidam, dolentemque excurrente, ac ſanguine inde educto, mitigatum pariter acrem dolorem, paucoſque intra dies morbum lentum alias, & pervicacem leniter evanuiſſe. Quæ res modo apud noſtrates eſt adeo pervulgata, ut qui tædium diuturnæ velint podagræ evitare, nihil efficacius procurare habeant, quam e ſede ſupra locum affectum ſibi ſanguinem detrahi: idque vel venæ inciſione, vel, ſi occulta vena ſit, hirudinibus applicitis. Eaque una ratio eſt qua, cum facillime podagra ſolvatur, tuto ſimul ſolvi credendum ſit. Nam, venâ incisâ, quæ proxime ab affecto loco venit, ſanguis educitur recens a ſede morbi abſorptus, unaque cum ſanguine ipſa ibi depoſita, & ſanguini immixta podagræ materia abſorbetur ſimul & effunditur.

XL. Si ſanguinis igitur miſſione, etiam, ſi tentare libuerit, iterata (ſæpe enim ſic perfecit, quam ſemel inſtituta inchoaverat curationem) morbus omnino non evanuit, duo ſunt auxilia efficaciter uſurpanda: alvi valens eductio, & partis affectæ frictiones. Quæ duo ſuis legibus adminiſtranda ſunt. Etenim incitanda eſt alvus duos ob fines, & ne inde quid noxii venæ attrahant, quod ulterius in ſanguinem relatum iſchia-

ſchiadis materiam poſſit augere, & ut, vacuatis per inteſtina humoribus, debiliores fiant vitæ vires, & ſanguinis accurſus ad iſchiadis ſedem infirmior. Siquidem habeo compertum inter alvum, & crura conſenſum magnum intercedere: ut, alvo adſtricta, graveſcere crura videam, & torpida fieri; ſolutâ, levari ſtatim, expeditaque eſſe. Rheumaticum vidi, cujus alvum diu clauſam crurum torpor, & gravitas ſociabatur: alvo, pauco aſſumto oleo egregie ſoluta, libertas illico rediit gradiendi. Egregie itaque HIPPOCRATES, ut eſt apud CÆLIVM AVRELIANVM (*p*), *utilem iſchiadicis dyſenteriam* affirmavit. In iſchiadicis ergo ſi forte ructus olidi, & graves habentur, aut ipochondriorum, maxime dexteri, moleſta, & murmurans eſt contrectatio, pravorum humorum, qui primas, ut ajunt, vias obſideant, præſentia indicatur: his utile eſt emeticum. Quod poteſt, ſi morbus perſeveret, iterari. Nuper hac iſchiade laboranti data per tres continuos dies vini emetici ſemuncia, horis matutinis, magnam eduxit vim lenti, flavique humoris; quo menſtrua jam iſchias eſt brevi profligata. Si locus emetico non eſt, quod ſæpe accidit, *καὶ κάτω* alvus concitanda eſt. Hoc duplici ratione fieri poteſt, clyſtere, aut

(*p*) Loco proxime citato p. m. 549.

aut purgamento. Clyſter mihi ſemper utilior eſt expertus. Et primo diluens injiciendus eſt horis veſpertinis: ſi fieri etiam poſſit, antelucanis: Ex malvæ decocto, & melle, aut mannæ pauxillo utiliter paratur. Talibus clyſteribus, ut lumbaginem ſæpe, ſic dolores iſchiadicos vidi ſemper mire levatos. Si non ſatis hi proficiant, paullo acriores clyſteres uſurpandi ſunt: iſti attamen caute; nimis enim acres vidi nocentiſſimos (XLV). Ex vetuſta muria olivarum, quæ ſit malvæ, aut hyperici decocto ſatis temperata uti conſuevi. Lenes illi clyſteres veſpere utilius uſurpantur: nam fæces vacuando, attrahentem vim inteſtinorum, ſomni tempore maximam, defectu aliquo pravarum materierum, reddunt iſchiadico quadantenus innoxiam. Inteſtina item fovent, & neſcio quam ſenſibilem ægris refrigerationem adminiſtrant, qua imminens illis horis iſchiadis acerbitas, aut inchoata, leniri ſolet. Clyſteris injectionem, ſi fieri poſſit, antecedere jubeo acerbationis tempus horæ ſpatio: aliâs autem ſub ipſa acceſſione inſtitutam, iteratamque utiliter vidi. At clyſteres acres, qui ſtimulum inferendo, convocandoque ad inteſtina humores, proſunt, quoniam ſemper vidi pulſum reddere frequentiorem, ægrique calorem facere, jactationemque majorem, matutinis in horis ſoleo im-

perare.

perare. Credidi enim veſpere injectos iſchiadem nocturnam potuiſſe exacerbare. Purgantibus non utor: raro enim proficua; frequenter etiam vidi incremento doloris inſerviſſe.

XLI. SÆPE attamen hæc auxilia minuunt morbum, non omnino delent: idque maxime fit cum cœpit iſchias veteraſcere. Tum ergo, quia fortaſſis oſcula venarum abſorbentium, in vaginis aperta iſchiadici nervi acre condentibus, obſtrui cœpere (XXXIV), excitanda eorum vis, & quodammodo juvanda eſt. Quod perficiunt egregie frictiones: in quarum uſu, experientia edoctus, utile monitum proponam. Cum enim, ut iſchiadi hoc tempore proſit, id debeat frictio efficere, ut iners humor vaginis implexus iſchiadici nervi, in illa oſcula venarum, quæ forte nondum penitus ſint occluſa, preſſurâ juvatus, inſinuetur, ſedemque vaginarum, quam adhuc pigra ſtatione tenuerat, ſenſim relinquat; id omnino præſtandum eſt, ut propellat frictio veteres humores, non alliciat novos. Quamobrem ita frictio eſt adhibenda, ut, præter lenem preſſuram, nihil ſtimuli inferat. Quod eſt certe difficillimum. Sed tamen id fere obtineo, quoties nuda miniſtri manu, non pannis obvoluta, nec alio armatâ ſtimulo, ſecundum doloris tractum jubeo ſedem affectam leniter mulciri. Et ne

F ma-

manus, & carnes confricatæ incaleſcant, inque ſedem laborantem ſanguinem multum attrahant, ubertim oleo perfundi ſedem confricandam jubeo. Mane ſingulis diebus per horæ quadrantem, ſed vicibus intermiſſis, frictio inſtituenda: qua ſæpe vidi hos dolores iſchiadicos ſenſim integre vanuiſſe. Oleo utor olivarum, aut ſebo liquato, quando ſanæ mentis ægrotans, quod ſanitatem afferat, id unice præſtans, magnumque remedium putet: ſed ſpem ſalutis remediorum ſpecie metientibus, aut butyrum ex *cacao*, aut vulpium oleum recens paratum, aut viperinum, aut, quod ſe maxime raritate commendat, humanam pinguitudinem commendo. Dum lubricam enim frictionem mihi præſtent ægroti, hoc illudve ſeligant oleum perinde eſt. Oleum autem interfuſum, quo copia eſt majori, hôc minus aptam frictionem efficit carnibus inflammandis. Frigidum etiam oleum ſemper adhibeo; nam calefactum dolorem efficit acriorem. Idque non de oleo tantum verum eſt, ſed de rebus quibuſvis aut actu calidis, aut calefacere valentibus. Quam ob rem thermalibus balineis, & hypocauſtorum uſu iſchiadicos omnes obviis vidi experimentis peſſumdatos. Peſſumdatos vinaceorum immerſione, aut calentium arenarum. Itaque ut frigida balinea aquæ fontanæ paſſim æſtivo tempore his ægris conce-

do,

do, quando præſentaneum dolori ſuo ſolamen poſtulant; ita calida omnia, non ſine vulgi admiratione, vehementer improbo, quæ nocuiſſe ſemper vidi, nunquam profuiſſe. Quod adeo multis habeo confirmatum obſervationibus, ut Veteres plane mirer tot fomenta, tot unguina calida potuiſſe iſchiadicis proficua prædicare: in his AVRELIANVM (*q*). Equitis autem caſus ante hos quatuor pene annos adhuc memoriæ ſuccurrit. Podagram ſubinde expertus corripitur dolore coxario ad pedem eunte. Conſulitur, urſinam axungiam aliquantulum calidam inungeret, tum laterem incoctum quamcalentiſſimum inunctæ ſedi apponeret. Factum: at auctus eſt inſigniter actutum dolor, qui tamen ſpe ſalutis primo toleratur. Sed moleſtiæ inſigniter increſcunt, ejulatuſque extorquent plane miſerrimos. Ad hæc crampus ſupervenit violentiſſimus. Tunc ejecto latere, ſedes inuncta ſollicite perpurgatur. Durat nihilominus convulſio, paullo tamen in dies mitior, fere hebdomadam. Dieta, requiete, multo epoto per diem dilutiſſimo ſero lactis, rediit dolor tolerabilis, curiſque ſatis commoda agitatio. Hæc, hiſque ſimilia me docuerunt exempla quam noxius in hoc morbo, ut cæterarum calidarum rerum (XXXII), inunctionum etiam

(*q*) Loco jamjam citato p. m. 550.

tiam calentium, atque fomentorum eſſet uſus. Itaque inunctio frigidi ſit olei: ad lubricitatem enim inſtituitur, quæ calore non indiget. Sic frictiones proficuæ videbuntur. Quarum virtuti aliquid fere ſimile mihi videntur tria illa auxilia præſtare, quorum ad iſchiadem apud veteres, recenteſque medicos, celebris eſt memoria. Vecturam intelligo, decantationem, electriſationem. Etenim Cælius Aurelianus *convenire iſchiadicis motum* voluit, *ſed* primum *ſertorio lecto, dehinc cathedra, vel ſella* (r): & Themisoni neceſſarium viſum eſt iſchiadicos *equitare* (s). Recte quidem utrique geſtatio potius, quam deambulatio commendata. Hæc enim ſanguinem advocat in ſedem affectam; & vidi in muliere, poſt duorum dierum celerem inſuetam deambulationem, ortam hanc iſchiadem; geſtatio vero leni concuſſu, atque tremore, molliter pellit reſidentes humores in iſchiadico nervo, & in meatus inſinuat abſorbentium venarum. Affert ſcilicet frictionis commoda, vitata preſſione. Hinc leni iſchiadi proficuam vidi vecturam in rheda: quæ fortiori tamen parum profuit. Decantationis autem vetuſtior eſt fama, ut cujus utilitatis ad iſchiadem auctorem faciant (t) Py-

THA-

(r) Loco citato p. m. 552.

(s) Apud Cælium Aurelianum loco citato p. m. 556.

(t) Cælius Aurelianus loco citato pag. 555.

THAGORAM: quamquam id rectius fortaſſe alii HISMENIÆ referant Thebano, de quo BOETHIVS in muſicis retulit, *pluribus, quos iſchiadicus morbus vexabat, modulis cunctas fere abſterſiſſe moleſtias* (u). Quem HISMENIAM puto PHILISTIONEM indicaſſe cum *fiſtulatorem memoravit loca* in iſchiade *dolentia utiliter decantaſſe* (x). Quod auxilium quamquam SORANVS *vanæ mentis jactantiam* judicavit, non tamen ut vanum audacter antiquarem; videmus enim in ſonitu artificioſe modulato crurum præcipue carnes exſultare, & tanquam *ſaltum* inchoare *palpitando*, ut recte eſt olim a PHILISTIONE animadverſum. Eaque lenis palpitatio ſonitu excitata, ſimilis eſſe poteſt palpitationi, quam in carnibus excitat vectura, & æque proficua. Neque alia fortaſſis ratione potuit prodeſſe electriſatio; qua novem menſium iſchiadem hanc nervoſam percuratam memorat Cl. VERATTVS (y); niſi palpitationem excitando muſculorum iſchiadicum nervum complectentium, qua interceptus humor expelleretur. Quam muſcu-

(u) CRINITVS de honeſta diſciplina lib. XII. cap. XII. pag. 342. ed. GRYPHII 1561.

(x) Apud AVRELIANVM loco proxime citato.

(y) Oſſervazioni Fiſico-Mediche intorno alla Elettricità in Bologna 1748. pag. 99.

ſculorum palpitationem electrico ictu excitari conſtat cum aliis, tum Nolleti in paralyticis inſtitutis experimentis. In ipſis autem nervis ejus fluidi vim etiam valere, quos præ cæteris animantium partibus afficiat, & vehementius aggrediatur, tum multa demonſtrant, tum exemplum opinor evidenter oſtendet, viri, quem ipſi inſpeximus, fulmine icti. Faſtigium altiſſimæ domus fulmen Neapoli percuſſerat, irruperatque varia directione tria habitaculorum plana, cum ſe in aream conjecit. Bajulus ibi forte, pondere quod ſuſtinebat depoſito, ſe receperat, exſpectans tantulum, donec, tempeſtate ſummota, iter ingredi poſſet. Ex inſperato fulmine icitur, dejiciturque, habitus extinctus. Accurrunt qui proxime aderant, & ſemianimem deferunt in Noſocomium. Forte præſens aderam, cum hominem jamjam reviviſcentem inſpexi; cui ſtatim ſanguinem detrahendum curavi. Quæſivi poſtea quid in fulminis ictu ſenſiſſet; a ſumma cervice, inquit, ſecundum ſpinam, & dorſum, ad os ſacrum uſque, tanquam per eas ſedes decurrentis cum fragore aquæ ſenſum, eo ſtrepitu quo oleum in ſartagine frigens, aut aqua altius per prærupta cadens ſentitur. Nudari juſſi, & egregio ſpectaculo affectus ſum. A ſummitate

mitate cervicis ad imum os ſacrum cutis longa ex rubro violacea macula pollicem plus minus lata ſignabatur, non illa quidem fuſa & continua, ſed complexu quodam & veluti faſce ramuſculorum facta, quæ per ſedem dorſalem deſcendens ramos inter ſingula ſpatia intercoſtalia incredibili modo diſtinctos diffundebat. Quorum ramorum, qui ſecundum coſtas ſiniſtri pectoris ducebantur, latus excedebant ad præcordium uſque venientes, nonnihil breviores erant dexteri. Ipſi rami trunci ſpeciem habebant, varie lati, & ramuſculorum implexu facti. Ramuſculi vero non lineæ, ſed ſtigmatum ordines eſſe videbantur: ita ut intuenti nulla facilius ſpecies obverſari elegantius videretur, quam magni faſcis corallinæ iis ſedibus appictæ. Macula rubra, phlogoſi ſimilis, ſine tumore, lævam colli partem, lævum brachium ſupra ſedem deltoidis, lævam coxam, variæ magnitudinis ſignabat. Hæc intra octo dies diluentibus & ſubacidis prorſum evanuere. Sed poſſunt, ut cætera præteream, indicio eſſe, quam facile electricum fluidum nervos ſectetur, & vim ſuam in eos exerceat, cum ſpinalis medullæ nervorumque intercoſtalium adeo diſtincte directionem ſecutum fuiſſe videatur.

XLII. Dum hæc autem miniſtrantur auxilia ſolent caſus eſſe non rari, in quibus vehementia doloris, cujus cauſſæ non poſſint cito deſtrui, ſit interim enervanda. Sæpe enim noctis quies, machinæ neceſſaria, ob magnam doloris acerbitatem aufertur. Vnicum ad hunc finem, atque præſtans auxilium eſt in opio: cujus granulum ſub veſperam deglutitum iſchiadicos ſæviſſimos dolores vidimus inſigniter compeſcuiſſe. Cujus rei fidem etiam præſtitit inter alios, inſtituto in ſemetipſo experimento, Abrahamus Kaavius Boerhaave (z). Quando autem ita iſchiadicus aſſuevit opio, ejus ut vim amplius non perſentiat, non tam augenda doſis ejus eſt (quo iſchiadicum torporem ingraveſcere vidi) quam potius ſolvendum eſt opii pauxillum in lactis aqua diluti ſelibra, & poſtquam elota fuerint communibus clyſteribus inteſtina, per clyſterem injiciendum. Hac itaque via injici poſſet crudi opii granulum, vel guttæ aliquot tincturæ anodynæ Sydenhami; poteſt & dimidiatum granulum laudani opiati, vel nepenthes Qvercetani: quod variis edoctus experimentis affirmo. Habet autem opium per ani vias immiſſum conſtantiorem utili-

(z) Impetum faciens dictum Hippocrati num. 440.

litatem, forte quia, inexpertâ bilis, aliorumque humorum inteſtinalium miſcellâ, quorum commixtione ſenſim opii vires fortaſſis enervantur, purius ſanguinem, & vigoroſius intrat. Equidem vidi frequentes aſthmaticos convulſivos indultus hac opii inductione redditos rariores: vidi ſæpe ipſam colliquativam hecticorum diarrhæam firmiter imminutam a parvula opii doſi per ani vias inducta, quam auxerat potius copia major deglutita. Quos præcellentes effectus deberi vitato opii cum bile congreſſui, perſuaſum fere habeo. Etenim oleum tenue in opio eſt, cui ſoporifera facultas unice ineſt, quo detracto; (uti quidem fit dum aquæ incoquitur, ad cujus ſuperficiem oleum illud ſecedit, de quo *paucula grana* vivo *cani propinata mortem attulerunt repentinam* (*a*)) quod reſtat ex opio id innoxium omnino eſt, quod eſt in primis expertum a STHALIO (*b*). Opii igitur oleum ſi cum bilis oleo, acidaque ejus parte (*c*), commiſceabitur, enervabitur ſenſim, ac fere tandem ſoporifera ejus vis evaneſcet. Notum eſt enim quid aci-

(*a*) NEVMANNVS Chemiæ pag. 969. BVCHNERVS de opii effectibus.

(*b*) Apud Jo. CHRIST. JACOBI de viribus hypnoticis a miner. regno &c. §. II.

(*c*) Confer VALLISNERII Epiſt. ad L. TESTI. Op. vol. 3. p. m. 162. & ſequ. Ed. Venet. MDCCXXXIII.

acida poſſint in plantarum deſtruenda ſoporifera facultate. Ab hac autem bilis efficacia in opii viribus enervandis, ratio mihi præcipua videtur repetenda, cur homines hôc minus ſentiant opii vim, quo diutius ejus uſui aſſueverint: quod multis in arte habemus confirmatum exemplis. Opii namque virtute, cum vitæ vires elangueſcant, ſecretiones humorum, quotquot a ſanguine arterioſo in hominis machina fiunt, minuuntur; una ſuperſtite, non tam integra, quam forte potius aucta, bilis ſecretione (XLIII). Hæc enim a ſanguine fit venoſo, cujus quo tardior eſt motus, hoc major bilis copia ſeparatur. Bilis ergo in inteſtinis hôc magis redundat, quo diutius opium ſumitur. Adeoque materia deſtruens opii vires eo major adeſt, quo uſus opii fuerit longior. Nonne ergo quod opium bilis copiam augeat, dum in alvi fluore a bile producto exhibentur opiata, quantum ſub primo adventu fluorem imminuunt, tantum, ubi opii vires evanuerint, vehementius alvi fluxus recrudeſcit, & redit uberius?

XLIII. Hanc opii facultatem augendæ præter modum copiæ bilis, mihi in animum confirmarunt animalium opio necatorum ſectiones: in quibus ſemper vidi uberrimam bilis copiam inteſtina repleviſſe. Quod utut jam alibi in-

intentus adnotaverit etiam KAAVIUS, qui in duodeno canis opio ſopiti *multum bilis* invenit, dum ſimul bile *turgerent* & *veſica fellis*, & *ductus cholidocus* (*d*), ſingulari placet etiam in avium genere experimento confirmare: quod alium in finem, ante hos primo exactum quinque annos, nuper eodem exitu inſtituimus. Septembri menſe pinguiſſimæ cothurnici bolum ingeſſimus opii crudi, pondus æquantem granorum duodecim. Ut in bolum compingerem, aquam addidi, quam dimiſit ex parte flavo tinctam. Ingeſto opii bolo, bene primum ſe habere cothurnix, & par ſociis alacritate videbatur. Sed mox ſenſim remiſſa ad caveæ angulum ſe redegit; adeo habes, ut cum antea conſpecto homine exiliret, fugamque pernicem capeſſeret, ſic ut capite pluries caveæ parietibus impacto vertice ſauciaretur, opiô acceptô, torperet penitus immota. Itaque, clauſis palpebris, recubans in ventrem, a prima noctis hora, in qua bolum ingeſſimus, ad quartam uſque, qua cubitum ivimus, permanſit. Mane cum ſurgerem, hora undecima, mortuam ſuſpicabar: vivam attamen adhuc inveni, ſed hebetem adeo, ut excuſſa ſtaret immobilis, vix paululum reſeratis, mox clauſis

(*d*) Impetum faciens dictum HIPPOCRATI num. 434.

clauſis iterum, palpebris: quæ cum diducerentur, pupillam inſpexi anguſtiorem ea, quam aliæ ſimul poſitæ cothurnices oſtenderent. Hoc in ſtatu ad viceſimam uſque horam avis perſtitit, in qua tandem mortua eſt. Id autem diſcriminis inter hanc extitit, aliamque cothurnicem, in qua primum hoc tentavimus experimentum, quod prior illa intra ſex fere horas vivere deſiit magnis artuum diſtentionibus agitata; hæc placidior mortua eſt. In illa tamen opio uſus ſum caute ſervato, in hac nonnihil, ut videbatur, effœto. Olentiſſimum autem ſtercus hæc moriens ejecit. Cujus abdomine diſſecto, etſi recens eſſet mortua, carnes graviſſime olebant: & pinguitudo omnis circum aggeſta, quæ flavebat inſigniter, grave ac nauſeoſum redolebat. Tenuibus inteſtinis magna inerat copia bilis flavæ, bullulis aëreis quamplurimis intritæ. Craſsa item eo humore turgentia, pauxillum adhuc fœcis continebant ad anum. Ventriculô diſsectô, adhuc integrum in eo opii bolum offendi: cujus ne particula quidem minima, quod ego perſpicerem, deſcenderat in inteſtinum. Pauxilla tantum boli pars erat adhuc in ingluvie, humori commixta acris odoris, loturæque carnis concolori. Erat autem ventriculus circa bolum maxime adſtrictus: cujus calloſa interior, villo-

ſa-

ſaque tunica a reliquis ventriculi carnibus, quaſi cauſtico tacta, ſeceſserat ſic, ut leniter mulcita integre decideret. Fluidus erat omnino ſanguis, grumorumque expers, quem a diſsectis eduximus cordis caveis, vaſiſque vicinis: in quo, adhucdum vaſis inhærente, pluſculæ videbantur olei guttulæ ſupernare. His perſpectis & cum primum inſtituimus, & cum altera vice repetivimus experimentum, ſingulare ſubjecimus tentamen, cujus extitere effectus attentione digniſſimi. Nam bolum opii a ventriculo extractum, & ingluvie defunctæ cothurnicis, iterum ponderatum, priſtinum granorum duodecim ſervare pondus compertum eſt. Deinde hunc ipſum opii bolum, alteri cothurnici petulantiſſimæ ingeſſimus. Quæ tamen cothurnix quamquam primo tempore paululum temulenta videretur, mox tamen reſipuit, priſtinamque conſtanter alacritatem oſtendit. Vixit inde alacris omnino, & nihil patiens, apud nos donec voluimus, menſem, & ultra. Mihi nunc in animo non eſt, ad alia properanti, quæ ad ſuſceptum ſpectant de iſchiade ſermonem, ea, quæ poſſent, omnia ex his deducere experimentis: devia namque cogor declinare. Satis attamen mihi facient dummodo evincant, opii uſu bilis uberem copiam, conſuetoque majorem inteſtina ingredi.

XLIV.

XLIV. Compescunt igitur opiata nimis acerbum iſchiadicum dolorem: uſumque obtinent præcipuum in ea iſchiade, quæ venereis orta cauſſis, communibus remediis parum obſequens eſt. Hæc eadem omnium maxime & conſtantius ferox eſt, & noctu intentior. Neque mihi frequentes ejus caſus pertractanti multum profuiſſe viſa ſunt pleraque auxilia hactenus recenſita. Nam vidi ſanguinis miſſionem vix levaſſe dolorem, nec quidquam præſtitiſſe, ne morbus augeretur. Eadem purgantium fortuna fuit. Frictionum etiam vel leviſſimarum uſum vidi pernoxium; harum namque proceſſu claudicatio crevit ſemper, cruriſque dimotio evaſit doloroſior. Opiata unice compeſcendo dolori contulere. Præſtans autem ſemper in hydrargyro fuit curationis fundamentum. Quando igitur conſtitit venereum virus iſchiadicum nervum labefacere (conſtitit autem ſemper, quoties corpus infectum illa lue, dolorem iſchiadicum pateretur, qui nullis aliis ceſſerit efficacibus remediis) ad hydrargyri uſum prudentem veniendum fuit. Mihi pluries ceſſit egregie mercurius dulcis ſepties ſublimatus: cujus quotidie veſpertinis horis grana circiter decem, æquis ceruſſæ ſtibii partibus additis, melleque commixtis, ægrotantibus exhibui; librâ poſt horæ quadrantem ſuperpotâ deco-

coctionis ſaturæ ligni guajaci. Intra unam alteramve ſeptimanam, uti ſimplices alios venereos dolores, inſigneſque illos nervis inſidentes, quos nominant *oſteocopos*, & perperam vulgo potius ad oſſa tribuuntur; ſic nervoſam hanc iſchiadem vidi ſæpe profligatam. Idque modo perfectum eſt, ſudoribus uberrime elicitis, modo & alvo ſimul eliquata, quandoque vero urinis redditis craſſioribus, nec raro vix ulla, quam perſpicerem, ſenſibili humorum perturbata excretione. Etiam mercurio ſublimato corroſivo hunc in finem, aliquando feliciter, ſæpius ſine fructu, uſus ſum. Dedi in ſpiritu frumenti, vel in ipſa aqua fontis, in qua egregie ſolvitur, granum dimidium ſummo mane, & tantundem veſpere, tribus quatuorve libris aquæ hordei, lacte nonnihil dilutæ, ſuperpotis, & auctis præter modum urinis nonnunquam profuit. Hæc ſi forte non proficiant (& ſæpe in venerea iſchiade confirmata irrita vidi) videtur ad ipſam veniendum eſſe hydrargyroſim: quam tamen multoties fruſtra expertam non auſim efficacem omnino prædicare. Itaque in hac etiam, ut in alia quavis iſchiade pertinaci, ad alia remedia tranſeundum eſt tutiora quidem, & fructuoſiora.

XLV. Etenim quando accidit, ut omnibus auxiliis hactenus recenſitis iſchias renuat, vel

vel ut forte neglecta veteraverit, jam in id ſtadium pertranſivit, in quo cauſſam habet complexum hydropa vaginarum iſchiadici nervi (xxxiii). In cujus ſtadii curatione viſa eſt adhuc inter auſus ingentes, magnoſque conatus fere inutiliter fatigata medicina. Morbus enim triſtis, atque diuturnus, duobus eſt audacibus auxiliis a medicis oppugnatus, acerrimis clyſteribus, & cauſticis: quæ ambo novis cruciatibus vexavere ægros triſti ſatis morbo divexatos, & irritam ſæpe attulerunt medicinam ipſo morbo acerbiorem. Viſi ſunt enim, ad evocandum ad inteſtina collectum in coxa humorem, opportuni clyſteres quamacerrimi; ut adeo portentoſas clyſterum varietates medici certatim excogitaverint: quas omnes partim ut inutiles, partim etiam ut noxias ſciens prætercam. Sunt noſtris agyrtis, atque agricolis duæ maxime clyſterum præparationes celebratæ. Etenim alii in ſambuci decoctum tythymali lac uberrime effundunt, idque toties per anum continenter injiciunt, donec dejectiones prodeant ſanguinatæ; alii ex ſaturo bryoniæ decocto magna copia parato, uno mane, aut & altero, tot conſequenter clyſteres injectant, donec inter ſummos cruciatus fundant vivum ſanguinem inteſtina. Fatebor ingenuus me quoque nonnullas ejuſmodi perfectas obſervaſſe

vaſſe curationes; plurimas etiam accepiſſe ab hominibus fide dignis. In quibus attamen affui ſæpe cohorrui, & ægrotantium miſeram dolui vicem, quos viderim ſub iſta clyſterum carnificina fere exanimes: magis etiam illos, qui, his novis cruciatibus toleratis, morbum nihilominus integrum retulerunt. Adhuc autem videre videor mulieris exemplum. Erat annorum undequinquaginta, plurium filiorum mater, correpta menſe Julio poſtica iſchiade nervoſa dextri lateris. Per bimenſem, ſanguinis miſſione ex pedibus, & ano, ter diverſis temporibus largiter inſtituta, purgantibus validiſſimis repetito uſurpatis, emplaſtro ex reſina pini, maſtice, & olibano poſt majorem femoris trochanterem, qua princeps doloris ſedes erat, a medicis inutiliter eſt vexata. Poſtremum agyrtæ conſilio ad clyſterem ſingularem ventum eſt ex generoſo vino paratum, pauculo oleo olivarum, & uncia dimidia hieræ picræ GALENI. Primo clyſtere injecto, prehenditur mulier variis, violentiſque convulſionibus, & ſtatim præfocatur: quo in ſtatu per duas permanſit pene horas, pulſu ſic depreſſo, vix ut dignoſceretur: nec antea reſipuit, quam repetitis ex lacte clyſteribus inteſtinum elotum eſſet, & frequentibus abdomen molliſſimis ex malva cataplaſmatibus eſſet fotum. Eam vero

ro abdominis cruciatus non ante multos dies, quos uſu repetito clyſterum ex lacte paratorum exegit, reliquere. Iſchias autem ſtetit eadem, curataque demum, uti brevi dicam (LII).

XLVI. Nec fuit cauſticorum, quæ Medici videntur poſt fallacem ſæpe expertam clyſterum operam arceſſiviſſe (*e*), conditio diverſa. Videbantur enim cauſtica ad materiam iſchiadis extrahendam, uti reapſe erant, opportuniſſima (XLVIII): duarum tamen ignoratione rerum, ſpeciei ſcilicet iſchiadis, in qua unice valere poſſent, & loci in primis, ad quem deberent applicari, raro, & caſu potius, quam conſilio utilia inventa ſunt. Neque enim cuivis iſchiadi opes poteſt afferri per cauſtica; nam quæ arthritica eſt, cauſticorum ſæpe omnium ſolet operam eludere. Vidi per ſex pene menſes dolorem alte infixum paullo poſterius femoris cum coxa connexum, quem neque ter repetita veſicantis actio, neque bis adhibita uſtio percuraverat: erupit poſtremo abſceſſus alte intimo ſubjectus gluteo muſculo, quem ſectio profunda manifeſtavit. In iſchiade attamen nervoſa, quæ cauſticorum opera mirifice percuratur (LII), niſi locis aptentur

(*e*) Confer Hippocratem pag. m. 179., & Cælium de affectionibus cap. XXX. Aurelianum l. c. p.m.553.

tur opportunis, inutilia quoque cauſtica ſunt. Quam in rem presbyteri annorum trium & triginta ſingularem hiſtoriam enarrabo. Erat cholerica temperie, ullis non parcens quavis tempeſtate laboribus, quo venatum iret. Cumque Januario menſe per nivem altiſſimam confragoſa quædam loca venatus cauſſa peragraret, dolore prehenditur immani dextri coxendicis ad pedem uſque protendente: ſic ut domum vix redire, ſeque lecto committere potuerit. Nihil domi ſive fomentorum, ſive unguinum, in quæ ſolet mulierum induſtria eſſe præceps, primis diebus, antequam Medicus arceſſeretur, parcitum ei eſt. Incaſſum omnia, ſæviente in dies cruciatu. Medicus arceſſitus iſchiadicam venam aperiri jubet, ac ſedi dolenti humanam pinguitudinem affricari. Non minus irrita hæc: ut adeo ſanguis denuo, tertioque mitti, & δραττικώτατον illud decoctum ex bryonia per clyſteres injici debuerit. Quibus, non levi ſanguinis copia dejecta, non tam conquieſcere decimoſeptimo ferme die morbus eſt viſus, quam potius nova forma ſe oſtendere. Nam, qui nullo jam temporum diſcrimine diu ſolebat, noctuque maxime vexare, acutie veluti, diurnoque officio defunctus, nocte cœpit acriter inſævire. Sic ut ſaniſſimus æger traduceret dies, vigiles autem noctes inter lacry-

mas, & ejulatus: ut, non antequam diluceſceret, feſſa jam lumina ſomno dare poſſet. Tum vero nihil a Medicis intentatum relictum eſt, quo opem afferrent ægrotanti. Nam, ut omnia contraham in brevi, intra biennium, bis ægro dolentior ſedes, poſt majorem femoris trochanterem, ignito ferro profunde inuſta: bis plena tolerata hydrargyroſis: ex bryoniæ decocto pluries clyſteres uſurpati uſque ad ſanguinis dejectionem. Quibus auxiliis vix illud tandem potuit obtineri, ut primam ſæpe noctem dolor placidam relinqueret. Heic vero, pertinacia morbi, ac magnitudine perſpecta, quam valentiſſima vix fregerint medicamina, cutis dolentiori coxæ loco ſuperpoſita ſetaceo trajecta eſt, maximaque mercurii dulcis ſtibio adjecti, per tres pene menſes, copia data, ſic ut ſaliva ubertim efflueret: morbo tamen, uti jam antea, viribus integro. Æger tandem curationis magis, quam morbi pertæſus Neapoli exceſſit. Hinc manifeſtum eſt uſtionem illam, quam alias (LIV) oſtendam hanc ipſam iſchiadem, ſi opportuno inſtituatur loco, poſſe feliciter percurare, profunde adhibitam loco non ſuo inutiliter ceſſiſſe. Quod idem variis exemplis, quæ ſciens prætercam, vidi comprobatum. Cauſticorum reliquorum fortuna eadem eſt (L, LIII). Hinc videas Chirurgos exper-

pertiſſimos, uſtionem illam, quam DIOSCORIDIS auctoritate motus *Arabicam* vocabat SEVERINVS (*f*), vulgo ad iſchiadem inſtitutam poſt majorem femoris trochanterem, paſſim, aut inutilem, aut raro proficuam prædicare. Eſt autem Arabum alia quædam uſtio quam per totam Africam, Aſiamque hodie præſtant ad poſticam tibialem iſchiadem nervoſam felici exitu profligandam, quam poſtea (L) deſcribam.

XLVII. HORVM autem remediorum ad poſticam iſchiadem nervoſam confirmatam fallax, aut inconſtans utilitas vulgarem peperit vocem, hac iſchiade prehenſos incurabili morbo fatigari. Cujus cum apud nos frequentiſſima occurrerent exempla, ſic ipſe mecum cogitari cœpi. Vapor imbutus acri materia redundans in vaginis iſchiadici nervi eas diſtendit, & facit hydropicas (XXVII, XXXIII). Hic vero hydrops, ſi non ſanguinis miſſioni, non purgantibus, non clyſteribus, non frictionibus ceſſit, venarum abſorbentium ex vaginarum cavo jam clauſiſſe debuit orificia: quæ, ſi patula eſſent, nequirent non exſugere (XXXIV), detrahereque a ſede, in qua hiant, quidquid humoris occurrit: maxime dum inanitur evacuationibus machina, vel reſidens ipſe humor frictio-

G 3 nibus

(*f*) Pyrotechniæ Chirurgicæ cap. 2.

nibus commovetur. Quæ ſupereſſe igitur diffi- cili morbo curandi fructuoſior ratio poſſet? Non- ne illa, quam inire ſolemus, cum in pectoris hydrope, vel abdominis, vel cujuſvis alterius corporis partis, ob eumdem forte obfarctum ab- ſorbentium venarum, alia remedia nullatenus pro- fuere? Ea vero eſſet loci hydropici perforatio, qua, ſine venarum miniſterio, via poſſet paten- tiori collectus humor educi. Quis vero ferat nervum perforari? Sunt enim nervi carnibus ſe- pulti, quas trajicias oportet, antea quam ner- vum aſſequaris: & ut carnium innoxia ſit traje- ctio, quam potius cenſeam periculo plenam, quis perforans ſic ducat inſtrumentum, ut quem petas nervum certe attingat? quis ut vaginas nervi perforet, nervi fibris intactis? quis libe- rum ſpondeat exitum lento humori ex anguſto meatu, & undique oppreſſo?

XLVIII. His qui animus advertat, niſi ſi Anatomes lumine illuſtretur, facile etiam id pro- nuntiet, quod Medici præſtantiſſimi alias ſunt profeſſi, confirmatam nervoſam iſchiadem poſti- cam nulla poſſe ratione curari. Nam quæ tan- ta dementia eſſet periculoſiorem ipſo morbo in- ſtituere curationem? Sed Anatomes adjumento nobis & viſum aliter, & expertum eſt. Nam perforatio vaginarum iſchiadici nervi, quæ ſu-

per-

pereſſet una efficax omnino confirmatæ iſchiadis medicina, facili negotio perfici poteſt. Siquidem obſtaculum, quod facere ſolent muſculi nervos protegentes, in iſchiadico nervo, cujus vaginæ perforandæ ſunt, multis in ſedibus deeſt. Eſtque antea conſulto demonſtratum (XXIX) præcipue ad fibulæ caput, ad imam tibiam, adque dorſum pedis, ipſam iſchiadici nervi partem in poſtica laborantem iſchiade nervoſa, muſculorum accubitu privari, ac tegumentis unice opertam eſſe. His igitur in ſedibus, muſculis intactis, cute unice penetrata, vaginæ iſchiaci nervi perforari facile poſſent. Quod ut primum cogitavi, altera nec levis nata mecum eſt quæſtio: qua ſcilicet ratione, illis in ſedibus ſubcutaneis, iſchiadici nervi tuto poſſent vaginæ perforari. Nam ſi punctim impetas, metus eſt, ne trajicias cum vaginis filamenta nervoſa, & quam tentes dolore liberare, convulſione excitata, partem corporis perdas; ſi cæſim, metus idem fere eſt. Præterea lentus humor eſt, qui vaginas infercit, ut ſi velis educere, non aperiendæ tantum ſint vaginæ, ſed ad ſedem apertam vocandus ultro incluſus humor ſit, atque omnino veluti attrahendus. Quæ ſæpius meditata mihi in animum induxerunt, vaginarum apertionem non feriente inſtrumento, ſed cauſtico potius veſicante procurare.

Cujus opera quotquot poteram proficuos in hoc opere effectus ſpe complecti, omnes mihi conſequi poſſe videbantur. Nam ſi erant aperiendæ vaginæ, incluſum ut dimitterent humorem, veſicans certe, ulcerata cute, aut aperire eas poterat, aut tamquam ex apertis incluſum humorem elicere. Etenim cutis ulcus veſicante factum, ſi ſubjectas attingeret vaginas, immediatum incluſi humoris exitum procuraret: ſi, vaginis intactis, in cute ſubſiſteret, quoniam cutis cellulæ cum vaginarum cellulis communicant, ſi qua vis ad cutis cellulas traheret humorem, ea vaginas vacuaret. Quam attrahendi vim ulcera poſſidere, quæ veſicantia efficiunt, mihi plurimis eſt probatum experimentis. Nullum enim vidi natum dolorem in locis cuti ſubjectis, a decubitu factum lentæ acriſque materiæ, quem veſicans impoſitum ſedi dolenti, ulcere facto, penitus non curaverit: quorum exemplorum tanta mihi, tamque obvia copia eſt, ut, ſi aliqua recenſeam, videar inſolens. Ea omnia vero demonſtrant, attractum humorem a ſubjectis locis per cutis ulcus veſicante factum emanaſſe.

XLIX. Nec mihi reponant, hanc dolorum evaneſcentiam non probare vim illius ulceris attractricem; quaſi forte ulceris ſedi ſubjecta materies aut veſicantis ſtimulo commota ſolvi po-

tuerit,

tuerit, & facilius a venis reſorberi; aut cute contracta, quod fit cum ulceratur, adeo apprimi, ut in ipſas venas remearit. Sunt enim hæc omnia partim rationibus adverſa, partim etiam experimentis. Siquidem cutis, utut ulcere contracta, lentam acremque ſubjectam materiam nequit omnino adeo urgere, ut ſola appreſſione ejus ingreſſum adjuvet in ſanguiferas venas. Nam ſi quæ vehemens preſſio eſt, quam frictio præſtat, vix huic par officio poteſt eſſe, an credibile ſit cutem ulceratam poſſe vim tantam preſſionis acquirere, ut diffugere cogat ſubjectos humores? Sed attendamus experimenta. Eſt morbi genus venerea natum lue inſidens oſſi, *gummi* vulgo vocant. Hoc fit ab acri venereo viru perioſtium inſidente, cujus opera inflammatur hæc membrana, &, convenientibus ſtimulo humoribus, intumeſcit: hi autem humores veneni vi ſenſim in naturam lardo ſimilem tranſeunt, & maximam partem inter perioſtium, atque os adunantur. Eorum attactu oſſis ſubſtantia ſenſim corrumpitur, perioſtium ipſum, ſæpe carnes adjectæ. Optabile eſt, quod reapſe accidit frequentius, ut, quando fieri gummi debeant, iis in oſſibus fiant, quæ cuti immediate ſubjiciuntur. Nam ſubnaſcentibus ſi veſicatorium imponatur, conſtanti experientia mihi ad hunc diem centies iterata, non

com-

comprimuntur modo, & inhibetur illico eorum incrementum; ſed dolor antea gravis conquieſcit, tumorque ipſe ſenſim reſidit, prout ulcus manando veteraſcit. Ulcere autem ad finem perducto, integra reſtat pars nec quidquam gummi reliquum invenitur. In fronte, in capillata calvæ parte, in medio ſterno, in ſummis ſpinoſis vertebrarum dorſi proceſſibus, in ulnæ olecrani parte extima, in facie tibiæ anteriori gummi ſubnaſcentia ſæpiſſime vidi, quæ, impoſito ſtatim veſicante, ut ulcus excitatum eſt, atque diu manavit, conſtanter evanuerunt. Hujuſmodi curationum quid refert hiſtorias proferre numeroſas, quæ nunquam tantum addere poſſunt fidei, quantum mihi dabunt ultro quiqui velint in morbo ſatis obvio idem tentamen inſtituere? Hoc mihi potius addere liceat, natis etiam gummi, & augmentum adeptis opem impoſitum veſicans attuliſſe: & quamquam aliquando primi facti ulceris decurſus morbum non extinxerit, alterum tamen ulcus novo ſuperpoſito veſicante factum non raro morbum ſuperavit. Nullus autem dubito, hanc opem, quam in gummi venereo percurando veſicantia præſtant, manifeſto probare veſicantium eximiam in extrahendo a ſubjectis ſedibus manente in illis humore, eodemque per ulcus vacuando, poteſtatem. Nam ſi gummi curatur, quor-

quorſus ille viroſus gummi excitans humor divertit? numne in ſanguinem regreſſus eſt? quemadmodum regreditur cum, cute intacta, ſive emplaſtris hydrargyro divitibus, ſive unguento cum hydrargyro præparato gummi tegitur, aut confricatur. At ſolutum ita gummi, dum conceptum venenum ſanguini immiſcet, quot non damna poſt ſe trahit? Exempla quæ addam fidem faciant. Militi annorum fere triginta in dextera calvæ parte, propter tempus gummi duo ſat ampla enaſcuntur. Imperat Chirurgus, capillitio deraſo, elevatas gummi ſedes primum mercuriali unguine confricari, inde contegi emplaſtro, quod eſt de ranis cum duplicato mercurio. Sexto die gummi prorſum evanuerunt. Sed, uno, aut altero interjecto die, corripitur æger dolore capitis ingenti, & pervigilio: additur his febris. Inflammantur fauces, & deglutitio perit. In hoc ſtatu nata ſpontanea vehemens diarrhæa ſaluti fuit: fortaſſis & aliquot natæ in cute puſtulæ. Tetrior eſt caſus quem adnectam. Vir erat pene quinquagenarius gummi vexatus in anteriori extremo dextræ veræ tertiæ coſtæ, qua ſuæ cartilagini committitur. Adit nuper Noſocomium. Confricari gummi mercuriali unguine jubetur. Fit per quinque dies. Solvitur diſparetque gummi. Statim vero febris

exci-

excitatur inſignis, gravitas primum capitis, mox ſopor, huc illuc convellitur, maxime palpebris, pulſus depreſſi fiunt, anhelitus, ſenſuum omnium oppreſſio. Moritur æger ante horas duodequadraginta. Abdomen apertum oſtendit ſub peritonæo, comitem dextrorum iliacorum vaſorum, abſceſſulum ichoroſo humore plenum, qui ſub Fallopii ligamento verſus femen vergeret. Pectus ubique ſanum, & in gummi ſede cavum in oſſe oſtendit pauculo ſanguinoſo humore reſperſum. Caput ſub dura matre, inter hanc & cerebrum, maximam ſabalbidi ſeri, enormemque copiam collectam habebat. Cerebro detecto, inter arachnoideam, & piam matrem, puris circa cerebrum, & cerebellum, ubique fere mirifica collectio fuit, ſubviridis, & denſi, ut eradi poſſet fruſtulatim, effluere non poſſet. Nonne pectoris gummi materies mercurialibus frictionibus in ſanguinem repulſa (xli), & in caput rejecta ægrum hunc confecit? An unquam ſimile aliquid ſequitur gummi veſicante curatum? Vidi inſuper cui, nato jamjam in medio ſterno gummi, alchoolis vini repetita applicatio ſolutionem tumoris citam attulit. Huic paullo poſt gummi in tibia ſubnaſcitur, quod coactum eſt eodem remedio diſperire. Tandem circa genua tumor enormis emergit, & macies tanta, ut, ni plena ſuſcepta fuiſſet hydrargyroſis, fata-

ſatalem ægro exitum attuliſſent. Equidem aut me numeroſiſſima exempla deceperunt gummi ſine ulla ſubſequente noxa veſicante curatorum, aut hæ curationes manifeſte evincunt, quæ veſicante curantur, gummi venenum e corpore extrahi, non in ſanguinem remeare.

L. IGITVR veſicantia, ſicubi applicantur, attrahunt in ſedem illam, quam exulcerant, ſubjectos præcipue humores, perque factum ulcus potentiſſime evacuant. Nihil ergo erat cauſſæ, cur in poſtica iſchiade nervoſa, cum eſſent vaginæ iſchiadici nervi evacuandæ, veſicantium applicatio ad ſedes nervi ſubcutaneas negligeretur, quo poſſent per veſicantis ulcus vaginæ illæ evacuari. Quod primum ut facerem ratio me potiſſimum perſuadebat; poſtea vero, ut fit recogitanti, ſenſim vagæ quædam animadverſæ apud veteres, recentioreſque Medicos obſervationes tanquam calcar addiderunt. Occurrebant namque caſus hujus iſchiadis aut forte fortuna, aut irrationabili conſilio percuratæ, qui cum nullam haberent aliam manifeſtam ſecutæ ſanitatis rationem, in noſtra videbantur medendi idea præclarum habere potuiſſe fundamentum. Namque GALENVS incidenter memoraverat ſanatam in viro iſchiadem *quatuor jam annos parvis intervallis recurrentem*, *poſtquam curatum fuerat*,

rat, *quod acceperat vulnus in malleolo*, *in quo arteria fuerat diſciſſa* (*g*). Mihi vero videbatur illud malleoli vulnus iſchiadis curationi prodeſſe potuiſſe, propterea quod inciderit forte in locum, ſub quo nervus laborans excurrebat, ejuſque vaginas vacuaverit. Pavlvs autem ab Ægina, cui maxima fuit ad iſchiadem percurandam in uſtione fiducia, inter ſedes in iſchiade urendas locum maxime elegit *ſupra malleolum exteriorem* (*h*): quæ uſtio, forte fortuna utilis quandoque experta, rationem habere potuiſſe videbatur, quod ad imam ſubcutaneam iſchiadici nervi partem, propter illum maleolum deſcendentem, pertinuerit. Albvcasis vero fuit, qui maxime omnium noſtris rationibus videbatur explicabiles attuliſſe obſervationes; nam *in ea iſchiade*, *in qua ad digitos uſque pedis dolor tendat*, *tribus punctis*, *aut quatuor*, *aut*, *ſi videretur*, *etiam pluribus*, *quo loco æger doceret*, dolorem ſcilicet maxime inſidere, *inurere cauterio* commendavit (*i*): ſcilicet cum dolor iſchiaci nervi tractum potiſſime teneat, ſuper hoc ipſo nervo cenſuit inurendum. Idque mihi videtur manifeſte oſtendere arabum in curanda poſtica iſchiade nervoſa

(*g*) In libro de ſanguinis miſſione. cap. LXXVI.
(*h*) De re medica Lib. VI.
(*i*) Libro primo cap. 43.

voſa rationem, ut omnium præſtantiorem ita pervetuſtam. Eaque res me monet ne recentem ejus gentis hujus morbi curandi rationem memorare prætercam, omnino dignam, quæ Europæ Medicis innoteſcat. Poteſt enim eſſe documento, ipſo ferente inſtinctu, veri metam ſæpe homines citius, quam rationis auxilio, attigiſſe. Africam Aſiamque maximam partem Arabes Medici pervadunt. Nullibi frequentior iſchias quam in inferiori Ægypto. Cælum uliginoſum, & veſtium in plebe incuria, nudique habiti pedes, videntur vulgari morbo cauſſas dare opportunas. Arabes ſic curant. A ſummo iſchio originem doloris pertentando manu ad imum pedem proſequuntur. Per femur & crus viam quam tenet obſervant, donec ad doloris finem perveniant, qui eſt prope ultimos pedis digitos. Hunc locum ſignant, eſtque ad pollicis diſtantiam ſupra diviſionem quarti, & quinti digiti (*k*), quo demum videtur deſinere tam longus dolor. Ibi ignito ferro profunde inurunt; ulcus manare longius ſinunt, & intra quadraginta dies ægri curantur. Nervoſam tibialem iſchiadem poſticam ſic curari poſſe certum eſt; ſuralem non poſſe apparet. Rationem in eo habet quod eo loci extremitas ſubcutanei tibialis

(*k*) Tab. I. Fig. I. *i*.

bialis rami iſchiadici nervi deſinat ſe in duos ramos findens, quorum alter ad quartum, alter ad quintum digitum tranſeat (*l*). Eam rem mihi modo expoſuit FRANCISCVS CORBVS auditor noſter, qui multos annos iis locis medicinam fecit, inde redux ineunte Aprili anni MDCCLXXVI.

LI. ET hæ quidem disjectæ apud veteres, ſed forte fortuna veluti in anteceſſum præparatæ, nobis arridentes obſervationes, tanquam fortuito præmiſſæ veri faces videbantur, quarum aliæ nonnullæ elegantiores apud recentes medicos etiam occurrebant. Etenim ALTIMARVS, qui floruit apud nos ſub medio ſeculo decimoſexto, cum multa, ut tunc ſcriptores medici ſolebant, indiſcriminatim conſarcinaſſet, quæ iſchiadem everterent, hoc demum tamquam ultimum *diuturno coxendicum dolori* commendavit auxilium; *igne ſub genu externa in parte inuſtionem efficere* (*m*). Quod idem paullo poſt JOANNES ZECCHIVS ſummopere collaudavit, qui, perdurante iſchiade, *paullo ſubtus genu*, *in parte exteriore lateris affecti*, *cauterium* cenſuit *inurendum* (*n*). Cur autem ea ſedes uſtioni propitior? an

(*l*) Tab. II. Fig. I. *l*.
(*m*) De medendis Hum. Corp. morb. cap. XVIII.
(*n*) Conſult. Med. XLIII.

an *derivationis cauſſa*, uti ZECCHIVS voluit? ſed cur non aliis excitata locis ad eam plagam ſpectantibus æque utilis uſtio eſſet? nonne quia *in parte illa exteriore affecti lateris, paullo ſubtus genu* inſtituta, in iſchiadici nervi partem caderet, cuti ſubjectam ad fibulæ caput, itaque opportuno in loco (XL) ejus vaginas aperiret? Neque urendi locum minus ſpectabilem, minuſve egregium invenit, hypotheſi erronea feliciter uſus HADRIANVS SPIGELIVS: qui cum ſedem iſchiadis in venis cruralibus cum HIPPOCRATE (V) collocaret, *inter principia muſculi gaſtrochnemii*, qua vena deſcendit poplitea, fonticulum propoſuit excitandum (*o*). Quem SCVLTETVS in ſe ipſo tam feliciter expertus eſt, ut poſt varia incaſſum adhibita medicamina, hujus fonticuli beneficio non a præſenti modo iſchiade ſit curatus, ſed per longam annorum ſeriem ab eadem immunis exſtiterit. Quamobrem non dubitavit aſſerere, *ubi tam interna, quam externa remedia ſine ſucceſſu in hoc fuerint morbo uſurpata, tanquam ad ſacram anchoram, ad fonticulum in hac ſede excitandum confugiendum eſſe* (*p*). Idque poſtea JOANNES RHODIVS comprobavit,

H

(*o*) De humani corpor. fabr. lib. V. cap. IX.

(*p*) Armamentar. Chirurg. decl. Tab. LIV. 1. p. m. 195. editionis Amſtelædami an. MDCCXLI.

bavit, eo tantum diſcrimine, quod non fonticulum, ſed ſetaceum eo loci memoret a Spigelio uſurpatum: *diuturnos*, enim inquit, *coxendicum dolores* Hadrianus Spigelius *brevi tempore ſuſtulit ſetaceo ex radice hellebori muſculi gaſtrochnemii gemelli interſtitio in ſuris infixo. Nimirum venæ ſubpopliteæ* (*q*) *beneficio: cujus inciſio cæteroquin eo in caſu magnos effectus habet* (*qq*). Quis vero non videt non tam ob venæ, quæ nuſpiam iſchiadici doloris ſedes eſt, quam ob nervi iſchiadici viciniam ſuram ſubeuntis (xxix), eum fonticulum, ſive ſetaceum, prodeſſe potuiſſe? Quæ res eſt indicio iſchiadem illam Spigelii fuiſſe proculdubio ſuralem; qua in iſchiadis ſpecie quid fonticulus apto loco in poplite excitatus præſtet poſtea (liv) apparebit.

LII. Hactenus relatæ Clariſſimorum Virorum obſervationes, quibus meditata ratio curandi confirmatam nervoſam iſchiadem poſticam, quaſi totidem præclaris fundamentis inniti poſſe videbatur, non facile dixero quantam mihi ſpem injecerint profuturæ veſicantium operæ ſuper ſedes ſubcutaneas iſchiadici nervi. Neque enim amplius videbatur nova omnino, & audax noſtra illa curandi ratio, cujus ante nos præ-

(*q*) Tab. I. Fig. I. *pp*. Tab. II. Fig. I. *rr*.

(*qq*) Obſervat. Medic. Cent. 3. obſervat. 78.

præclara jam indicia medici reliquerant præſtantiſſimi. Nihil igitur fuit reliqui cur ulterius dubitaremus ſpem conceptam tentare experimentis. Quod erat facillimum; ſiquidem apud nos frequentes caſus occurrunt hominum nervoſa iſchiade laborantium. Tentavimus ergo primum quid veſicans efficeret applicatum ad caput fibulæ, ſic ut totam ejus loci ſubcutaneam nervi partem comprehenderet. Cum enim in nervoſa iſchiade poſtica a coxa ad fibulam dolor maxime ſæviat, a fibula ad pedem longe minus, mihi videbar intelligere materiæ acris copiam majorem a coxa quoque ad fibulam nervi vaginas incolere; quam ſi, veſicante ad imam tibiam, dorſumve pedis applicito, evacuare contenderem, metus erat ne vel viæ longitudo, vel vaginarum nervoſarum iis in locis anguſtia, deſcenſui materiæ officeret, ejuſdemque evacuationi. Applicari ergo primum in homine quadragenario, quatuor jam menſes, & amplius iſchiade nervoſa laborante, ad fibulæ caput veſicans imperavimus ſequenti ratione. Paſtam veſicantis communi methodo paratam in formam planam, ſex longam tranſverſos digitos, quatuor latam, extendi juſſimus. Hæc tranſverſim capiti fibulæ applicata eſt (*r*), ſic ut me-

H 2

(*r*) Tab. I. Fig. I. *ff*.

medium emplaſtri totum fibulæ caput occuparet, ſuſque deque ſupereſſet, ſed maxime deorſum: hinc vero, & illinc extrema longitudinis emplaſtri, alterum ad poplitem, idque longius, aſcenderet, alterum deſcenderet ad tibiam. Faſcia veſicans firmatum eſt. Poſt quatuor fere horas ardoris ſenſus dolentiſſimus cæpit in veſicantis ſede perſentiri, cujus opera coxarius dolor viſus eſt hebetatus. Dubium tamen an ex eo quod materiam nervum inſidentem veſicans cæperit detrahere, an quod acrior veſicantis dolor iſchiadici doloris mitiorem ſenſum occuleret. Poſt horas quatuordecim ampliſſimam veſicam emplaſtrum excitaverat: eoque ablato, veſica inciſa eſt, effuditque flaviſſimi ſeri uncias pene quatuor. Vlcus recenti butyro conſueta methodo cæpit mederi: novem manavit dies. Pulcherrimum fuit a primo jam die, quo excitatæ veſicæ ſerum emiſſum eſt, potuiſſe ægrum cruri melius inſiſtere, noctemque ſequentem duxiſſe commodiorem: cumque lecto commiſſus curationem perficeret, non ſine noſtra geſtienti voluptate, tertium poſt diem profeſſus eſt ſe dolorem non amplius ab oſſis ſacri, & magni trochanteris regione ſentire, ſed animadvertere ſupernas ſedes doloris originem reliquiſſe, & ſenſim verſus ulcus veſicantis deſcendere. Septimo demum die in veſicantis ulcere dolor conſtitit,

femo-

femore penitus liberato. Hic deſcenſus doloris mihi aperte probare videbatur hydropem vaginarum iſchiadici nervi ſenſim per ulcus veſicante factum depleri, ſic ut qua ratione in ulcus ipſum acris materia deſuper deſcenderet, paullatim immunes ſupernas nervi partes ab irritatione relinqueret; donec, ea penitus educta, dolor prorſus evaneſceret. Nono autem die & qui a fibula erat ad dorſum pedis dolor fere evanuerat, quo tempore per ſe ulcus ſolidatum eſt. Idque fecit ut putaremus, fortaſſe ob ſitum cruris horizonti parallelum, æque ad ulcus deſcendiſſe humorem occupantem nervi vaginas cum a coxa ad fibulam, tum a fibula ad pedem, unaque via fuiſſe evacuatum. Ab eo tempore conſtanter immunis a priſtino iſchiadis dolore æger fuit.

LIII. Post hoc experimentum quot pari ſemper eventu per hos quatuor annos inſtituerim in Noſocomio, auditores noſtri præclare meminerint: ego certe metuam, ſi edixero, jactantiæ inſimulari. Obſervationes tamen aliquot, tot ab exemplis erutas, non poſſum præterire. Et primo quidem ſæpe vidi ſerum illud in veſica, quam emplaſtrum excitavit, coadunatum, acre adeo exſtitiſſe, ut intolerabilem ægro ardoris ſenſum inferret, quandoque etiam veſicam ipſam præroderet, emergeretque. Vidi adoleſcentem ſex &

viginti annorum, duos jam menſes hac iſchiade crudeliter vexatum, cui rupta per ſe eſt maxima veſica ad fibulæ caput emplaſtri opera excitata: ſerum, quod emerſit, per crus deſcendens, quæ attigit cruris loca, latiſſime omnia uſtulavit. Quod certe, niſi fallor, acris indolis materiæ dolorem iſchiadicum inferentis non leve indicium (VII) eſt. Siquidem utut dici poſſit, cantharidum acrimoniam recens ſero immiſtam ejus potuiſſe vim ita acuere; haud tamen dubium eſt, ipſius ſeri iſchiadici naturam acerrimam ſæpe eſſe. Vidi mulierem cui quidquid ſeri per primos dies ulcus ad caput fibulæ emanavit, id, niſi arte coerceretur, quantum per crus deſcendebat, huc ruborem, illuc uſtionem efficiebat. Deſcenſum autem illum originis doloris, magis magiſque in dies, verſus genu, rari fuere caſus, qui diſtinctiſſime non oſtenderent: vix unum & alterum in tot exemplis memini. Accidit etiam iis, qui nervoſa iſchiade poſtica diutiſſime laboraverant, ut veſicantis opera excitata veſica ſerum quandoque funderet tenaciſſimum, glutinique par; quod ſerum cum evaſit, vetus iſchias evanuit. Adeo ut his in ægris ſi primi veſicantis opere emerſit lentus ille, & tenax humor, primum veſicans depulit omnino morbum: ſin minus, primi veſicantis ulcere ſolidato, toties

ties oportuit veſicans iterare, donec glutineum illud penitus eliceretur. Habeo frequentes caſus, qui vel tertium veſicans repetito exegerint. Placet ad hoc unam, aut alteram hiſtoriam recenſere. Miles erat annorum ſex & quinquaginta: corripitur menſe Septembri iſchiadico dolore vehementi, cujus certam mihi cauſſam ſiſtere neſciret. Dolor a ſacri oſſis regione per poſteriorem partem majoris femoris trochanteris, perque poplitem, prioraque cruris, exteriorisque malleoli, in ſubjecti pedis dorſum veniebat. Applicatum ei fuerat amplum veſicans in ſede articulum femoris cum coxa ſpectante, quo maxime dolor ſentiebatur: ſed excitatum ulcus etſi manaverit diu, dolor tamen integer permanſit. Expertâ inutiliter veſicantis operâ, ſedes eadem ignito ferro profunde inuſta eſt: ſed dolor & manante, & ſolidato hoc altero ignis ulcere, nihilominus perſeveravit. Tandem plenam ſuſtinet hydrargyroſim; neque dolor poſt diuturnam ſalivationem quidquam imminuitur. Adit poſt hæc, menſe a morbi origine undecimo, Noſocomium, noſtræque curæ committitur. Ei cum alvus eſſet per se cita, neque vitæ vires nimiæ eſſent, & alvi ſolutionem, & miſſionem ſanguinis pepercimus. Statim ergo ad fibulæ caput veſicans emplaſtrum juſſimus applicari. Hujus opera veſica inſignis excitata

 eſt,

eſt, qua per se rupta, ſerum quidem fluidum multum effluxit, multum tamen coagulatum & tenax in veſica relictum eſt, quod, veſicæ pelliculâ reciſâ, abraſione quadam eſt extractum. Poſtea ab ea veſica qui effluere perſeveravit, denſus adeo humor fuit, ut faſcias, quæ ulcus obtegebant, invicem glutinaverit, cutique proximæ valenter adſtrinxerit. Nono die, ſolidato veſicantis ulcere, curatus perfecte æger erat. Vir alter annorum, quatuor ſupra triginta, Februario menſe dolore corripitur in coxa ſiniſtra, ſine cauſſa manifeſta. Tractum hic dolor ſequebatur, qui eſt in nervoſa iſchiade poſtica tibiali. Multis remediis, quorum vix memoriam retinebat, inutiliter adhibitis, plurimorum conſilio Medicorum ſubivit univerſalem hydrargyroſim. Hujus opera quinque & viginti dies ingentem ſalivationem æger paſſus eſt: dolore, quod mirum, perſiſtente, etſi certe refracto, quandoquidem nocte non tam acriter inſæviebat. Pertæſus æger cruris impedimentum, irritamque curationem, ſub initiis Auguſti fertur ad Noſocomium, nobiſque curandus demandatur. Primo die alvum ſolvi juſſimus drachma pulveris diaſarſæ ſolutivæ cum granis octo mercurii dulcis. Soluta quater eſt. Altero die veſicans ad fibulæ caput eſt appoſitum. Tertio veſica excitata viſa eſt perampla, deditque inciſa

fla-

flaviſſimum tenue ſerum: dolor autem eo die minor fuit. Ad octavum uſque diem, quo veſicantis ulcus conſanuit, adeo ſenſim imminutus dolor erat, ut interdiu leviſſimus ſentiretur, nocturnis tamen horis leves quaſdam exacerbationes haberet. Igitur veſicans alterum in eadem ſede poſitum eſt, hocque veſicam excitavit amplam, quæ per ſe rupta inventa eſt, ſerumque viſum eſt effudiſſe aquæ ſaturæ ichtyocollæ tenacitate par: hujus opera dolor ulterius eſt imminutus. Sed octavo etiam die ulcus alterum conſanuerat, neque dolor penitus exceſſerat. Tum tertio ſuper eodem ſanato jam loco veſicans eſt impoſitum: hoc veſicam excitavit tres pene uncias lymphæ mucoſiſſimæ continentem: tertio ab hoc veſicante die dolor penitus evanuit. Vtile adeo monitum eſt, quod ſine notabili ægrotantium detrimento præteriri non poſſe, multis compertum habeo experimentis, jubendos omnes diuturna iſchiade vexatos, quos propoſita veſicantis applicatione curaveris, ne in maximo crutis otio ulceris curationem tranſigant, vel priſtini doloris metu, vel ejus intolerantia, quem veſicantis ulcus ſuperaddidit. Nam lenis deambulatio, utut moleſta ſit, maxime tamen nervi depletionem adjuvat, ejuſque humoris morbifici extruſionem, qui glutineus natura ſua, & pigerrimus eſt. Hominem

minem præ ceteris vidi, quem neceſſaria vitæ officia coegerant, cum ulcus veſicantis opera ad fibulæ caput ob nervoſam iſchiadem factum haberet, multum moveri: huic, in magna crurum agitatione, primi veſicantis ulcus ſanguinem ipſum copioſe manavit, quo actutum, quod antea nemini, annoſa iſchias, & conſtanter evanuit. Sed hæc eadem exercitatio etiam in illa poſtica iſchiade valet, quam ſuralem appellavimus. Nam ſæpe dolore cruris quieſcere coacti, dum ſibi parcunt, unius mali cauſſa ſemina alterius jaciunt ægroti. Siquidem diu immota habita crura, etiam iſchiadico dolore profligato, tanquam ſemiparalitica jacent. Huic vitio auxilium eſt una ſtatim ſuſcepta, etſi initio laborioſa, exercitatio, quæ conſuetudinem voluntati parendi, quam deſidia hebetavit, revocet in nervis, motuique reſtituat. Nam ad motum voluntarium membrorum nos natura diſponit, & impellit, eum vero perficit, & ſervat exercitatio.

LIV. Cum vero in tibiali iſchiade poſtica veſicantis actio ad præſcriptam ſedem applicati egregios ſemper effectus attuliſſet, ſæpiſſime accidit ut in poſtica nervoſa iſchiade ſurali parum proficuam ejus operam obſervarem. Id me movit, ut curatius inquirerem, cum in cauſam hujus irritæ operæ veſicantis, tum in auxilium ei nervoſæ

voſæ iſchiadis ſpeciei, quamquam minus frequenti, magis opportunum. Et vero mihi ſtructuram poſitionemque iſchiadici nervi conſideranti veroſimile viſum eſt, iſchiadem poſticam modo integrum iſchiadicum nervum, modo duorum ejus inſigniorum ramorum alterutrum inſidere. Si integrum inſideat, utroque ſpectare, unaque cum trunco & ſuram, & tibiam ad pedis uſque dorſum indolere; ſi partem, ſpectare iſchiadem ad eam cruris ſedem ad quam pars illa nervi deſcendat. Itaque in ſurali iſchiade, pars, quæ, cum bifidus nervus in poplite diſcedit (*s*), interior eſt, ſola afficitur: eoque a trunco ad ſuram ea pars dolet, libera nervi priori parte tibiali. In iſchiade tibiali vero affici partem poplitei nervi exteriorem, & ſequi doloris tractum directionem ejus uſque ad pedem. In hac & ad fibulæ caput (*t*), & ad tibiæ latus (*u*), & ad pedis dorſum (*x*) recte, & proficue veſicans apponitur, cujus opera extrahitur noxius humor tibialis rami vaginas infarciens. In ſurali vero niſi feriantur vaginæ rami inſignioris in ſuram deſcendentis ſpes profectus prorſum vacua eſt. Igitur conſiderans ſedes magis huic operationi opportunas ſuralis rami,

(*s*) Tab. II. Fig. I. *b c*.
(*t*) Tab. I. Fig. I. *ff*.
(*u*) Ibid. *gg*.
(*x*) Ibid. *hh*.

rami, non inveni aptiorem quam qua per poplitem deſcendit. Nam ſubjacet ibi nervus vaginæ communi aponeuroticæ poplitem veſtienti (*y*), pauca pinguitudine intercedente. Veſicantis applicationem ea tamen ſedes non admittit, cum moleſtiæ cauſſa, quam creat gradienti, tum quia nervus profundius latet quam ut proxime ſentire, & cum effectu poſſit vim veſicantis extractoriam. Cauterium & adire vicinius nervum poſſe credidi, & valentius afficere, ac deplere. Experimento tentare rem aggreſſus felicem vidi, & ſtabilem effectum. Adoleſcens annos natus undetriginta, ſartor, ſeptem jam menſes poſtica ſurali iſchiade laboraverat; mirum quantum vexatus & cauſticis, & uſtionibus, & inunctionibus, adivit Noſocomium. Appulus erat Peucetinus Andrienſis. Ei fonticulum ſtatim in medio poplite (*z*) ignito ferro inurendum præcepi; præparato tres per dies corpore aliquot unciarum aquæ purgantis uſu. Altera ab uſtione die dolor fuit mitior: ſed cum ſexto eſchara ſeparari cœpit, & pus effundi, tum vero dolor miteſcere inſigniter. Dicam brevi quadrageſimo ſeptimo ab effectione fonticuli die exceſſit ſanus Noſocomio. Dolor a decimo ſeptimo penitus evanuerat. Sed torpor cruris, qui difficillime abſce-

(*y*) Tab. II. Fig. I. *E. n o q*. (*z*) Tab. I. Fig. I. *l*.

abſcedebat, coacto ægro ad motum, pullatim evanuit. Huic ægro non antea fonticulum claudi permiſi, quam ſponte ſua manare deſierit. Hoc primum experimentum alia ſunt ſecuta ſimili eventu. Neque tamen diſſimulabo, nonnullos, quibus fonticulum hunc in finem excitari præceperam, fruſtratos imperitia artificis fuiſſe ſpe ſua. Nam alios vidi, quibus ſublimem uſtionem in cute poplitis Chirurgus fecit, non cauterium infixit. Hoc autem cauterii genus niſi grandiuſculum ſit, & ita deſcendat in cutem, ut proximius nervo accedat, inutile eſt. Aliis accidit ut locum arbitratu quodam in poplite inuſſerint, nulla veræ urendæ ſedis præhabita peritia. His fonticulum fuit inutile, quia excitatum loco non ſuo. Nam ſuralis nervi truncus poplitis locum occupat interiorem, medius inter duos femoris condylos, recta cum trunco directione in ſuram deſcendens (zz). Tactu ipſo ſentitur, & pateſcit: & ne antehac obſcurus ſit, exprimendum tabula cenſui (*a*).

LV. Hæc, aliaque paria recenſitis exempla mihi aperte probarunt ſummam eſſe neceſſitatem ad vetuſtam percurandam nervoſam iſchiadem poſticam eliciendi glutineum illum, tenacemque humorem, qui, vaginas iſchiadici nervi diu-

(zz) Tab. II. Fig. I. *n q*. (*a*) Tab.I. Fig.I. *l*.

diutiſſime inſidendo, eam forte lentitudinem acquiſivit. Cujus cauſſa, qui iſchiadem annoſam patiuntur, curantur difficillime. Nam incruſtatur craſſus humor, adhæretque nervo, quem obſarcit; cujus imminuta functione, crus difficilius extenditur, macreſcit, inflexus fertur, cogitque ægrum claudicare. Nam nervos libertate vaginarum indigere, quo muſculos moveant, alias oſtendemus. Ego vero glutineam naturam illam pertinere putavi magis ad eam morboſi humoris partem, quæ a ſumma coxa ad fibulam nervi incolat vaginas, quam ad reliquam ad pedem uſque iiſdem in vaginis reſtitantem. Hanc enim morbificæ materiæ partem ut habeam vel in diuturna iſchiade nervoſa pauciorem, fluidioremque, faciunt hæc duo, ſubjectio nempe non levis ad muſculos cruris multæ partis ejus nervi, qui a fibula ad pedem venit, qua nonnihil præcavetur mora humoris, & lentitudo; facilis deinde experta, per ulcus excitatum ad fibulæ caput, doloris inſidentis crus ad pedem uſque integra evaneſcentia. Quæ præſertim evaneſcentia liquido oſtendit, levem adeo, fluentemque materiam tibialem illam nervi ſedem continuiſſe, ut ad ulcus ſuperne ad fibulæ caput excitatum aſcendere potuerit, & illac evacuari. Quamquam ingenuus non diſſimulabo, caſus mihi quoſdam oc-

cur-

curriſſe, in quibus, poſt curatum ulcus ad fibulæ caput veſicante factum, dolor a coxa ad fibulam evanuerit, illa nihilominus reliqua doloris parte, quæ a fibulæ capite ad pedem eſt. Id vero cum accidit, aut ad exterius tibiæ latus (*a*) quatuor tranſverſos digitos ſupra malleolum exteriorem, verſus anteriorem tibiæ ſpinam veſicans applicari juſſimus tranſverſe, feliciſſimo eventu: aut ad ſummum pedis dorſum, etiam tranſverſe (*b*), pari ſucceſſu applicatum eſt. Mihi vero olim hæc ad pedis dorſum veſicantis applicatio quodammodo blandiebatur ſpe ab imis ſedibus eliciendi omnem humorem, qui ſuperas omnes iſchiadici nervi vaginas inferciret: ſed conſtanti experientia edoctus ſum, nullibi dolentius, aut agere veſicans, aut veſicantis ulcus apertum ſervari. Vidi ægros moleſtiſſimo doloris ſenſu horas omnes traduxiſſe, quotquot veſicantis uſtionem comitabantur: ulcereque perfecto, non tam reliqui iſchiadici doloris cauſsâ, qui ſæpe omnino evanuerat, quam dolentis ulceris moleſtiâ gradum ſiſtere nequiviſſe. Itaque cum effectus æque felices, minuſque moleſti, comitarentur veſicans imo tibiæ lateri applicatum, nihil fuit cauſſæ cur ab aliquo hinc tempore pedis dorſum ulcerarem.

LVI.

(*a*) Tab.I. Fig. I. *gg*. (*b*) Ibidem *hh*.

LVI. QVÆ hactenus expoſui plenam hiſtoriam habent noſtrarum omnium in iſchiade nervoſa percuranda obſervationum: ex quibus ſpero, niſi me plurima fefellerunt experimenta, fructum non levem, quotquot experiri velint, relaturos. His autem auctor ſim, ſi rerum, quas tradidi ad curam pertinentium, potiri velint, ut antea conſulant egregias duas Anatomicas Tabulas EVSTACHII, XX, & XIX, ut inde doceantur decurſum in primis integri iſchiadici nervi: noſtraſque conferendo adjectas calci hujus operis icones, cum Tabulis EVSTACHII, manifeſtius intelligant, quam ad nervi partem veſicans pertineat, dum cuicumque trium, quas deſignavimus, ſedium applicatur. Quibus ſedibus, pro veſicante, ſæpiſſime ignitum ferrum applicare voluiſſem. Fuit mihi namque non levis olim conjectura, ignis vi, quem tantopere veteres in iſchiade (L) commendaverant, citius ad ſedem igne tactam acrem materiam vaginas infarcientem iſchiadici nervi attrahi potuiſſe. Acrior eſt enim ſtimulus ignis, & celerior. His accedebat non inelegans fama, qua perlatum eſt apud Marateenſes in Lucania. Monachum agyrtam olim extitiſſe, qui curaret actutum hanc iſchiadem ignito ferro eam cruris ſedem attingendo, quæ ſupra malleolum exteriorem proxime

curriſſe, in quibus poſt curatum ulcus ad fibulæ caput a veſicante factum, dolor a coxa ad fibulam evanuerit, illa nihilominus reliqua doloris parte, quæ a fibulæ capite ad pedem erat. Id vero cum accidit, aut ad exterius cruris latus (*a*) quatuor tranſverſos digitos ſupra malleolum exteriorem veſicans applicari juſſimus oblique, quod ſemper egregie profuit: aut in ſummo pedis dorſo etiam oblique (*b*) pari ſucceſſu poſitum veſicans fuit. Quæ ad pedis dorſum veſicantis applicatio mihi primum ſpem injecerat ab imis ſedibus eliciendi omnem humorem, qui ſuperas omnes iſchiadici nervi vaginas inferciret: ſed conſtanti experientia edoctus fui, nullibi dolentius aut agere veſicans, aut veſicantis ulcus apertum ſervari. Vidi ægros cum ſenſu doloris moleſtiſſimo horas omnes traduxiſſe, quotquot veſicantis actionem comitabantur: &, ulcere perfecto, non tam reliqui iſchiadici doloris cauſsâ, qui ſæpe omnino evanuerat, quam dolentis ulceris moleſtiâ gradum diutiſſime ſiſtere nequiviſſe. Itaque cum effectus æque felices, minuſque moleſti comitarentur veſicans imo cruris lateri applicatum, nihil fuit cauſſæ, cur

(*a*) *Tab. I. fig. I. gg.* (*b*) *Tab. I. fig. I. hh.*

ab aliquo hinc tempore pedis dorſum ulcerarem.

LVI. Quæ hactenus expoſui, plenam hiſtoriam habent noſtrarum omnium in poſtica iſchiade nervoſa percuranda obſervationum: ex quibus ſpero, niſi me plurima fefellerunt experimenta, fructum non levem, quotquot experiri velint, relaturos. His autem auctor ſim, ſi rerum, quas tradidi, ad curationem iſchiadis pertinentium potiri velint, ut antea conſulant egregias duas anatomicas tabulas Eustachii xx, & xix, ut inde doceantur decurſum in primis integri iſchiadici nervi: noſtraſque conferendo adjectas calci hujus operis icones cum illis Eustachii tabulis, manifeſtius intelligant, quam ad nervi partem veſicans pertineat, dum cuicumque trium, quas deſignavimus, ſedium applicatur. Quibus in ſedibus pro veſicante potius ignitum ferrum apponere voluiſſem non levi inductus conjectura, ignis vi, quem tantopere veteres in curanda iſchiade (l) collaudaverant, citius ad ſedem igne tactam acrem materiam vaginas infarcientem iſchiadici nervi attrahi potuiſſe, idque ob ignis acriorem ſtimulum, atque operam celeriorem. Nec parum ad id momenti adjiciebat pervulgatum apud nos, Maratheæ in Lucania monachum agyrtam olim extitiſſe, qui curaret actutum hanc

iſchia-

iſchiadem ignito ferro eam cruris ſedem attingendo, quæ ſupra malleolum exteriorem proxime ad quatuor digitos eſt tranſverſos. Quod mihi cum primum retuliſſet CARMINVS VENTAPANIVS magni nominis Medicus civis & ipſe Maratheenſis; confirmavit poſtea Chirurgus noſtras claræ famæ FELIX ACRIVS. Qui ſe inſuper ait Franciſcanum alterum monachum noviſſe e Hyeroſolimis reducem affirmantem, in Palæſtina iſchiadem celerrime curari, tenui ignito ferro paullo ſupra exteriorem malleolum crure leviter aduſto; idque in uſtione illa mirabile videri, quod ea peracta, ſtatim dolor evaneſceret. Addebat ACRIVS, diligenter ſe, antequam illa ratione ullam iſchiadis curationem pertentaret, illius cruris loci ſtructuram in cadavere perquiſiviſſe, & cum ſub illa ſede ramum iſchiadici nervi inſignem obſervaſſet, credidiſſe eum nervum afficiendo ignis vim tantopere valere. Sed adhuc tanta fuit noſtrorum ægrotantium, vix audito ignis nomine, formido, vel quod alias inutiliter, ac permoleſte in femore pertulerant, vel quod veſicante lenius curatum iri opinarentur, ut nunquam locus fuerit hujus in crure tentaminis inſtituendi. Mihi interim adeo felix opera veſicantis maxime ad caput fibulæ conſtanter accidit, ut partim nefas duxerim, tentandi unice

I 2 cauſſa

cauſſa ignis medicinam ſatis aſperam, atque terrificam adhibere; partim nonnihil efficaciorem, certioremque veſicantis operam ignis virtute judicaverim. Quamquam enim ſtimulus ignis acrior, celeriorque ſit, ut non modo videatur poſſe ad ſedem uſtam convocare materiam vaginis nervi incluſam, ſed & ipſum nervum contra materiam irritantem, nova inducta modificatione, munire; quia tamen in loco, quem ignis adurit, eſchara fit, cujus lenta eſt ſeparatio, exitui materiæ quoddam ignis relinquit non paucos per dies impedimentum. Cujus cauſſa cauſticum eſcharoticum veſicanti nunquam ſubſtituere auſus ſum. Accedit, quod ſi lentus humor eſt excernendus, qui maxime in nervo abundat inveterata iſchiade affecto, cutis aduſta igne, atque criſpata parum celeriter faveret illi excretioni: eaque ex cauſſa potius recentem, quam veterem iſchiadem ignis juvare poſſet. Recentem autem cum veſicans appoſitum facile curet, non eſt cur ignis opera indigeamus; a quo illud etiam eſſet pertimeſcendum, ne indocta manu, aut parum cauta adhibitus, altius eo, quod par eſt, deſcendat, nec tam cutem afficiat, quam ſubjectum inſignem nervum attingat, & adurat. Cuicui vero ignis opera placeat, ſi applicandus eſt, tolerabilius ad

eam

eam cruris partem applicabitur (modo ſumma cautio adhibeatur, ne cutis nimium deſtruatur ab igne) quam deſignavimus (c).

LVII. Nec tantum ita ſentio de ignis in iſchiade efficacia, & uſu, ſi locis adhibeatur, quos ad fibulæ caput ſupra exteriorem malleolum, ſupraque pedis dorſum indicavimus; verum & idem de illa uſtione pronuntio, quam recentes Arabes adhibere ſolitos eſſe ſupra diximus (L). Nam quater a me inſtituta neque promptam illam iſchiadici doloris ceſſationem attulit, cujus maxime cauſſa, ut nonnulli predicabant, præcellere omnibus videbatur; neque accidit ægris, niſi non mediocri ſuperaddito dolore, quem ejus loci uſtio vivum, & diuturnum ſolet excitare. Non eo tamen nego, quattuor illos homines iſchiadicos huic uſtioni ſubjectos ab iſchiade convaluiſſe; ſed tantum affirmo, nihil me in ea medendi ratione obſervaſſe, quo hanc cæteris anteferrem. Accedit, ſæpius me vidiſſe, veſicantis opere ad fibulæ caput appoſiti iſchiadicum dolorem ſatis cito fuiſſe levatum, quod in præclaro exemplo vidit etiam Vindobonæ Viri Ill. H. N. Crantzii, quem honoris cauſſa nomino, Auditor Clariſſimus

(c) *Tab.* 1. *fig.* 1. *g g.*

ſui ad poſtremum digitum, partem ad quartum dirigit. Et ne illius anguli, qui nonnumquam aut paullo proximior eſt, aut nonnihil ab illa digitorum diviſione remotior, ſitus exacte capiendus aliquem fallat, optimum factu eſt, digito cutem ejus loci comprimendo pertentare. Nam ubi preſſione illa ſenſus doloris, qui in angulo diviſionis ſolet eſſe acrior, percipitur, ibi, ſigno antea atramento conſtituto, ignitum ferrum inducendum eſt. Neque oportet alte nimis ferrum imprimere: nam nervus cuti immediate ſubjectus eſt, & cutis ejus ſedis neque pinguitudine abundat, neque nimium craſſa eſſe ſolet. Dirigendum eſt autem inſtrumentum, ſi in illo angulo reſcindendus nervus eſt, non ſecundum directionem digitorum, ſed potius tranſverſe.

LVIII. Non eſt autem diſſimulandum, veſicantis operam ſi cui unquam ſedi, illis certe, quas indicavi, ſubcutaneis ſedibus iſchiadici nervi accidere dolentiſſimam. Sed quo dolentior fuit, eo mihi viſa fructuoſior. Idemque uſuvenit, quoties pari dolore cubitalis nervus afficitur. Veſicans enim inter olecranon ulnæ, & condylum humeri interiorem (*h*) dolenti loco appoſitum vidi dolores illos pertinaciſſimos ſolviſſe;

(*h*) *Tab.* 1. *fig.* 1. *q*.

viſſe: cujus rei jam multa adhuc habeo experimenta. Sed dum ille locus veſicante aperitur, dolor eſt inſignis: quod ſemper fieri oportet, quoties grandior nervus cuti, quam veſicans adurit, ſine magna pinguitudinis interpoſitione ſubjicitur. Neque prætereundum eſt, nonnunquam me vidiſſe, quibus artificis imperitia, pro ſtabili, & aſſignato loco ad fibulæ caput, veſicans ad exterius latus articuli genu fuerat applicitum; omnino extra poſitum ſubcutanearum ſedium iſchiadici nervi: nihilo tamen minus, etſi perpaucis, his quoque eamdem fuiſſe a veſicatorio utilitatem, quæ ſolet adeſſe, quibus opportuno in loco veſicatorium apponatur. Quos ego profeciſſe exiſtimo ipſamet iſchiadicum nervum obſidente materia illac educta, &, ob communionem celluloſæ membranæ eo corrivata. Eaque exempla mihi amplius probare viſa ſunt, veſicantis operam non tam nervum afficiendo, quam ab eo extrahendo materiam, educendoque prodeſſe. Quod in illis facilius fieri oportet, qui laxioribus gaudent nervorum vaginis, atque illam faſciæ latæ partem, qua nervus iſchiadicus in fibulam deflectens obtegitur, habent laxiorem; ita ut liberum commeatum incluſo humori uſque ad genu latus concedere poſſint. Quoſdam item vidi tibiali iſchiade laborantes, veſicante ſummæ ſuræ ſedi

appo-

appoſito, curatos. Sed per hunc locum ramuſculus inſignis ſuperficialis tibialis rami iſchiadici nervi deſcendit (*i*), cujus depletione poteſt ex integro trunco humor extrahi, & iſchias inde nata evaneſcere.

LIX. Constat igitur, poſtica iſchiade nervoſa laborantibus, poſtquam veſicantis opere eductus ſit humor omnis, qui vaginas iſchiadici nervi occupaverat, ceſſare omnino dolorem. A quo humore, ſi quis ob diuturnitatem ſtagnationis, reliquus ſit obfarctus (xxxiv.), is opinor ſenſim intra vaginas ſolideſcit, aucta celluloſæ, qua vaginæ conſtant, copia, & craſſitudine; ex quo vaginarum ſoliditas fortaſſis augetur. Itaque redditæ robuſtiores minus aptæ reſtant ad recipiendam iſchiadem; utut maxime ſit nervoſa iſchias ad recidivam proclivis. Ego vero nondum adhuc vidi, veſicantis applicatione curatos facile in iſchiadem recidiſſe. Vidi attamen nuper Medicos, quoties iſchiadici doloris vel magnitudo, vel pertinacia urgeret, uno tempore duo veſicantia cruri appoſuiſſe, alterum ad fibulæ caput, alterum paullo ſupra exteriorem malleolum: eoque conſilio celeriorem nervi, copioſioremque ab incluſa materia, qua premebatur, depletionem ſperaviſſe.

(*i*) *Tab.* II. *fig.* I. *e.*

ravisse. Quorum ego inſtitutum experientia edoctus caute ſequendum exiſtimo. Nam ſive quia iſchiadici nervi pars proxime tranſcendens caput fibulæ, qua cuti ſubjacet, faſcia ſubcutanea ligamentoſa femoris, & tibiæ eſt obtecta, eoque veſicantis vim refractius ſentiat; ſive quia locus ille nervi ſublimior exaſperationi, copioſiorique affluxui eſt minus expoſitus; certum eſt, appoſitum veſicans ad fibulæ caput, & ſine magno dolore tolerari, & nullo, quod ſciam, detrimento conſeſequi. At quod ſupra exteriorem malleolum recta per exterius cruris latus aſcendendo per quattuor, aut quinque tranſverſos digitos veſicans ſimul apponitur, id omnino & dolentiſſimum fit, ſupra quam credi poſſit, & ſæpe iis eſt periculis obnoxium, quæ non fuiſſet facile divinare. Eſt vero doloris, quem eo loci movet majorem, longe manifeſtior, apertiorque ratio, quam eorum ſit accidentium, quibus nonnumquam eſt proclive. Nam cum extrema rami tibialis pars illac extra vaginam tendinoſam communem femori, & cruri, per ſemilunarem quemdam hiatum proripiat (*k*), & pinguitudini cutem ſubveſtienti adjiciatur, proclive eſt intelligere, omnibus in locis, ad quos inde ſupra pedem tranſit pariter ſubcutanea, fore veſicantis

(*k*) *Tab.* II. *fig.* I. *f*.

cantis actionem ſenſibiliorem. At nonnunquam vidi ulcus eo in loco a veſicante factum facile redditum liveſcens, & gangrænæ proximius, atque hyperſarcoſim fungo ſimilem cum incredibili moleſtia genuiſſe. Quod cum aliis in exemplis, tum nuperrime obſervavi in viro rheumaticis diu affectionibus vexato, qui poſt varias per corpus nervorum læſiones tandem, procumbente in iſchiadicum nervum lævum tota rheumaticæ materiæ vi, in poſticam nervoſam iſchiadem inciderat pertinaciſſimam. Ut omnino id conſulentibus auctor ſim, in quibus maxime rheumatica humorum cacochymia abundat, aut iſchiadis curationem ab uno veſicatorio exſpectare ad fibulæ caput applicito; aut ſi qua ratio ineluctabilis exigat ſupra malleolum veſicans alterum apponere, id potius partitis temporibus fieri, ſed ita ut natum inde ulcus nimium non irritetur.

LX. Neque nervoſa iſchias, præſertim poſtica, quum a podagrica materia in nervos illapſa naſcitur, cum minori emolumento veſicatoriis oppugnatur. Quod nonnulli videntes in eam ſententiam inciderunt, veſicante potiſſimum ſupra exteriorem malleolum, eo, quem indicavimus, loco, appoſito, pertinacem quemvis podagricum dolorem poſſe curari. Idque adeo in multis revera proficuum apparuit, ut hoc alicubi vulga-

tum

ſum ſit tamquam efficaciſſimum podagricorum ſolatium. Melitæ ſuperioribus annis aliquot ejus generis inſtituta fuiſſe experimenta nuper mihi retulit Cl. Pater CAROLVS FELIX DE SANCTA ROSA, qui modo Regii Lepidi Carmelitis præeſt, quos vocant diſcalceatos. Sed conſideranti mihi ejus utilitatis rationem, vero viſum ſimile eſt, ſolis diuturnis podagricis doloribus veſicans prodeſſe poſſe, quum podagrico ſcilicet viro gignuntur nervorum vaginas inſidente, ex quibus extricare ſe difficillime podagrica poſſit materia. Nam veſicatorio depletis illis vaginis, vel ita concuſſo iſchiadico nervo, ut ad excutiendam podagricam materiam par reddatur, facile fieri poteſt, ut ille reſiduus & lentus podagræ dolor evaneſcat. Cumque dubitari non poſſit, quod eſt conſtanti experientia compertum, eſſe podagricos dolores ſine tumore, vel rubore locorum; eſſe alios tumorem, ruboremque inferentes: abs re dicere non erit, in ſola ſicca illa ad nervos podagra veſicatorii vim indicato loco appoſiti poſſe plurimum valere. Idque hoc anno MDCCLXXIX. quum Neapoli rariſſimo exemplo hyems, & ver impluvius, poſt magnas & varias ægritudines, inclinante vere, podagricos multos, & inter hos ex nervis affectos, effeciſſent, duobus in exemplis feliciſſime ſum expertus.

LXI.

LXI. Transitus autem in ſemiparalyſim ſtadium eſt poſtremum nervoſæ iſchiadis poſticæ; de quo dicam, quas habeam, obſervationes. Quando enim dolor iſchiadicus unâ perſtitit, veſicantis opere percurato dolore, rediit cruri priſtina vis. Si dolor paullatim evanuit, crurisque macies, & torpor fuit reliquus, magnum in frictionibus inveni præſidium. Itaque, manibus lineis aſperis pannis obvolutis, femoris exteriorem, poſterioremque ſedem, ſub qua nervus iſchiadicus decurrit, ſecundum longitudinem quotidie mane confricari juſſimus: poſt frictionem ſcuticâ coriaceâ plantam ſubjecti pedis aliquot vices continuo dolari: idque tamdiu peragi, donec reſumi pars videretur. Profuit autem his ægris ſimul veſpere guajaci decoctum propinaſſe: quo vidi non quidem maciem omnino ablatam, quæ plerumque fuit pertinaciſſima, ſed nonnihil virium paullatim cruris muſculos reſumſiſſe, ita ut ægri ſatis ſuſtinere ſe potuerint. Multos attamen juvit immerſio in balneum aquæ frigidæ, ſive dulcis, ſive marinæ, brevis, & ſingulis vicibus alterno coporis ingreſſu, egreſſuque repetita: quo nullum præſtantius ad nervos torpentes recreandos, excutiendoſque, vidi remedium. Matrona nuper, cui poſt magnas nervorum contractiones crura reſoluta fuerant, hac alterna

terna in frigidam immerſione, brevi eſt reſtituta.

LXII. His de poſtica iſchiade nervoſa, qui morbus eſt longe frequentiſſimus, adnotatis, reſtat, ut de nervoſa iſchiade antica, quæ multo rarior eſt, minuſque moleſta, pertractemus. Inſidet hæc nervum cruralem, cujus ductum doloris ſenſus manifeſte perſequitur: eamque progignit acris intruſa materies in ejus nervi vaginas, cujus fons idem ac iſchiadico nervo eſt, immorandi cauſſa difficilior. Stipatior enim undique muſculis cruralis nervus eſt, quorum frequenti preſſura vaginas habet exercitas, ut diſpellere cogantur humorem, ſi velit immorari. Vidi ſæpe hanc iſchiadem noctu etiam exacerbatam, vidi & intermittentem. Fuit etiam, uti poſtica, auſtrali regnante tempeſtate, aut calidis admotis, perennis, & gravior; mitior, interdiuque ſilens, ſereno tempore, vel aquilonari. Non ſemel originem ei dedit lapſus machinæ violentus in latus alterutrum, qui lapſus in homine ſexagenario poſticam ſimul, anticamque dextri lateris intulit nervoſam iſchiadem. Et nuper vidi virum tres annos hunc anticum iſchiadicum dolorem ſub æquinoctiis ſentientem longe moleſtiſſimum, atque pertinacem; huic veſicans appoſitum ſummi cruris interiori lateri nihil profuit; at levamen attulit veſicans interiori applicitum femoris loco

loco inter ſartorium muſculum, & vaſtum interiorem, quo ſolet fonticulus excitari. Qua inductus obſervatione in ſententia fui, præter generalia auxilia neceſſaria corpori lue venerea jamdudum infecto, multum ad avocandam materiam a crurali nervo ſtabilem eo in loco excitatum fonticulum valere poſſe. Cæterum in hac iſchiade percuranda nunquam cauſticis aut igne uſus ſum: ſemper enim profligatam vidi, miſſo primum ſanguine, ſi videretur, ex hæmorrhoidibus, vel pede ſubjecto, tum alvo matutinis in horis communibus clyſteribus prolicita. Veſpere tamen ſemper, ſi venereæ luis affuit ſuſpicio, ſuperius in hunc uſum recenſita (XLIV) imperavi: ſin minus, ad humores diſſipandos, aut lenem frictionem (XLI), aut frequentem vecturam commendavi. Hi autem, uti poſticam nervoſam iſchiadem patientes, ſi cubitum velint habere tolerabilem, non quidem laneum (XXXII), ſed ſtramineum potius, crinalemve lectum incubent. Sic vidi, uti cæteris in rheumaticis, & arthriticis, faciliores acceſſiſſe ſomnos, doloreſque nocturnos fuiſſe mitiores.

LXIII. Hactenus continuæ (IV) iſchiadis nervoſæ, quam lentus humor, & acer diu nervis iſchiadicis inhærens facere ſolitus ſit, cauſſas, medicinamque deſcripſimus. Reſtat de periodico dicendum

cendum eodemque febrili iſchiadico dolore, quod ſæpe iſchiadis acerbiſſimum eſt genus, in quo ſtatis diei temporibus certis reverſionibus aut recurrit dolor, aut vehementius exacerbatur. Habet id proprium, & a lenta, quam deſcripſimus, iſchiade prorſus diverſum, quod & nervorum reſolutionem citiſſime afferat, niſi prompte, & recte ſuccurratur; atque auxiliis ad illam ſuperius propoſitis profligari penitus non valeat. Nimirum quia lenta illa iſchias nervos habet affectos plenitudine humoris, & colluvie quadam infarctos atque gravatos; hæc vexatos tantum, & veluti venenoſo quodam afflatu impetitos, quem movet, & projicit in iſchiacos nervos praviſſimi ingenj rheumatica febris. Quæ dum invadit, iſchiadici doloris excitationem habet ſymptoma; & donec ipſamet in vigore eſt, quod ſæpe multas occupat horas, tormentum hoc idem doloris acerbiſſime ſuſtinet. Nec eſt dubitandum dolorem hunc tantum ab tenuis materiæ, & veluti vaporoſæ halitu moveri; nam paſſim, curata febre, dolor ſubito evaneſcit: quod non fieret ſi colluvies aliqua craſſorum humorum, febris vi in nervum intruſa, dolorem efficeret: etſi tandem intrudit, maxime cum diu neglecta, aut perverſa methodo curata, febris inveteravit. Nam ſæpiſ-

ſime vidi homines hac iſchiade diutius affectos, in quibus ſolius febris curatio morbum penitus non ſuſtulit : oportuit autem, febre curata, ablataque acri illa, & quotidiana doloris reverſione, veſicantibus appoſitis deplere etiam nervos eo, quod diuturna febris vis paullatim tandem in vaginas intruſerat. Neque credendum unis inimicam iſchiadicis nervis hujuſmodi febrem naſci ſolitam eſſe: imminet omnibus; ſed modo hos, modo illos, noxio ſuo illo afflatu torquet, pro diverſo materiæ, qua movetur, ingenio, atque nervorum opportunitate diverſa. Naſcitur enim ſemper nervis infeſta, ut fere non alias magis vexet corporis partes, vel ipſo etiam pulſu arteriarum, ſæpe aut nihil prorſum, aut vix incitato: ex quo Medicos ex ſchola ſapientes paſſim fallit. Dicemus plenius quantum hæc febris pateat, & quam late dominetur, quotque morborum genera, quæ vulgus perperam curare aggreditur, tanquam ingenitum vitium locorum affectorum, hujus febris progenies ſint, in eo quod *de rheumaticis febribus* opere aliquandiu elaboramus. Nunc dixiſſe ſatis fuerit, acutum recurrentem iſchiadicum dolorem ſui generis febrem cauſſam agnoſcere, quæ niſi oppugnetur, haud facile fuerit vel morbi ſævitiem, vel diuturnitatem evitare. Cujus diuturnitatis cauſ-

ſa

ſa eſt frequentiſſima non tam refractarium febris ingenium, aut forte remediis parum obſequens, quam potius obſcurus character quo hæc febris ſolet ſe oſtendere. Nam ſi periodicam doloris reverſionem tollas, in morbi principio vix aliud ſignum, quo ſuſpicionem de ſe moveat febris exhibet: progreſſu tantum temporis, quæ ſub initio pulſuum ſe vibrationibus admodum non præbebat, claris demum, & ſe dantibus notis emergit. Quæ tamen notæ nec ſemper quidem, ut oporteret, febris ideam in medici animo excitant; qui doloris ut plurimum vehementia occupatus, nil minus ſuſpicatur quam febrem: ideoque, dolore tamquam primario morbo accepto, cauſſa ipſa doloris, quem febris movet, negligitur. Hoc obſcurum febris ingenium non latuit HIPPOCRATEM, qui ubi ſemel in iſchiadicis mentionem febris injecit, exiguæ, atque adeo obſcuræ epitheto eam febrem diſtinxit. Ait enim πυρετός ενιοτε ἐπίλαμβάνȣ βληχρὸς (*l*): conſtat autem βληχρὸς debilitatem quamdam rei, imbecillitatemque indicare (*m*), quod idem profecto eſt, ac rem dicere non validis indiciis ſe præbentem. Ideoque febris hujuſmodi ſæpe adeo negligitur, ut viderim multos plures per

(*l*) HIPPOCRATES *de internis affectionibus LIV. n.* 13.

(*m*) FOESIUS *in Econ. ad vocem* βληχρός πυρετὸς *p. m.* 77.

menſes vim ejus magna cum univerſi corporis, ſed maxime crurum, macie pertuliſſe. Nonnunquam ea febris anomala etiam, & inconſtans eſt; quo ingenio rheumaticæ febres ſæpe abundant; ut modo unam impetat ſedem, modo illa relicta alteram capiat, itu redituque per acceſſiones vario, & charactère affectionis incerto reddito. Vidi mulierem hac febre correptam intra paucos dies ex iſchiadico affectu repente ſoluto aſthmaticam factam, mox colicam, demum iterum iſchiadicam, locis aliis penitus abſolutis. Sed præsbyteris caſus prætereundus non eſt. Annos natus quinquaginta rheumatiſmo prehenditur acuto: variis adhibitis auxiliis curatur. Duos poſt annos febre rheumatica in dextrum pectus impetum vehementer dirigente undecim per dies afficitur. Vix a febre libero dextri lateris humerus graviſſime indolet: multis auxiliis fruſtra diu adhibitis, novemdecim menſes vexatur. Ineunte demum vere, medici conſilio purgationem validam inſtituit. Diſparet humeri dolor, & oſſis ſacri regionem totam vehemens occupat. Heic intolerabilior medicam opem poſcere inſtantius cogit. Medicus purgans electarium imperat quotidie ante cœnam devorandum. Devorat æger, & undecim poſt dies dextri femoris, & cruris ſe-

ſemiparalyſi corripitur, dolore ab oſſe ſacro in iſchiadicum nervum acerrime tranſeunte. Neapolim poſt menſem venit, jactatus alto multos per dies, furente ſirio. Maciem dextri cruris obſervo, & febrientem invenio. Sævire dolorem a quarta poſt meridiem hora ad totam propemodum noctem narrat. Febrem curari jubeo. Sed vix febris impetus intra ſex dies elanguerat, & cruris dolore ſoluto, cynico ſpaſmo, & ſiniſtri oculi & frontis ſiniſtræ reſolutione corripitur. Tantum illi materiæ nervos tentanti fuit ingenium inſtabile, & vagum! Primum per corpus diffuſa, mox ſuperius ad pectus, inde ad humerum directa, dein purgantium vi ad os ſacrum & iſchiadicos nervos avocata, poſtremum ad caput iterum eſt revecta. Adeo infidum morbi genus rheumaticum vitium eſt, adeo induciis ſæpe longis decipiens.

LXIV. HÆC autem *rheumatica febris* iſchiadicum dolorem inferens egregie oppugnatur peruviano cortice luculenter exhibito; cujus vis atque efficacia multo præſtantior fiet ſi nonnihil opii habebit adjunctum. Nam hæc febris eo invadit ingenio ut vim nervorum vel intendat, vel deſtruat: cum autem intendit, quod ſemper fit cum dolentes nervos reddit, convulſionem partibus infert. Niſi vero opii vi locorum con-

vulſio ſedetur, majorque humoribus procuretur ſolutio, quam ſolent opiata ſemper afferre (XLIII), neque commode cortex recipi, & retineri, neque tantum ejus diffundi vis poterit, ut illius vaporis venefici nervos affligentis contemperet undique naturam. Ne vero credatur non tam in corticis virtute, quam in opii effectu, totam vim beneficii eſſe poſitam, duo mihi adſunt valida argumenta: primum quod opium, dum ſolum adhibetur, dolorem ſedat preſentem; etſi ſæpe in hoc morbo etiam fallat; non tamen reverſionem ejus impedit: alterum, quod paſſim ſine opio cortex ipſe reverſiones illas deſtruit. Nuper vir quinquagenarius ſeptem vexatus menſes iſchiadica febre, cujus ſub noctis ingreſſu conſtans & acerbiſſima erat reverſio, corticem partitis mane doſibus meo conſilio aſſumſit, opio, quod noluit admittere, non immixto; is a quinto die ab exacerbatione illa liber evaſit. Corticem autem dare & magna doſi, & opportuno tempore neceſſe eſt. Minimum ſemunciam adultis quotidie exhibeo, partitis doſibus; & cum opium adjungere expediens eſt, primæ portioni corticis adjungo: purumque thebaicum eligo ita ut grani pondus raro excedat. Tempus autem dandi corticis id mihi opportunius viſum eſt, quod reverſionem illam

illam antecedit, ſic ut poſtrema doſis proxime tempus cadat, quo doloris exacerbatio timetur.

HÆC habui, doctiſſime SWIETENE, quæ de Iſchiade nervoſa ad Te perſcriberem: ſi rei dignitas ſpectetur, pauca fortaſſis, inornata, & manca; ſi vero difficultas, quæ, in tractatione omnino nova, ſumma fuiſſet optimis quibuſque ingeniis, nedum mihi homini obtuſiſſimo, plus fortaſſe quam ſatis dicta videbuntur. Neque vero in provincia adhuc inacceſſa viæ comitem alium, & ducem habui. Oportuit proprio marte invia tentare, & fortibus auſis tenebrata pervadere. Supplebunt ſpero Viri docti, optimiſque ſubſidiis me longe inſtructiores, quæ certe non pauca huic operi deſint; & quæ dedi non ſatis explicata, illuſtrabunt. Fructum laboris maximum habebo, ſi excitaſſe videar ingenia optima, quo in re utili proferant bona ſua. Quod ego in primis, Clariſſime SWIETENE, a Te cenſeo expectandum, quandoquidem immortalibus illis in BOERHAAVIVM Commentariis, quæ noſtra vota ſunt, ſupremam manum impoſueris.

TABVLARVM EXPLICATIO.

Tabula I.

NUdum hominem obverſo dorſo ſtantem exprimit, crure dextero ita antrorſum protenſo, ut faciem totam exteriorem, & natis, & femoris, & tibiæ, & pedis liberam exhibeat, poplite etiam quadantenus conſpicuo. Siniſtro crure poſteriora & femoris, & tibiæ loca exhibet, poplite integre patente. Brachia ita ab artifice ſunt diſpoſita, ut dexterum aliquid indicare deorſum poſitum videatur, ſiniſtrum flexum contra ileum ſit.

Fig. I.

a a FEmur dexterum.

b Genu, & rotulæ ſedes.

c Poples.

d Fibulæ caput, ſæpe tactu magis, quam oculis in vivo diſtinguendum, ſed heic paullo clarius exhibitum, quo ſitus, quem veſica-

ſicatorium occupare eo loco debet, exactius aſſequi poſſit.

e Malleolus exterior.

ff Locus, & figura, & directio veſicatorii, quod ad fibulæ caput apponendum eſt in poſtica nervoſa iſchiade tibiali.

gg Sedes ad cruris latus ſupra malleolum exteriorem vel urenda, vel veſicatorio ulceranda, ob ſubjectum tibialem inſignem ramum iſchiadici nervi, inde è muſculis, & communi aponeurotica veſte evadentem.

hh Locus veſicatorio aptus in pedis dorſo, ob ſubcutaneos extremos ramos ibi ſuppoſitos nervi iſchiadici tibialis.

i Fonticulo aſſignatus locus, quo recentes Arabes hodie utuntur, ſuper intervallo duorum extremorum pedis digitorum, ob ſitum extremi inſignis rami nervi iſchiadici tibialis eo deſcendentis, cujus pars ad quintum, pars ad quartum pedis digitum tranſit.

kk Venæ poplitеæ ramorum ſupra pedis dorſum directio, quæ inflexa ſub exteriorem malleolum, dorſum pedis recurva ramoſaque directione pererrat. Ea autem vena eſt, quam in iſchiadicis

ma-

magno cum doloris levamine tundi multis experimentis compertum oſtendimus. Ex quo vulgo iſchiadicæ nomen videtur adepta.

l Poplitis ſedes fonticulo apta, in nervoſa poſtica iſchiade ſurali, igne excitando.

m n Poplitis latitudo utrinque protecta, tendine tricipitis *m*, tendineque bicipitis *n*.

o o Sura duobus gaſtrochnemii muſculi ventribus tumens.

p p Vena poplitea ad pedem deſcendens continuataque ramis *k k*.

q Sedes in flexuræ cubiti interiori parte veſicatorio ulceranda cum nervus cubitalis ſubcutaneus indolet, eadem, qua iſchiadicus ſolet, ratione.

Fig. II.

Ferramentum exhibet utrinde inſtructum, & ex parte

a a aptum uſtioni in crure inſtituendæ ſupra exteriorem malleolum *g g*. Ex altera

b uſtioni opportunum in pede paullo ſupra diviſionem quarti & quinti digiti *i* faciendæ.

Ta-

TABVLA II.

HOminem exhibet ſimili corporis directione ſtantem, quam expreſſimus Tabula prima: id intereſt, quod extrema corporis infera a femoribus ad extremum pedem a ſolis tegumentis communibus nudata ſunt: ut ſub uno intuitu, conferendo figuram ipſam, quæ in prima tabula ſignata habet loca in iſchiade aperienda, cum hac altera, ſtatim appareret, quæ iſchiadici nervi pars ſub cute uniuſcujuſque aſſignatarum uſtionibus ſedium poſita ſit. Reliquimus, & ſatis expreſſam dedimus, circa extrema illa tegumentis nudata, veſtem communem aponeuroticam, quæ vulgo dici ſolet *faſcia lata*, muſculos omnes illarum ſedium, & maxima quidem parte etiam nervos, complectentem. Et ne dexteri poſitio brachii aliquid indicantis, vacua indicio videretur, icunculam ſubjecimus venarum duræ matris verum poſitum nova nec antea tradita ratione exponentem.

FIG. I.

A A ARtus inferior dexter a ſummo pene femore ad pedem extremum.

B Poples.

C Ge-

c Genu & rotulæ ſedes.

* * Foramina per quæ vaſcula femoris ſanguifera intrörſum extrorſumque tranſeunt per muſculorum interſtitia, perforata veſte aponeurotica. Expreſſi autem præcipua; nam ſolent huc illuc iiſdem in ſedibus alia minora foramina adeſſe eidem vaſorum tranſitui deſtinata, quæ conſulto præterivi.

aaaa Locus exterior genu, unde aponeurotica deſecta eſt vagina, quo iſchiadici nervi partes ſuppoſitæ conſpici poſſent.

b Truncus popliteus iſchiadici nervi nonnihil de profundo ſitu, quem occupat, extractus, quo in hac cruris poſitione, præcipuæ illius partes conſpici poſſent.

c Pars nervi major in ſuram ſe alte demittens, quæ parum omnino, ob ſitus obliquitatem, ſe dat.

d d Pars minor tibialis, quæ de poplite diſcedens, ſub fibulæ caput ε in quod bicipitis tendo *y* inſertus eſt, in crus deflectit, ſola veſte protecta aponeurotica.

e Ramuſculus ſuperficialis a tibialis nervi trunco ipſo in poplite emergens, qui communi aponeurotica veſte obtectus per ſuram diſpergitur.

f Ori-

f Orificium ſemilunare diſceſſu levi fibrarum obliquarum aponeuroticæ cruris veſtis factum, a quo extrema pars rami tibialis iſchiadici nervi emergit, & vere ſubcutanea fit, ad extremos uſque, ad quos procurrit, pedis digitos.

g g Nervi jam ſubcutanei pars præcipua, quæ rarius duplex apparet, diſtinctiſque orificiis aponeuroticæ veſtis ad pedis dorſum protenditur. Hæc pedi proxima in tres ramos diſcedit, quorum

h Ramus eſt interior, qui circa pedis collum productus in latus interius pedis diſpergitur.

i Ramus medius, qui proxime tres poſtremos pedis digitos trifidus fit, & pars

k in latus pedis externum deſinit,

l pars media ſupra originem duorum extremorum pedis digitorum ſe in duos findit ramuſculos, quorum alter in quartum, alter in poſtremum digitum tranſit.

m Ramus tertius circa calcaneum ſe conjiciens.

δ δ Venæ poplitea ſub exteriorem malleolem deſcenſus, & per dorſum pedis propagatio: quam utiliter in iſchiadicis aperiri, oſtenſum eſt.

D D Artus inferior ſiniſter.

E E Ar-

E E Poplitis facies expoſita.

F Rotulæ ſedes.

n Truncus popliteus iſchiadici nervi.

o Pars minor circa fibulæ caput in exteriora cruris deflectens.

q Pars major inter capita gaſtrochnemii alte ſe in ſuram demittens.

p Angulus diviſionis.

r r Venæ popliteæ ſub iſchiadici nervi ramo ſurali *q* ſe immergentis a pede ad poplitem per ſuram ſub veſte aponeurotica decurſus.

s Ramuſculus ejuſdem venæ ſuperior poplitis interiora tenens, & in truncum deſcendens.

t t Terminus ad imum crus aponeuroticæ veſtis communis femori, & cruri, ubi in celluloſam ſubcutaneam diſſipatur, & liberam ſub cute popliteam venam deinde relinquit.

H H Siniſtri brachii pars a medio pene humero ad manum tegumentis nudata, relicta veſte communi aponeurotica, quo pateſceret ſitus nervi cubitalis.

y Nervus cubitalis inter condylum humeri interiorem, & olecranon ulnæ ſubcutaneus deſcendens.

Fig.

FIG. II.

PArticulam exhibet duræ matris, quo rectus venarum, quæ huic membranæ propriæ ſunt, ſitus appareat. Nam dixerat WINSLOWIVS, quo primum auctore venæ illæ innotuere, eos, *qui crediderint propriis venis duram matrem deficere, protinus erraviſſe; cauſſamque ejus fuiſſe erroris illarum ſitum venarum, quæ arteriis duræ matris, quibuſcum ſociantur, ſubjectæ & occultatæ, vix certis locis, ubi ſcilicet latiores venæ ſunt, margines venarum, ſub marginibus arteriæ ſuperpoſitæ, emergant, & appareant* (*a*). Quam venarum poſitionem, ſi diligentius inquiſiviſſet, longe aliam ſummus ille deprehendiſſet anatomicus. Etenim venæ ſunt quidem propriæ duræ matris, ſed alio prorſum artificio a natura diſpoſitæ; nam ſingulis menyngeis arteriis non una vena ſubjacet, ſed duæ ſemper venæ utrinque adjacent, quæ intermediam ſemper, non ſuperpoſitam, habent arteriam, quam in toto decurſu veluti interceptam comitantur. Neque uſpiam arteriis ſubjectæ venæ ſunt cum in truncis, tum in majoribus ramis. Ad id perſpicue oſtendendum elegi particulam duræ matris veſtientem

(*a*) *Traitè de la Tète n.* 36. 37.

tem os ſquamoſum, per quam menyngea media diſcurrit, ſuis venis intermedia, quæ, relicta proxime ſpinoſum foramen ſocia arteria, in ſinum proximum venoſum exonerantur.

a Arteria menyngea media qua ſpinoſum foramen proxime trajicit, & in duram matrem tranſit.

bb Venæ utrinque illi arteriæ adſidentes.

c Seta in reſectum arteriæ lumen inducta.

dd Setæ aliæ duæ in totidem orificiis reſectarum ſimul adſitarum venarum inſinuatæ.

F I N I S.

NEAPOLI MDCCLXXIX.

Excudebat PAULUS DE SIMONE

MENSE SEPTEMBRI.

WELLCOME LIBRARY INSTITUTE

Cimarelli Sculp:

Cinarelli delin. et Sculp.

TAB. I.

I.

TAB. II.

15054 (2)

. . . . *Hoc tibi dictum*
Tolle memor.

Horatius in poëtica.

WELLCOME LIBRARY INSTITUTE

****

DELLO

SPIRITO DELLA MEDICINA

RAGGIONAMENTO ACCADEMICO

Letto nel Teatro Anatomico del Regio Spedale degl' Incurabili di Napoli in un ſolenne congreſſo il dì 5. Marzo 1772.

A S. E.

IL SIGNOR

D. DOMENICO DI GENNARO

SPeſſe volte ſono ſtato meco ſteſſo penſando, Eccellentiſs. Sig. D. Domenico, ſe per mettere in buon cammino coloro, che ſono agli ſtudj della medicina applicati, tra' quali per avventura pochi ſogliono giungere alla vera meta di un' arte molto difficile, eſſerci poteſſe alcuna regola, che, loro preſtamente ſomminiſtrata, valeſſe a fargli tener con ſicurezza il cam-

cammin dritto, ed a fargli conoſcere come eſſe ſono le coſe, che loro ſi preſentano d'avanti, ſe da valutar come buone, o da rigettare come falſe, e dannoſe. Perché bene ſpeſſo avvenir ſuole a coloro che entran nuovi in queſta carriera, che o per la naturale anſietà di ſapere, tutto ammirando ciò che loro ſi preſenta, ſenza diſcernimento qualunque coſa prendono per buona, ed egualmente valutano: o per l'abito con cui eſcono dalle prime ſcuole, ove hanno appreſi inſegnamenti di lingue, ed han dovuto per anni molti credere ciecamente al maeſtro ed alla grammatica, ſuppongono che la ſteſſa cieca, e ſervil fede preſtar da loro ſi debba a' maeſtri, ed a' libri che delle coſe della natura ragionano. E ſiccome è laudevol coſtume di molte politiſſime nazioni di Europa di tener guardati gli animi umani da queſta peſte, che infetta e malmena ſul primo ſchiuderſi la noſtra ragione, e di libera ch'ella è nata, e ſignora, ne fa una credula e vile ſchiava delle altrui opinioni, d'ingegno ſervile, ed in conſeguenza ſuperſtizioſo; così è ſommamente da biaſimar tuttavia la durevole coſtumanza d'alcuni luoghi della noſtra Italia, quanto feconda producitrice di grand'ingegni ed originali, altrettanto

di

di loro traſcurata ſpeſſo, e negligente educatrice. Il perchè ove altri con tutte le native forze della ragione entrano liberi e vigoroſi nello ſtudio delle coſe, e vi fan de' progreſſi ammirevoli e grandi; noi dopo avere per lunga ſerie d'anni ſotto il barbaro giogo del pedanteſimo ſpento ed avvilito in gran parte il vigor naturale di noſtra ragione, e la generoſa indole del noſtro ingegno, entriamo nella nobile carriera del vero ſapere timidi ad ogni paſſo: e ſe qualche divina ſcoſſa non ne eccita, e rincora, invece di farci qualche progreſſo, e ritrarne utilità e profitto, ne torniamo carichi di sbagli, e d'errori. E'nondimeno da ſperare che il metodo degli ſtudj noſtri una volta ſi cangi, e che ſi vegga noſtra ragione tutta pura e vigoroſa, quale ella naſce, prima impiegata nello ſtudio delle coſe, e de' loro effetti reali, e poichè così ſia meſſa in poſſeſſo de' ſuoi diritti di ben giudicare, paſſi allo ſtudio di que' varj linguaggi, e di quei ſiſtemi, il quale ne violenta oggi a fare l'eſſer noi nati tardi, e dopo eſſerſi moltiplicati tanto i parlari degli uomini, e le loro opinioni. Và dando, a ciò che pare, alimento a queſta bella ſperanza il preſente ſtato d'Italia, che moſtra ſentir quanto baſta i ſuoi biſogni,

gni, e ne sgrida tutt' ora altamente, perchè la ſoccorrano i genj illuſtri che l' animano d' ogni dove. Ma noi ci troviamo appena ſpettatori dell' aurora d' un giorno così fortunato, e poſſiam ſolo augurare a' noſtri nipoti que' degni frutti che ſe ne deggion ritrarre. Intanto ci troviamo in caſo di conoſcere nelle ſcienze tutte, e nelle arti, il grave danno, che preſſo di noi ave arrecato queſta cattiva educazion letteraria. A me non tocca, tali ſono le circoſtanze che accompagnano queſto breve ragionamento, eſaminare i danni di tutte, e proporre i mezzi da riſtorarle. La Medicina ſola che forma l' oggetto delle noſtre premure, e che molto ſi trova aver ſofferto per mancanza di metodo in tutte le ſue parti, ſarà per noi eſaminata, cercando di toglier di mezzo tutti gl' intoppi, che ſi ſono oppoſti a' di lei coltivatori, per non farla comparire così pura, e ſincera come eſſa è nata. Io ci ho penſato per altro diſegno da qualche tempo, e dopo avere molte coſe ponderate, che mi ſi ſon fatte innanzi alla mente in queſta importante ricerca, mi ſon determinato a credere, che il ſolo garante di ſicurezza per lo buon cammino nello ſtudio della medeſima poſſa eſſere per i giovanetti, che en-

entrano a coltivarla, il conoſcere preſtamente il vero ſuo *Spirito*. Queſto genio di ciaſcun'arte, e queſto eſſenziale carattere impreſſole dalla natura, è la fiaccola ſola, che può ſervirci di guida per giungere con ſicurezza al di loro poſſeſſo: e di tal coſa biſognerebbe informar prima di tutto gli animi della gioventù, che applicar vuole al di loro acquiſto i ſuoi talenti. Della ragion naturale e civile, in cui ſi contiene il diritto dell'uomo e del cittadino, ha ricercato lo ſpirito che la forma in ciaſcun clima ed in ciaſcun governo, uno de' primi filoſofanti che in queſto ſecolo può vantare la Francia. Non avrà la Medicina il ſuo ſpirito anch'eſſa? Anzi io credo che avendo queſt'arte per oggetto l'uomo fiſico lavorato dalla natura ſullo ſteſſo modello in ogni paeſe, e ſotto ogni clima, il genio che l'accompagna poſſa ſcorgerſi con più certezza, e ſtabilirſi con minor tema di sbaglio. Ecco l'eſame, Eccellentiſs. Signor D. Domenico, che formerà il ſoggetto che io brevemente tratterò queſta ſera: eſame, s'io miro ben dritto, corriſpondente al voſtro molto commendevole, e nobil diſegno di volere negli ſtudj della medicina condotta per le ſtrade le più maeſtre, e ſicure queſta ſcelta

gio-

gioventù, riſtretta a queſto fine in queſto ſpedale; ed in queſto teatro. E vedete bene che io ho ſcelto un argomento non già nuovo, ma utile: e che io mi ſon propoſto parlar ſolo a' giovanetti per ſomminiſtrar loro alcun ajuto e ſoccorſo, comunque io poſſa; a tener dritta ſtrada negli ſtudj loro. Queſti illuſtri profeſſori e maeſtri nell'arte, ed i nobili miei colleghi, che ſi degnano onorarmi di lor grata udienza, condoneranno alle giuſte mie premure di giovare a queſta gioventù, ſe altre coſe non aſcolteranno che per loro già conte, e ſenza alcuna novità.

II. La Medicina non è una ſcienza, è ſolo una cognizione: ſarebbe deſiderabile che diveniſſe capace di eſſere dimoſtrativa, ma non ſembra fatta per arrivarci. Eſſa è nata di fatti, nè è arte d'umana invenzione: l'ha prodotta e preſentata la ſola natura; e ſono ſtati da queſta moſtrati i precetti, che la formano da' primi ſuoi elementi per tutta la ſua eſtenſione. Il corpo dell'uomo che n'è l'oggetto, è veramente un compoſto organizzato con maraviglioſo lavoro. La Natura l'ha fornito di tal forza attiva in tutti i ſuoi organi, e tali liquori fa perennemente aggirare entro di loro, che a ben ri-

rifletterci ſembra, che nulla gli abbia negato, che ſervir gli poteſſe per lungamente vivere, e viver bene. Ciò non oſtante ſia che la paſta degli organi ſuoi, e la compoſizione de' ſuoi liquori è molto dilicata, e facile a ſoffrire; ſia che la moltiplicità de' medeſimi, e l' intricatiſſima armonia de' loro moti, trovan ſpeſſe occaſioni da turbarſi nella condizion della vita che meniamo in mezzo a tante coſe di queſto luogo mondano, che ne circondano d' ogn' intorno e debbono ſpeſſo colliderſi con noi; ſia che a' fiſici mali per una catena fatale dobbiamo eſſere, malgrado qualunque precauzione e difeſa, ſoggetti, queſto umano compoſto ſi turba facilmente, e ſi ſconcerta. E come la Natura ha congiunto con l' uomo un interno dilicatiſſimo ſentimento dello ſtato di ſua ſalute, che nato con noi ſapremmo più ſentire, che ſpiegare altrui, e dare ad intendere: qualora avviene che la di lui macchina in qualche parte ſi diſordini e rendaſi col reſto diſarmonica, è bene impoſſibile che con un interno ſpiacevole ſentimento egli non ſe ne accorga. Queſto ſentimento è ſempre un dolore, o ſia una moleſta ſenſazione ed ingrata: e ſi ſoffre mal volentieri, maſſime quando reſaſi durevole eccita

nell'

nell' animo l' intollerabile affezion del tedio, la più infauſta fra quante aſſalir poſſono l' animo umano, e capace di avvelenare ſin le più vive ſorgenti del più amabile piacere. L' uomo ſiccome in tutti gli altri mali, fuori di que' della perſona, col poſſeſſo della ſalute ha riſorta o almen conforto; allorchè s'inferma, non ha che a confortarſi con le idee, che ſempre han poca forza allorchè i ſenſi ſi trovano gagliardamente feriti. E queſto è il primo fonte delle naturali premure, che l' uomo ha di liberarſi da' ſuoi mali fiſici. Viene il ſecondo, ed è il timor di morirne: perchè ſi ſa che agl' irreparabili ſconcerti della vita ſuccede la morte: la di cui memoria ſola fa miſeria, e terrore.

III. Queſti motivi inſeparabli dall' umana natura, come ora, così nel principio delle coſe diedero origine all' impegno di cercare agli ſconcerti della ſalute un ſollecito riparo. E da prima è credibile che gli uomini azzardaſſero ſenza guida, e ſenza molta ragione a far queſta coſa, o quell' altra, e che il ſucceſſo proſpero od avverſo li confortaſſe in caſi ſimili a ſervirſi di alcune coſe, ed a ſcanſarne alcune altre. Queſta ſcuola di tentare, e ritentare ſiccome fu la prima che a creder mio inſtruiſſe l' umanità

nità ſull' affare di liberarſi dalle malattie, così fu certamente la più ſicura, e fruttuoſa; perchè la coſtanza degli effetti reali di molte coſe ſperimentate produſſe cognizioni incapaci di fallire; e l'aver da molte coſe tratto danno, e da altre morte, reſe gli uomini ben accorti in conoſcerle per iſcanſarle. La qual premuroſa conoſcenza ne fiſsò la memoria, ed in fine ne reſe l'utilità più comune, e più durevole; tale eſſendo la natura dell' uomo, che delle coſe avverſe ſerbi eterna, e chiara ricordanza, lieve ed oſcura delle proſpere e felici (1). Il perchè credo io che al genere umano ſe è toccato in ſorte la conoſcenza di qualche numero di verità, più gliene ſian venute dall' errore, e dal danno che l'errore gli ave arrecato, che da una origine immediata. Tale è il noſtro deſtino, che niun bene conoſciamo ſenza aver prima provati i diſagi del ſuo contrario.

Ma

(1) In queſto ſentimento Cicerone non ci và d'accordo; perchè nel primo libro de' fini de' beni, e de' mali, *noi ſiam*, dice *così fatti*, *che le coſe avverſe mandiamo a perpetua dimenticanza*, *e le proſperoſe con giocondità*, *e con compiacenza rammentiamo*. Però a mio giudicio ſentì queſta verità molto meg io Temistocle per ciò che lo ſteſſo Cicerone nel quarto libro ne narra delle quiſtioni Accademiche; imperocchè avendogli taluno offerto l'arte da divenir memorioſo, egli riſpoſe che *avrebbe deſiderato anzi l'arte da divenir ſmemorato*.

IV. Ma ſe l'azzardo, e l'errore furono i primi, ed i più efficaci maeſtri di medicina al genere umano, non meno di eſſi credo io che vi aveſſe parte l' inſtinto, potentiſſima molla determinatrice dell' uomo naturale. Queſto inſtinto tutti ſentiamo allorchè uno ſtimolo inſoffribile fa naſcere in noi la neceſſità d' un pronto ſoccorſo, a cui non sa dar ſcelta, o non ha tempo da darla, la chiara ragione. Nelle beſtie è ſicuramente maraviglioſo per la certezza de' ſuoi effetti; non perciò l' uomo ne manca, benchè par che non l' abbia così ſicuro, e deciſo. Egli è ſpeſſo in noi una ſpecie d'entuſiaſmo, che ci determina, congiunto alla ſperanza di un bene, che ci neceſſita. Sembra che non abbia ragione alcuna d' onde proceda; ma io ſtimo che poſſa averne alcuna benchè confuſa, ed occulta od in qualche argomento di veriſimile che lo procede, o nel principio inſito all'umana natura di volere, allorch' è preſſata da mali, operare ed agire. L' animo dell' uomo, che come ben diſſe colui, *d'opere s'alimenta*, mai più ſoffre che quando è fuori d' azione: e ne' maſſimi mali che lo circondano, in ogni azione fondando una ſperanza trova un ſollievo. Quindi pare che avvenga che dall' operare per entuſiaſmo ed inſtinto talor ſiegua

gua bene, talor male. Il gran Metafiſico Tedeſco Andrea Ridigero ci ha voluto perſuadere che il ſeguitare gl' impulſi dell' entuſiaſmo conduca ſempre al maggior noſtro bene. Ma queſto entuſiaſmo vuole avere preſcritta una regola, onde non eſſer confuſo con quegl' impulſi, che ne muove o la ſperanza d'un piacere, o il timor d'un dolore; perchè eſſendo egli un ſentimento che naſce dal fondo della noſtra natura ſenza elezione e volontà, quando fuſſe un impulſo prodotto da tema o da ſperanza, ſarebbe come volontario. Ma i prodotti ſpontanei di noſtra natura hanno un' intrinſeca ragione da eſſerne giovevoli; quelli al contrario che naſcono da un diſordine di ſpirito in noi formato, ſono tutt' altro che inſtinto, ed han tanta ragione d' eſſer creduti giovevoli, quanta ogn' altra che libera ſia umana azione.

v. L' azzardo, l' errore, l' entuſiaſmo molte conoſcenze ſomminiſtrarono all' uomo ſull' affare del governo della ſua ſalute. Del qual capitale trovandoſi in poſſeſſo, cominciò egli ad uſarne con certa libertà, maſſime in que' caſi, che non parean tutti nuovi; ed a ſoccorrere a' ſuoi biſogni argomentando per analogia. Queſto argomento è il più ſemplice di tutti quelli che

nell'uomo poſſan naſcere, ed io credo che foſſe ſtato il primo a ſvilupparſi nell'umana ragione. Molti buoni effetti indubitatamente produſſe, o moſtrando l'eſtenſione di certi ajuti per molti mali, o trovandone de'nuovi; ma niuno di que' mezzi, che han promoſſa la medicina, ha prodotto maggiori diſordini, ed è ſtato cagione di maggiori errori. Perchè l'analogia per avere tutta la forza a poterci determinare a fidarci di lei, ſuppone una coſa, che ſpeſſo è difficile a rinvenire nella natura fiſica del mondo; cioè che tra quelle coſe, nelle quali voglia farſi valer l'analogia, ſia una ſimiglianza, o perfetta, od adeguata. Ma la Natura è nelle ſue produzioni tanto libera e ſignora, che ad ogni paſſo ci moſtra che eſſa vuol eſſere conoſciuta negli oggetti particolari, e che in ciaſcuna ſua produzione ha tenuta una particolar legge, e ſi è ſervita di certe diſpoſizioni particolari. Nella qual condotta ſembra che abbia voluto far pompa del ſuo immenſo potere, e renderci acccorti di una verità che non ci ſaremmo giammai ſuppoſta, cioè che per conoſcerla non baſta aver poche ſue produzioni eſaminate, quaſi che da eſſe poteſſimo ſicuramente concludere delle altre, ma che vuol eſſer conoſciuta parti-

ticolarmente nelle particolari ſue produzioni.

VI. La ragione che ne ſignoreggia, e moſtra il ſuo ſovrano potere nelle coſe tutte che ci riguardano, non iſtentò molto a preſumere che nella cura fiſica dell' uomo doveſſe, come in tutte le altre coſe, rappreſentare i ſuoi diritti. Eſſa volle averci parte, e governar da diſpotica tutti quegli altri mezzi che prima di lei avean data mano a fornir l' uomo di ajuti per ſoccorrere a' ſuoi mali. E queſto acccadde allorchè i Filoſofi, come amarono chiamarſi i ſuoi ſacerdoti, raccolti di mezzo al popolaccio, ove prima eran diſperſi, i frutti dell'azzardo, dell' errore, dell' entuſiaſmo fortunato, delle fortunate analogie, li rinchiuſero nel ſacrario delle loro ſcuole, e li ſottopoſero ad un giogo, cui quelle caſte verità mai non erano ſtate per l'addietro ſoggette. Cominciarono eſſe a ſentirſi addoſſate delle diſapute, ad eſſer ſollevate oltre il volgare commercio degli uomini, a ſentirſi favellare della cagioni che le aveſſero prodotte. Sembrava che nobilitate in queſta guiſa doveſſero divenir più utili, e più belle. Ma il fatto fu che queſti metafiſici abbigliamenti anzi che renderle per l' uomo più utili, e più eſteſe, in parte le confuſero, le oſcurarono in

parte, e rendendole più faticoſe le reſero inſieme men giovevoli. L'epoca la più infelice della medicina certamente fu queſta, allorchè laſciato in poter del volgo lo ſtudio degli effetti della natura, cominciarono gli uomini a dilettarſi dello ſtudio delle cagioni. La borioſa perſuaſione, nella quale erano entrati, che eſſi nati foſſero per contemplar l'univerſo, e che ogn' altro ſtudio ſarebbe indegno del loro grado, gli fece tutti abbandonare ad una ſottil metafiſica, che invece di moltiplicare come era biſogno le utili verità, diè guaſto a quelle poche ſtate ſino allora ſcoperte. Oh Dio! chi può abbaſtanza dimoſtrare il grave diſcapito che ne ſentì la medicina? Allora fù che cominciarono in lei a ſentirſi nominare i ſiſtemi, ed in un' arte ſuſcettibile di ſole leggi particolari adattabili a particolari caſi, ſi ſentirono delle leggi generali, delle quali non era capace. Quindi le diſpute delle ſette varie che in lei s'introduſſero; quindi le varie forme di ſoccorrere medicando a' mali fiſici dell' uomo; e quindi la volgare non mal fondata credenza, che le teorie della medicina non concorreſſero con la pratica, e che fuori di pochi fatti conteſtati dalla ſperienza, tutto il corpo di queſt' arte foſſe un ammaſ-

ſo

ſo di ſofiſmi, e d'inutili ſottigliezze, ed i di lei profeſſori impoſtori autorizzati dalla publica credulità. Io ſento tutte le volte che rimeno per la memoria queſto ſtrano avvenimento della medicina, avvenutole a cagione d'eſſerſi con lei voluta unire una metafiſica incoerente alla ſua natural indole, un fremito tanto più giuſto, quanto che vedo quanti ſecoli ſien paſſati in queſto errore; e quanto tempo l'infelice umanità abbia dovuto gemere ſotto queſta tirannia. Allora io ſento in me medeſimo maggiore ſtima per un meſchino paſtore, che oſservate avendo le capre preſe dall'eſtro, e per eſſo infuriate, col paſcerſi d'elleboro guarirne; con una ſemplice analogia ſomminiſtrando la pianta medeſima alla figlia del Sovrano Proeto anch'eſſa ammattita guariſce: che per il più ſottile de' medici metafiſici delle ſcuole. Che giova quiſtionar tanto ove non abbiſogna? La medicina vuol fatti, e non ragioni. La ragione chi nega eſſere la potenza perfezionatrice di tutte le noſtre cognizioni? Ma conviene che ſappia conoſcere i ſuoi confini. Se dopo gli sforzi di tanti e tanti ſecoli ſi è trovata deluſa dalla ſua falſa credenza di poter pervenire ad intendere le prime cagioni delle coſe della na-

natura, e di poter concludere de' loro effetti ſinteticamente; che più aſpetta per ricrederſi? Troppo ci coſta una verità della quale ormai ſiamo più convinti che perſuaſi. Le prime cagioni non ſono capaci di eſſere compreſe da noi, l' eſtenſione della umana capacità non oltrepaſſa la conoſcenza de' ſoli effetti. In una parola noi non poſſiamo aver ſcienza di cauſe: tutto il noſtro ſapere può eſſere di ſoli fenomeni. La ſerie ordinata e la ſucceſſione di queſti fenomeni può la ragione conoſcere, e la dipendenza che gli uni abbian dagli altri; ma allorchè retrogradando ſi perviene al primo effetto non può da eſſo farſi paſſaggio alla cagion prima, perchè per legge dell'univerſo queſta è ſottratta alla noſtra intelligenza. Poſſiam dunque della noſtra ragione far uſo conoſcendo, eſaminando confrontando, calcolando gli effetti fiſici ed i fenomeni della natura: nè paſſa oltre la di lei giuriſdizione.

VII. La medicina adunque, Aſcoltatori, non ammette che pure conoſcenze. Conoſcenza di mali, conoſcenza d' ajuti. E come tende a produrre effetti fiſici e reali, queſte conoſcenze che a lei ſi appartengono, vogliono eſſere e chiare, e vere. Così nel principio queſt' arte

è

è nata, così ave acquiſtati tutti i ſuoi veri aumenti, così è da ſperare che vada creſcendo di eſtenſione ogni giorno. Quelli ſteſſi mezzi a' quali deve i ſuoi principj, ſono tuttavia i mezzi da promuoverla, e d'accreſcerla; non è ceſſata, ma è ſtabile e fondata nella ſteſſa natura, la loro influenza. Si vuol profittare degli azzardi fortunati, e degli errori che ſi trovan commeſſi; ſi vuole ancora aſcoltare l' inſtinto, e l'entuſiaſmo; noi lo ſentiamo ogni giorno, e ſpeſſo, come la ragion chiara ci manca, l'entuſiaſmo ci determina ne' noſtri conſigli; verità che non potranno i più ſavi negarmi ſe eſaminano ſe medeſimi, e vogliono eſſere candidi, e ſinceri. Felici coloro a' quali è toccata la ſorte di avere l'entuſiaſmo fortunato; tutti convengono che rieſcono i medici più felici. Si vuol dell'analogia, ſi vuol far uſo de' caſti raziocinj; e da tutti queſti mezzi ſi vuol ricavare l'intiera ſomma delle mediche verità. Udite Ippocrate, l'autentico genio vero di queſt' arte, come ſente dell' uſo che ſi debba far della ragione nelle coſe della medicina: *Io lodo molto*, egli dice, *che voi altri medici le raggioniate le coſe; ma ſappiatele, e conoſcetele bene prima di raggionarle. Altrimenti ſe andrete diſcorren-*

rendo sù le coſe, ſenza averle vedute, ed oſſervate prima, e conoſciute, ſarà lo ſteſſo che imbrogliarvi lo ſpirito, e perdere il tempo ſenza averne ritratto altro frutto, che maggior confuſione, ed ignoranza (1).

VIII. Qual' è dunque, Uditori, lo ſpirito della medicina, o ſia il vero ed eſſenziale carattere di tutte le verità che le appartengono? Se eſſa non vuole che cognizione di fatti, non vuol dunque che coſe vere, e reali, non vuol che fatti, non vuol che pratica. Cognizioni pratiche ſono le cognizioni mediche, e lo ſpirito della medicina è l' eſſer in lei ogni coſa di fatto: vuole fatti in tutto, in tutto vuol pratica. E queſto ſpirito le è tanto proprio ed intrinſeco, che qualunque cognizione entra in lei, ſe non è cognizione di fatti, la rigetta come inutile, e ſpuria.

IX. Se dunque la medicina vuole in tutto cognizioni di fatti, vien da ſe chiaro qual debba eſsere lo ſpirito di tutte le parti, che la compon-

(1) *Ratiocinium plurimum laudo, quod ex effectibus initium ſumit, & conſequentias ex phænomenis proſequitur; nam ſi non ex evidentium obſervatione, ſed ex probabili tantum rationis fictione initium ducatur, graves & moleſtas difficultates illud infert.* Præcept. n. 1. Lind.

pongono. La Notomia, dimoſtratrice della diſpoſizione, e della ſtruttura delle parti componenti l'uomo fiſico, oggetto di tutta la medicina, per eſſere una cognizione utile vuol'eſſere ricavata dal fatto. Vuolſi vedere, toccare, miſurare, aprire ciaſcuna parte componente queſta macchina organica, e vuolſi con queſti mezzi acquiſtare una vera, e tale idea della interiore ſua forma, che le ſi cammini con la mente per entro, come per ſtrade lungo tempo battute. La Fiſiologia, o ſia la cognizione de' moti ſian ſpontanei, e naturali, ſian volontarj dell'uomo che la medicina vuol mantenere in armonia, e vuol conoſcere ſe ſian diſordinati, e ſaperli riordinare, per ſervire a queſt'arte vuol' eſſer tutta appoggiata ſopra fenomeni, e ſopra la dipendenza loro dalla ſtruttura degli organi del corpo umano. La notomia moſtra gli ordegni, l'oſſervazion de' fenomeni ne fa veder l'uſo: la cognizione di queſti due fa la vera, la ſolida, la ſervibile Fiſiologia agli uſi della medicina. Ciò che ſi chiama Pratica eſſendo la cnooſcenza de' mali che aſſalir ſogliono l'uomo, e la conoſcenza de' rimedj atti a diſtruggere le cagioni loro producitrici, ha ſolo acquiſtato è ritenuto un nome che è comune a

tut-

tutte le parti della medicina. Tutto è Pratica in queſt' arte, lo è lanatomia, lo è la fiſiologia, egualmente che la noſologia. Ma ſembra che il nome di Pratica ſia ſtato dato come proprio a queſta parte, eſſendo quella che più ne abbiſogna. La conoſcenza de' mali ſe non è tirata dal fatto, ſarà un ſogno, non una verità: e chi terrebbe dietro per debbellare un fantaſma? La conoſcenza degli ajuti capaci di diſtruggere queſta o quella cagion di male vuol eſſer vera, e provata: bel diſtruggere un mal reale ſarebbe quello di aſſalirlo con un'arme ideale!

X. Voi avete, o giovanetti, dunque un bel ſegno, ed una certa regola da conoſcere quali coſe od aſcoltate, o lette, od oſſervate da voi poſſiate valutar per buone, e quali per lo contrario. Tutto ciò che è fatto, e, che ſia tale, lo vedete, e lo toccate con mano, è coſa buona e valutabile per voi: imparatelo, perchè delle verità mai la cognizione fu ſuperflua; ma ciò che a voi ſi preſenta con l'aria più bizzarra del vero, ſe non è fatto, ſe non lo toccate a prova con le voſtre ſteſſe mani, vengavi preſentato dal più famoſo, dal più accreditato ſcrittore, o maeſtro, rigettatelo: non è infallibi-

le

le alcun uomo, e ſpeſſo da chi molte verità ſi ſeppero inſegnare, può impararſi un errore:

Alcuna volta dorme il buon Omero,

diſſe il principe de' poeti di buon ſenſo. Ma intanto voi vedete con qual'aria dobbiate preſentarvi alla ſcuola di un' arte che vien' inſegnata dalla ſola Natura. Queſta maeſtra non vuol' eſſer ſopraffatta, vuol'eſſer ſentita; ama di eſſer conoſciuta, ma è gelosa di eſſer capita. Accoſtatevi a lei liberi da ogni prevenzione, guardatela ſolo, conoſcetela con occhio puro e franco in tutti i ſuoi fenomeni: aſcoltatela nell' iſteſſa coſa più d' una volta, imparate da lei, e ſiate così ſicuri di non isbagliarla. La medicina non ha adunque maeſtri: la maeſtra è una ſola, e queſta è la natura. Ecco qual debba eſſere il voſtro ſtudio, la voſtra applicazione, la voſtra induſtria; non iſtancarvi mai di vederla, di conoſcerla, d' aſcoltarla. Le ſue voci ſon mute, ma efficaci. Chi ſi familiarizza ſeco lei diviene ſacerdote ſuo vero. Agite quanto più potete, penſate quanto baſta. Voi avete biſogno più di abilità, che di perſpicacia. La medicina è un' arte ſolida, vuol conoſcenza di coſe, ed abilità di eſecuzione. Accoſtatevi al cadavere, e familiarizzatevi con lui: oſſervate i fenomeni

tutti dell' uomo vivente con minuto eſame, e confrontateli ſenza riſparmio di fattica con la ſtruttura de' ſuoi organi. Mettetevi preſſo gl' infermi, ed eſaminate dal principio alla fine la ſtoria de' loro mali, e gli effetti, ſien ſalutari, ſien dannoſi, degli uſati rimedj. Così ſi divien medico: cioè perito conoſcitore dell'uomo fiſico ſano, e de' mali che lo aſſalgono, e de'loro rimedj.

XI. Ammaeſtrati in sì fatta maniera voi conoſcerete ſubito qual debba eſſer la forma de' voſtri diſcorſi ſul fatto di medicina; qual lo ſtile delle voſtre ſcritture che a queſta materia ſi apparterranno. Tutto vuol'eſſer ſemplice, e piano, tutto vuol' avere più verità di fatti, che finezza d'interpretazioni; voi dovete dimoſtrare in tutti i voſtri ragionamenti più diligenza in oſſervare, che ſottigliezza in capire. Queſto è il genio dell' arte che voi profeſſate. Io ben intendo che tutto queſto eſige uno ſtudio indefeſſo, ed una faticoſa applicazione, ma non ſapete voi che al ſeggio della virtù non ſi paſſa che per un atrio difeſo dalla fatica: *ante virtutem laborem poſuerunt Dii*, diſſe da ſaggio quel buon Greco. Perſuadetevi di una verità conteſtata dalla ſtoria di tutti i ſapienti de'tempi traſcorſi: non ſi fanno i grandi uomini nelle ſcuo-

le;

le; ſi diſpongono a divenirvi; ma in effetto ognuno deve eſſere maeſtro di ſe ſteſſo. I più gran genj di tutte le arti o ebbero men che mediocri maeſtri, o non ne ebbero alcuno. Un genio vivace iſpirato loro dalla natura, un' indefeſſa fatica ſoſtenuta, e reſa dolce dal deſiderio della ſapienza, fù per eſſi il vero maeſtro. Se voi non mettete adunque a traffico il voſtro talento, ſe non lo eſercitate ſul modello propoſtovi di amare le verità di fatto, cioè le coſe ſolide ed utili, non potrete aſpirar maì al conſeguimento d'un'arte che non ſi preſta ad altri che a laborioſi, ed induſtri coltivatori. Ci è per voi nella carriera che avete intrapreſa una bella cagione che debba eccitarvi ad una generoſa emulazione, e poſſa facilitarvi il corſo delle fatiche. Date uno sguardo a queſti illuſtri profeſſori ornamento del noſtro bel paeſe, non che dell'Italia tutta, e del ſecolo. Eſſi ſon giunti a quel grado di ſapienza, che ha ſteſo degnamente il loro nome carico di onore dappertutto. Non formano eſſi ſteſſi l'obietto delle voſtre ammirazioni? Non deſiderate voi ſpeſſo tra voi medeſimi divenir ſimili a loro? Ma credete voi che per eſſi ſia appoſtatamente ſceſa dal Cielo qualche divinità, che

a-

aveſſe loro arrecato quel tanto ſapere che giuſtamente commuove la voſtra maraviglia ? Se ammirate la loro ſapienza, ſe la deſiderate, perchè non metter mano a quelli ſteſſi mezzi che loro l'arrecarono, alla fatica, all'induſtria ? Nè quì finiſce il voſtro vantaggio. Voi gli aſcolterete in queſto teatro ragionar ſpeſſo ſu le diverſe parti della medicina. Li vedrete dimoſtratori di varj pezzi della fabbrica dell'uomo: ſiate diligenti in attendere come così moſtreranno nuda e ſemplice la natura, ſenza ſuperfluità d'inutili racconti, che altri chiamano erudizioni benchè falſe; come le loro induzioni non ſaranno che facili ed immediate, voi ſu queſto modello emenderete voi ſteſſi, e vi addeſtrerete ad eſſer veri anatomiſti. Gli aſcolterete parlare di fiſiologia riſtretti ſempre tra' confini della ſicura fabbrica del corpo umano, e de' fenomeni ſuoi naturali; ſicuri nell'aſſertiva de' fatti, ſoſpeſi con prudenza nel giudicare delle loro cagioni: voi ſu queſto eſempio praticamente imparerete nella filoſofia del corpo umano come il voſtro raziocinio debba regolarſi. Oſſerverete in fine come eſſi dipingeranno le malattie che aſſalgono l'uomo; i loro ſegnali eſtrinſeci, le cagioni loro materiali,

e manifeſte: e con quanta ſemplicità interpreteranno i moti della natura a loro uniti, i tempi e le occaſioni da promuoverli o frenarli, ed i mezzi conteſtati dalla ſperienza atti a guarirle. Sarà per voi un bell' eſemplare ſu di cui potrete praticamente vedere come dobbiate voi ſteſſi e condurvi nella cura de' mali, e ragionare di loro. In fine ſcriveranno eſſi di coſe di mediciua, e vedrete il loro ſtile chiaro, conciſo, ſolido, concludente, libero da tutte le inutili ſuperfluità. Avrete anche in queſto che imitare. Sarà adunque queſto il ginnaſio, queſta l' arena in cui farete acquiſto di cognizioni utili, e di modi da farne buon uſo. Non potrò ora io augurare alla bella mia patria medici dotti, e veri, qualora eſcano inſtrutti da una ſcuola sì ſavia? La natura che vi ha forniti, o giovanetti, di un fondo di talento ſuperiore; di un animo docile, ed amante della gloria; in un paeſe abbondante di tutte le comodità della vita, e di tutti gli ajuti atti a rendervi grandi uomini, riceverebbe da voi un gran torto, ſe diſpregiando tanti ſuoi doni vi abbandonaſte all' ozio, ed alla diſſipazione. Ricordatevi che l' onore, alimento delle arti e ſoſtegno fedele della vita, ſiegue la virtù. Ma

Chi

Chi non ſuda, non gela, e non ſi eſtolle
Dalle vie del piacer là non perviene (1).

XII. Io ho parlato a' giovanetti, ſe con qualche frutto, abbaſtanza; ſe inutilmente, troppo a lungo. Farò ora ritornare a voi Eccellentiſs. Sig. D. Domenico queſto ragionamento, che da voi è incominciato. E ſorte di queſto grande Spedale l'aver voi alla ſua teſta; che non ſentite ſolo quanto importante ſia per la Repubblica l'aver medici ſenſati, ma con tutto lo sforzo procurate di formarli, ed erudirli. Glorioſa è per voi queſta bella impreſa. Chi ſa che un giorno producendo frutti ſimili a quelli che voi aſpettate, ed io ardentemente deſidero, i poſteri non abbiano ad invidiare la noſtra felicità? Tutti fan plauſo al generoſo voſtro impegno: un eco generale eſalta le voſtre lodi: ſi riconoſce in voi il buon cittadino, l'uomo nato al pubblico bene. Io vi ho obbedito ſin'ora, ed è tutta la lode che aſpetto da' miei aſcoltatori; in obbedirvi *fungor vice cotis, acutum Reddere quæ ferrum valet, exſors ipſa ſecandi* (2).

IL FINE.

(1) *Qui ſtudet optatam curſu contingere metam*
Multa tulit, fecitque puer; ſudavit & alſit.
Horatius in arte poëtica v. 412.

(2) Horatius ib. v. 304.

WELLCOME LIBRARY INSTITUTE

Desmond Shaw Cambridge 1989